

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA UPRAVO**

Diplomsko delo

**VPLIV SVETOVNE
FINANČNE/GOSPODARSKE
KRIZE NA JAVNE FINANCE SLOVENIJE
IN
PRIMERJAVA Z MEDITERANSKIMI
DRŽAVAMI EVROPSKE UNIJE**

Aleš Vilfan

Ljubljana, november 2011

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA UPRAVO**

DIPLOMSKO DELO

**VPLIV SVETOVNE FINANČNE/GOSPODARSKE KRIZE
NA JAVNE FINANCE SLOVENIJE
IN
PRIMERJAVA Z MEDITERANSKIMI DRŽAVAMI
EVROPSKE UNIJE**

Kandidat: Aleš Vilfan
Vpisna številka: 04036411
Študijski program: univerzitetni študijski program Uprava I. stopnja
Mentor: doc. dr. Aleksander Aristovnik

Ljubljana, november 2011

IZJAVA O AVTORSTVU DIPLOMSKEGA DELA

Podpisani Aleš Vilfan, študent univerzitetnega študijskega programa Uprava I. stopnja, z vpisno številko 04036411, sem avtor diplomskega dela z naslovom: VPLIV SVETOVNE FINANČNE/GOSPODARSKE KRIZE NA JAVNE FINANCE SLOVENIJE IN PRIMERJAVA Z MEDITERANSKIMI DRŽAVAMI EVROPSKE UNIJE.

S svojim podpisom zagotavljam, da:

- je predloženo delo izključno rezultat mojega lastnega raziskovalnega dela,
- sem poskrbel, da so dela in mnenja drugih avtorjev oz. avtoric, ki jih uporabljam v predloženem delu, navedena oz. citirana v skladu s fakultetnimi navodili,
- sem poskrbel, da so vsa dela in mnenja drugih avtorjev oz. avtoric navedena v seznamu virov, ki je sestavni element predloženega dela in je zapisan v skladu s fakultetnimi navodili,
- sem pridobil vsa dovoljenja za uporabo avtorskih del, ki so v celoti prenesena v predloženo delo, in sem to tudi jasno zapisal v predloženem delu,
- se zavedam, da je plagiatorstvo – predstavljanje tujih del, bodisi v obliki citata bodisi v obliki skoraj dobesednega parafraziranja bodisi v grafični obliki, s katerim so tuje misli oz. ideje predstavljene kot moje lastne – kaznivo po zakonu (Zakon o avtorstvu in sorodnih pravicah, Ur. list RS, št. 21/95), kršitev pa se sankcionira tudi z ukrepi po pravilih Univerze v Ljubljani in Fakultete za upravo,
- se zavedam posledic, ki jih dokazano plagiatorstvo lahko predstavlja za predloženo delo in za moj status na Fakulteti za upravo,
- je elektronska oblika identična s tiskano obliko diplomskega dela ter soglašam z objavo dela v zbirki »Dela FU«.

Diplomsko delo je lektorirala: **Jasmina Vajda Vrhunec.**

Ljubljana, november 2011

Podpis avtorja:

Aleš Vilfan

POVZETEK

V diplomskem delu obravnavam vpliv finančne in gospodarske krize na javne finance Republike Slovenije ter ostalih mediteranskih držav Evropske unije (Grčije, Španije, Francije, Italije, Malte, Cipra). Namen diplomskega dela je predstavitev finančne in gospodarske krize ter njen vpliv na javne finance. Poskušam podati rešitve, ki bi vsaj nekoliko pripomogle k iskanju prave rešitve. Predvsem me je zanimalo, kako finančna in gospodarska kriza vplivata na posamezne mediteranske države Evropske unije in kakšen je njun obseg.

Ugotovitve diplomskega dela so predvsem, da trenutno stanje javnih financ v obravnavanih mediteranskih državah Evropske unije kaže na dokaj negativno rast javnofinančnega primanjkljaja in javnega dolga. Velika večina mediteranskih držav Evropske unije prikazuje negativno stanje v svojih bilancah, čeprav tega ne morem trditi za severne države Evropske unije, kot so Švedska, Finska, Norveška itd., ki kljub temu, da je svetovna finančna in gospodarska kriza prizadela tudi njih, prikazujejo relativno stabilne javne finance in ne beležijo visoke rasti javnofinančnega primanjkljaja ter javnofinančnega dolga.

Ključne besede: javne finance, javnofinančni prihodki, javnofinančni odhodki, javnofinančni primanjkljaj, javni dolg.

SUMMARY

IMPACT OF FINANCIAL AND ECONOMIC CRISIS IN PUBLIC FINANCES IN THE REPUBLIC OF SLOVENIA AND IN OTHER MEDITERRANEAN COUNTRIES OF THE EUROPEAN UNION

The thesis examines the impact of financial and economic crisis in public finances in the Republic of Slovenia and in other mediterranean countries, European Union (Greece, Spain, France, Italy, Malta and Cyprus). The purpose of thesis is to present financial and economic crisis and its impact on public finances. I am trying to propose solutions that would at least offer some help in finding the right solutions. Particularly, i was wondering, how the financial and economic crisis impact and to what extent the crisis is in some mediterranean countries, the European Union.

The primarily findings of this thesis are that the current state of public finances in the mediterranean countries European Union, show quite a negative growth of fiscal deficit and public debt. The major of mediterranean countries to the European Union shows a negative balance on their balance sheets, although i cannot say the same for the northern European Union countries such as Sweden, Finland, Norway, etc., who despite the global financial and economic crisis show the relatively stable public finances and do not record strong growth in fiscal deficit and public debt.

Keywords: public finance, government revenue, government expenditure, fiscal deficit and public debt

KAZALO

IZJAVA O AVTORSTVU DIPLOMSKEGA DELA	III
POVZETEK.....	V
SUMMARY	VI
KAZALO.....	VII
KAZALO PONAZORITEV	X
KAZALO GRAFOV	X
KAZALO SLIK	X
KAZALO TABEL.....	XI
KAZALO PRILOG.....	XI
SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC IN OKRAJŠAV.....	XII
1 UVOD.....	1
2 OPREDELITEV FINANČNE IN GOSPODARSKE KRIZE.....	4
2.1 FINANČNA KRIZA.....	4
2.2 GOSPODARSKA KRIZA.....	5
3 JAVNE FINANCE	7
3.1 VLOGA IN POMEN JAVNIH FINANC.....	7
3.2 PODROČJA JAVNIH FINANC.....	11
4 PRORAČUN	12
4.1 POJEM PRORAČUN.....	12
4.1.1 JAVNI PRIHODEK	13
4.1.2 JAVNI ODHODEK	14
5 JAVNE FINANCE RS IN MD EU	15
5.1 JF REPUBLIKE SLOVENIJE	15
5.2 JF GRČIJE	15
5.3 JF CIPRA.....	16
5.4 JF MALTE	16
5.5 JF ITALIJE.....	17
5.6 JF ŠPANIJE.....	18
5.7 JF FRANCIJE.....	18
5.8 PRIMERJAVA JAVNIH FINANC REPUBLIKE SLOVENIJE IN MD EU	19
6 VPLIV FINANČNE IN GOSPODARSKE KRIZE NA JAVNE FINANCE EU	20
6.1 JAVNOFINANČNI PRIMANJKLJAJ	21
6.1.1 JFP REPUBLIKE SLOVENIJE	22
6.1.2 JFP GRČIJE	23

6.1.3	JFP ŠPANIJE	23
6.1.4	JFP FRANCIJE	24
6.1.5	JFP CIPRA	24
6.1.6	JFP ITALIJE	25
6.1.7	JFP MALTE	25
6.2	PRIMERJAVA JFP MED REPUBLIKO SLOVENIJO IN MD EU	26
6.3	JAVNOFINANČNI DOLG	27
6.3.1	JFD REPUBLIKE SLOVENIJE	29
6.3.2	JFD GRČIJE	30
6.3.3	JFD ŠPANIJE	31
6.3.4	JFD FRANCIJE	31
6.3.5	JFD ITALIJE.....	32
6.3.6	JFD CIPRA.....	32
6.3.7	JFD MALTE.....	33
6.4	PRIMERJAVA JFD MED REPUBLIKO SLOVENIJO IN MD EU	33
7	IZBOLJŠANJE JAVNIH FINANC EU	35
7.1	POMANJKLJIVOSTI EU.....	35
7.2	NOVA EVROPSKA RAZVOJNA STRATEGIJA DO LETA 2020	36
7.2.1	PAMETNA, TRAJNOSTNA IN VKLJUČUJOČA RAST EU	36
7.2.1.1	Pametna rast v EU.....	36
7.2.1.1.1	Inovacije v EU.....	37
7.2.1.1.2	Izobraževanje, usposabljanje in vseživljenjsko učenje v EU	37
7.2.1.1.3	Digitalna družba v EU	37
7.2.1.2	Trajnostna rast v EU.....	37
7.2.1.2.1	Konkurenčnost v EU	37
7.2.1.2.2	Boj proti podnebnim spremembam v EU	38
7.2.1.2.3	Čista in učinkovita energija v EU	38
7.2.1.3	Vključujoča rast v EU	38
7.2.1.3.1	Zaposlovanje v EU.....	38
7.2.1.3.2	Kvalifikacije v EU	39
7.2.1.3.3	Boj proti revščini v EU	39
8	FINANČNA STABILNOST IN PREPREČEVANJE KRIZ V EU	40
8.1	FINANČNA STABILNOST	40
8.2	PREPREČEVANJE KRIZ.....	41
8.2.1	EVROPSKI SISTEM FINANČNEGA NADZORA (ESFS)	42
8.3	UPRAVLJANJE IN REŠEVANJE KRIZ.....	42
8.4	MEHANIZMI FINANČNE STABILNOSTI V EU	43
8.4.1	PAKT STABILNOSTI IN RASTI (SGP).....	43
8.4.2	EVROPSKI FINANČNI STABILIZACIJSKI MEHANIZEM (EFSM).....	44
8.4.3	EVROPSKI SKLAD ZA FINANČNO STABILNOST (EFSF).....	44
8.4.4	EVROPSKI MEHANIZEM STABILNOSTI (ESM)	44
9	PREDLOGI ZA IZBOLJŠANJE JAVNIH FINANC EU	46

9.1	PREDLOGI ZA IZBOLJŠANJE JAVNIH FINANC	46
9.2	OSEBNI PREDLOG IZBOLJŠANJA JAVNIH FINANC.....	46
10	ZAKLJUČEK	48
	LITERATURA IN VIRI.....	51
	PRILOGE	57

KAZALO PONAZORITEV

KAZALO GRAFOV

Grafikon 1: Prihodki in odhodki RS in MD EU v letih 1996, 2008, 2009, 2010 (v % BDP).	57
Grafikon 2: Prihodki in odhodki RS v letih 1996, 2008, 2009, 2010 (v % BDP)	58
Grafikon 3: Prihodki in odhodki EL v letih 1996, 2008, 2009, 2010 (v % BDP)	58
Grafikon 4: Prihodki in odhodki CY v letih 1996, 2008, 2009, 2010 (v % BDP)	59
Grafikon 5: Prihodki in odhodki MT v letih 1996, 2008, 2009, 2010 (v % BDP)	59
Grafikon 6: Prihodki in odhodki IT v letih 1996, 2008, 2009, 2010 (v % BDP)	60
Grafikon 7: Prihodki in odhodki ES v letih 1996, 2008, 2009, 2010 (v % BDP)	60
Grafikon 8: Prihodki in odhodki FR v letih 1996, 2008, 2009, 2010 (v % BDP)	61
Grafikon 9: Javnofinančni izdatki RS in MD EU za leto 2008 (v % BDP)	62
Grafikon 10: JFP RS in MD EU v obdobju 1999–2010 (v % BDP)	63
Grafikon 11: Realna rast RS in MD EU v obdobju 1999–2010 (v % BDP)	64
Grafikon 12: JFP in realna rast RS v obdobju 1999–2010 (v % BDP)	65
Grafikon 13: JFP in realna rast EL v obdobju 2000–2010 (v % BDP)	65
Grafikon 14: JFP in realna rast ES v obdobju 1999–2010 (v % BDP)	66
Grafikon 15: JFP in realna rast FR v obdobju 1999–2010 (v % BDP)	66
Grafikon 16: JFP in realna rast CY v obdobju 1999–2010 (v % BDP)	67
Grafikon 17: JFP in realna rast IT v obdobju 1999–2010 (v % BDP)	67
Grafikon 18: JFP in realna rast MT v obdobju 2001–2010 (v % BDP)	68
Grafikon 19: JFD RS in MD EU v obdobju 2001–2010 (v % BDP)	69
Grafikon 20: JFD RS v obdobju 2001–2010 (v % BDP)	70
Grafikon 21: JFD EL v obdobju 2001–2010 (v % BDP)	70
Grafikon 22: JFD ES v obdobju 2001–2010 (v % BDP)	71
Grafikon 23: JFD FR v obdobju 2001–2010 (v % BDP)	71
Grafikon 24: JFD IT v obdobju 2001–2010 (v % BDP)	72
Grafikon 25: JFD CY v obdobju 2001–2010 (v % BDP)	72
Grafikon 26: JFD MT v obdobju 2001–2010 (v % BDP)	73

KAZALO SLIK

Slika 1: Krivulja produkcijskih možnosti posamezne družbe glede na kombinacijo javnih in privatnih dobrin	9
Slika 2: Krivulja produkcijskih možnosti	10
Slika 3: Temeljna področja javnih financ	11
Slika 4: Funkcije finančnih sistemov	40
Slika 5: Institucionalni okvir za finančno stabilnost EU	41
Slika 6: Razmerje davkov v EU, ZDA in JAP za leto 2008	47

KAZALO TABEL

Tabela 1: Prihodki in odhodki RS in MD EU v obdobju 1996, 2008, 2009, 2010 (v % BDP).....	57
Tabela 2: Javnofinančni izdatki RS in MD EU za leto 2008 (v % BDP)	62
Tabela 3: JFP RS in MD EU v obdobju 1999–2010 (v % BDP).....	63
Tabela 4: Realna rast RS in MD EU v obdobju 1999–2010 (v % BDP)	64
Tabela 5: JFD RS in MD EU v obdobju 2001–2010 (v % BDP)	69

KAZALO PRILOG

Priloga 1: Struktura prihodkov in odhodkov RS in MD EU (v % BDP).....	57
Priloga 2: Struktura javnofinančnih izdatkov RS in MD EU po funkcijah za leto 2008	62
Priloga 3: JFP in realna rast RS in MD EU (v % BDP).....	63
Priloga 4: JFD RS in MD EU (v % BDP).....	69
Priloga 5: Del slovenskega proračuna.....	74
Priloga 6: Projekcija realne rasti v EU za obdobje 2011–2012 (v % BDP)	75

SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC IN OKRAJŠAV

BDP – Bruto domači proizvod
CY – Ciper
EBA – Evropski bančni organ
ECB – Evropska centralna banka
EFSM – Evropski finančni stabilizacijski mehanizem
EFSF – Evropski sklad za finančno stabilnost
EK – Evropska komisija
EL – Grčija
EMU – Ekonomska in monetarna unija
EP – Evropski parlament
ES – Španija
ESA-95 – Evropski sistem računov
ESFS – Evropski sistem finančnega nadzora
ESM – Evropski mehanizem stabilnosti eura
ESRB – Evropski odbor za sistemska tveganja
EU – Evropska unija
EUR – Denarna enota Evropske unije, evro
FR – Francija
IT – Italija
JAP - Japonska
IMF – Mednarodni denarni sklad
JFD – Javnofinančni dolg
JF – Javne finance
JS – Javni sektor
JFP – Javnofinančni primanjkljaj
MD – Mediteranske države
MF – Ministrstvo za finance
MT – Malta
MTO – Srednjeročni proračunski cilj
OECD – Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj
RS/SI – Republika Slovenija
SFRJ – Socialistična federativna republika Jugoslavija
SGP – Pakt stabilnosti in rasti
SNA – Sistem nacionalnih računov
S&P – Bonitetna hiša Standard & Poor
SVREZ – Služba Vlade Republike Slovenije za razvoj in evropske zadeve
ZDA – Združene države Amerike

1 UVOD

Javne finance (v nadaljevanju JF) imajo velik vpliv na družbeno ureditev vsake države, in to tako danes kot v preteklosti. V preteklosti to področje ni bilo tako strogo urejeno, kot je danes. Vendar se je z razvojem družbe neposredno povečevala tudi urejenost in kompleksnost JF. Prek JF se uresničuje veliko družbeno koristnih stvari in brez ustrezne ureditve JF država ne bi uspela uspešno delovati ter zagotavljati nekaterih javnih dobrin. Smisel JF je določiti sistem pobiranja davkov državljanov, ki neposredno omogočajo izvajanje politike JF in uporabo javnih dobrin (obramba, zdravstvo, kultura, šolstvo, znanost, sodstvo itd.).

JF posameznih držav pokažejo, kako države finančno stojijo in kako močno so odvisne od prihodkov ter odhodkov. JF so močno odvisne od same gospodarske aktivnosti, saj se le-te pretežno financirajo od davkov, ki prihajajo iz gospodarske aktivnosti.

Po drugi strani pa država zagotavlja nekatere javne dobrine, ki bi bile v tržnem okolju predmet monopola ali visokih cen zaradi svoje lastnosti, ki so zelo pomembne za dobrobit prebivalcev oz. državljanov. Za zagotavljanje teh dobrin, ki so izrednega pomena, ima država prek zakonov oz. prek svojih javnih služb nadzor nad javnimi dobrinami. Zagotavljanje dobrin je tudi zakonsko opredeljeno in jih država zagotavlja ne glede na pridobljene prihodke (davki). V času gospodarske rasti (realne rasti) država v svojo blagajno pridobi veliko več prihodkov (davkov) kot v času recesije oz. finančne in gospodarske krize, ki zmanjša prihodke (davke), zaradi česar se raven prihodkov zmanjša, zato lahko sčasoma govorimo o javnofinančnem primanjkljaju (v nadaljevanju JFP) oz. javnofinančnem dolgu (v nadaljevanju JFD) države.

Ne glede na to, ali je država v presežku ali v JFP oz. JFD, mora zagotavljati javne dobrine državljanom in delovanje same države. Za ta namen ji preostane, da se zadolži. Zadolževanje označujemo kot JFD države.

Politika ima vpliv tako na določitev JF kot tudi na stabilizacijo gospodarskega okolja. Tukaj mislim predvsem na fiskalne ukrepe, ki uravnavajo državne davke in stroške države ter tako prispevajo k povečanju ali k zmanjšanju gospodarskega cikla (upad rasti, brezposelnost itd.).

Posledično lahko JF opredelimo kot državni računovodski sistem, ki nam pokaže, na kakšen način se država financira in kakšni stroški nastanejo pri delovanju države. Tako postanejo JF zelo pomemben segment za vsako državo, občino, lokalno skupnost, saj odloča o splošnem, družbenem, kulturnem, socialnem in gospodarskem razvoju vsakega kraja. Zato moramo razumeti pomembnost JF in samo vzpostavitev davčnega sistema, ki bo pravično obravnaval ekonomske subjekte, ki vodijo k dobro stoječim JF.

Pojem JF v Republiki Sloveniji (v nadaljevanju RS/SI) je relativno nov pojem, ki so ga sprejeli z Zakonom o javnih financah leta 1999. Pravzaprav pred tem letom država RS ni imela urejenega tega področja, zato se sam pomen JF nanaša na proučevanje učinkov in posledic različnih davkov ter porabe države, na gospodarske subjekte v družbi in na koncu tudi na celotno gospodarstvo.

Pred osamosvojitvijo RS smo bili člani Socialistična federativna republika Jugoslavija (v nadaljevanju SFRJ), ki je v svojem obstoju uporabljala centralno-plansko gospodarstvo – po angleški definiciji je opredeljena kot »command economy«, ki poudarja predvsem totalitarni državni ustroj. To pomeni, da centralna oblast sprejema odločitve v zvezi s proizvodnjo, z uporabo končnih proizvodov, z razdelitvijo prihodkov in njihovo distribucijo. Razumeti moramo, da je bila družbena ureditev SFRJ nekoliko drugačna od drugih obstoječih socialističnih državah, ki so uporabljale doktrino stalinizma, ki temelji na vsemogočnosti države. V okviru ureditve SFRJ je opredeljeno delavsko samoupravljanje, ki je postalo bistvo jugoslovanskega socializma.

Danes v sodobni družbi država nima neposrednega vpliva na gospodarsko aktivnost oz. kaj in koliko naj bi se proizvajalo. Vendar pa ima posredni vpliv na gospodarsko aktivnost s svojo finančno in spodbujevalno politiko, ki s svojimi ukrepi spodbuja ali celo zavira gospodarsko rast, kar pa je bistveno za JF. Pravzaprav mora država iskati neko uravnoteženo merilo med gospodarsko rastjo in odhodki (izdatki), ki jih namenja za svoje delovanje.

Prej omenjena povezanost med gospodarstvom in JF pomeni, da gospodarstvo za svojo rast potrebuje stalni dotok novega, svežega denarja, ki ga namenjajo za proizvodnjo, inovacije itd. Ko je ta dotok prekinjen, se pojavijo likvidnostne težave podjetij, to pa je povezano s povpraševanjem, ki se kasneje zmanjša, in beležimo t. i. gospodarsko krizo.

Zaradi zmanjšanja povpraševanja morajo podjetja zmanjševati proizvodnjo in tako nastanejo presežni delavci, ki jih morajo odpustiti. Na ta način postanejo "breme" za državne JF. Razumeti moramo, da sedanji finančna in gospodarska kriza nista edini nevarnosti za gospodarstvo pri nas in v tujini. Sočasno s krizo se pojavlja problem staranja prebivalstva ne samo v RS, ampak tudi v zahodnih državah. Če bomo želeli konkurirati vzhodnem delu sveta, ki se zadnje čase neizmerno razvija, bomo morali kmalu, če ne že danes, rešiti vprašanje staranja prebivalstva, ki ustvarja velike pritiske na JF.

V diplomskem delu predstavljam vpliv finančne in gospodarske krize na JF v RS in primerjavo z Mediteranskimi državami - Španija, Francija, Italija, Grčija, Ciper, Malta (v nadaljevanju MD) Evropske unije (v nadaljevanju EU). Sam namen diplomskega dela je primerjava vpliva finančne in gospodarske krize na JF med RS in MD EU. Bistvena je predstavitev vpliva, v kolikšni meri upad gospodarske aktivnosti dejansko vpliva na same JF. Poskušam predvsem dokazati močno povezanost med gospodarsko aktivnostjo (realna rast) in na drugi strani JF oz. vzporedno gibanje JFP in realne rasti.

Cilj diplomskega dela je predstavitev trenutnega in prihodnjega stanja v obravnavanih državah, predvsem, kaj to pomeni v bližnji prihodnosti, kako bo to vplivalo na nadaljnji razvoj JF.

Cilj diplomskega dela je predvsem predstavitev pomembnosti JFP in JFD, ki tudi obratnosorazmerno vplivata na gospodarsko okolje. Če izhajamo iz tega cilja, je pomembno prikazati, da je gibanje JFP oz. JFD odvisno od gibanja gospodarske aktivnosti, kolikšen je JFD v razmerju z ostalimi MD EU in ali drži teza, ki opredeljuje države z visokim JFD, da posledično ne morajo dosegati višje realne rasti.

Pri pisanju diplomskega dela sem raziskoval 2 hipotezi, ki ju lahko strnem v dve točki:

1. Vpliv finančne in gospodarske krize povečuje JFP in posledično tudi JFD države.
2. RS ima nižji JFP oz. JFD kot ostale MD EU.

Pri pisanju diplomskega dela prevladuje metoda deskripcije, v sorazmernem razmerju pa ji sledita statistična in komparativna metoda.

Diplomsko delo je sestavljeno iz 10 poglavij. V prvem oz. uvodnem poglavju sledi obdelava JF in povezava le-teh s finančno in gospodarsko krizo. Drugo poglavje je namenjeno pojmu finančne in gospodarske krize. Tretje poglavje je namenjeno JF, v smislu same vloge in pomena JF. Četrto poglavje predstavlja proračun, in sicer kaj pravzaprav je proračun in kakšni so prihodki ter odhodki. V petem poglavju predstavljam JF RS in MD EU, kjer primerjam prihodke in odhodke po posameznih državah. V šestem poglavju predstavljam vpliv finančne in gospodarske krize na JF v RS v primerjavi z MD EU, in sicer v smislu, kako finančna in gospodarska kriza povečujeta JFP ter JFD. V tem poglavju predstavim razliko med JFP in JFD, ki sta pokazatelja stanja v posamezni državi. Sedmo poglavje je namenjeno predstavitvi trenutnih izboljšav JF v EU. Osmo poglavje pomembno predstavlja stabilnost in preprečevanje kriz v EU. Deveto poglavje predstavlja predloge za izboljšanje JF EU in gospodarskega okolja. Podajam tudi osebne predloge za izboljšanje, ki jih podajam po lastni presoji in razumevanju trenutnega stanja ter po napovedih prihodnjih gibanj. Deseto poglavje je namenjeno zaključku in predstavitvi nekaterih ugotovitev diplomskega dela o JF RS in MD EU.

2 OPREDELITEV FINANČNE IN GOSPODARSKE KRIZE

Ekonomska zgodovina nam prikazuje, da gospodarstvo ni nikoli raslo v gladkih in enakomernih vzorcih. Država utegne uživati nekajletno ekspanzijo in razcvet, vendar vedno za tem sledi obdobje recesije ali celo finančne krize, redko tudi podaljšanje gospodarske krize (depresije). Takrat narodni output pade, dobički in realni dohodki se zmanjšajo in brezposelnost se poveča, saj mnogi delavci izgubijo službo (Samulson in Nordhaus, 2002, str. 432–433).

2.1 FINANČNA KRIZA

Mishkin definira finančno krizo kot razkroj finančnih trgov, ko se problemi moralnega hazarda¹ in negativne selekcije poslabšajo do te mere, da postanejo finančni trgi nesposobni učinkovito kanalizirati sredstva k tistim subjektom, ki imajo najbolj produktivne investicijske priložnosti. Finančna kriza prenese gospodarstvo iz ravnovesja z visokim outputom in učinkovitim delovanjem finančnih trgov v stanje, ko prihaja do ostrega upada outputa (Mishkin, 1991, str. 7).

Mishkin (1991) opredeljuje 5 dejavnikov, ki povzročajo finančne krize. Ti dejavniki so:

- povečanje obrestnih mer

Če se povpraševanje po posojilih povečuje ali se zmanjša ponudba denarja, to vpliva na povečanje obrestnih mer. Povečanje obrestnih mer pa vodi do zmanjšanja števila posojil, ki vodi v zmanjšanje gospodarske aktivnosti (Mishkin, 1991, str. 7).

- padec borze

Kot poudarjajo Greenwald in Stiglitz (1988), Bernanke in Gertler (1989) ter Calomiris in Hubbard (1990), do padca borze lahko pride zaradi slabih odločitev in moralnega hazarda. Vse to vodi do velikega upada neto vrednosti podjetij. Zaradi upada same neto vrednosti podjetja so posojilodajalci pripravljene manj posojati podjetjem. Neto vrednost podjetja ima nekakšno vlogo, ki jo lahko razumemo kot zavarovanje. Če se neto vrednost zmanjša, to na drugi strani zagotavlja manjšo zaščito za posojilodajalca. Zato posojilodajalci zmanjšujejo število odobrenih posojil, kar na drugi strani povzroča zmanjšanje števila naložb v gospodarskem okolju. Poleg tega pa upad neto vrednosti podjetij zaradi upada borze, povečuje nevarnost moralnega hazarda (Mishkin, 1991, str. 8).

- povečanje negotovosti

Povečanje negotovosti na finančnih trgih lahko pripelje do propada finančnih in nefinančnih institucij ali do zloma borze. To pomeni, da so posojilodajalci pripravljene manj posojati, kar vodi k zmanjšanju števila posojil, naložb v gospodarsko okolje (Mishkin, 1991, str. 9).

¹ Moralni hazard (Akerlof, Romer, 1993) izbruhne v razmerah, ko banke posojajo sredstva na temelju državnih garancij. Gre za pretežno tvegano investiranje bank in drugih institucij.

- bančna panika oz. bančna nervoza

Sam izvor bančne panike se kaže v asimetričnih informacijah. V bančni paniki vlagatelji umikajo svoje vloge na finančnih trgih. To na drugi strani povzroči krčenje posojil gospodarskemu okolju. Rezultat tega je, da se zmanjšujejo sredstva bank, ki dajejo posojila gospodarskemu okolju. To neposredno povzroči zmanjšanje investicij v gospodarskem okolju. Bančna panika lahko pripelje do višjih obrestnih mer in vodi v zmanjšanje gospodarske aktivnosti (Mishkin, 1991, str. 9).

- nepričakovan padec agregatne ravni cen (padec bruto družbenega proizvoda)

Nepričakovani padec bruto družbenega proizvoda (v nadaljevanju BDP) zmanjšuje neto vrednost podjetij. Padec BDP povzroči občutno zmanjšanje realne neto vrednosti podjetja. Posledično zaradi zmanjšanje realne vrednosti povzroči upad naložb in gospodarske dejavnosti (Mishkin, 1991, str. 10).

2.2 GOSPODARSKA KRIZA

Gospodarsko krizo lahko v narodnem gospodarstvu označimo kot obdobje občutno negativnega dogajanja. V literaturi in v znanstvenih krogih ni enotne definicije same besede gospodarska kriza. Avtorji, kot so Irving Fisher, Jacob Viner in Lionel Robbins, trdijo, da je depresija neizogibna posledica kaotične in nestabilne finančne strukture 20. stoletja. Na drugi strani avtorji, kot sta Seymour Harris in Paul Sweezy, trdita, da je porazdelitev nacionalnega dohodka bolj poševna, nižja od ekonomske povprečne agregatne nagnjenosti k trošenju (Bernstein, 1987, str. 4–9).

Značilni pojavi gospodarske krize so (Samuelson in Nordhaus, 2002, str. 434):

- močno upadejo potrošniški nakupi, medtem ko se zaloge avtomobilov in drugih trajnih dobrin nepričakovano povečajo. Ko se podjetja odzovejo z zmanjševanjem proizvodnje, pade BDP. Kmalu potem močno padejo tudi naložbe podjetij v tovarne in opremo;
- povpraševanje po delu se zmanjša. To najprej opazimo kot skrajšanje povprečnega delovnega tedna, temu sledita odpuščanje in višja brezposelnost;
- ko se zmanjša output, se upočasni tudi inflacija. Ko se zmanjša povpraševanje po surovinah, hitro upadejo tudi njihove cene. V recesiji močno upadejo tudi poslovni dobički. Ko vlagatelji zavohajo poslovni zastoje, se znižajo tudi cene delnic.

To, zakaj se pravzaprav tržno gospodarstvo pregreva in ohlaja, lahko opredelimo skozi v dve teoriji (Samuelson in Nordhaus, 2002, str. 435):

- zunanja (eksterna) teorija

»Zunanja teorija ugotavlja, da je poslovni cikel zakoreninjen v nihanjih dejavnikov, ki niso del ekonomskega sistema, kot na primer: vojne, revolucije in volitve, odkritja novih naravnih virov, tehnološki napredek.«

- notranja (interna) teorija

»Notranja teorija išče mehanizme, ki povzročajo poslovne cikle znotraj ekonomskega sistema. Po teh razlagah je v vsaki ekspanziji seme recesije in gospodarskega krčenja in v

vsaki recesiji seme ozdravitve in ekspanzije – približno redno ponavljajoča se veriga. Eden od pomembnih primerov je teorija multiplikatorja in akceleratorja.«

V skladu z načelom akceleratorja hitre rasti outputa spodbujajo naložbe. Višje naložbe pa spodbujajo višjo rast outputa. In tako se proces nadaljuje, dokler ne dosežemo meje zmogljivosti gospodarstva. Pri tej meji se gospodarska rast upočasni. Počasnejša rast zmanjša naložbene izdatke in kopičenje zalog, kar običajno povzroči recesijo. Ta interna teorija poslovnega cikla kaže mehanizem kot nihanje nihala, v katerem se zunanji šoki sami od sebe na ciklični način širijo po gospodarstvu (Samuelson in Nordhaus, 2002, str. 436).

3 JAVNE FINANCE

JF (Rowley in Schneider, 2008, str. 371) so veja ekonomske znanosti, ki proučuje davčno in porabljeno dejavnost same države. JF zajemajo tako normativno kakor tudi pozitivno analizo. Pozitivna analiza se ukvarja z vprašanji vzrokov in posledic, kot na primer, če vlada zniža davčno stopnjo – trošarino za naftni derivat, kakšen bo učinek porabe derivata. Normativna analiza se ukvarja z analizo etičnih vprašanj, kot na primer, če bi bilo pravičnejše obdavčiti dohodnino ali samo potrošnjo. Sodobno pojmovanje JF je osredotočeno na mikroekonomsko funkcijo države, kako država vpliva na alokacijo javnih dobrin in distribucijo dohodka. Za večino dela so makroekonomske funkcije države – uporaba obdavčitev, porabe, monetarne politike, ki vplivajo na splošno raven brezposelnosti in ravni cen – zajete na drugih področjih.

JF so tradicionalni izraz za del ekonomske znanosti, ki obravnava vprašanja proračuna in davka, državnih dohodkov ter izdatkov (Mala splošna enciklopedija, Prva knjiga A–G, Državna založba Slovenije, Ljubljana, str. 487–488).

Vendar se ob JF postavlja vprašanje, kdo bi moral nositi davčna bremena. Večina razvitih gospodarstev je ugotovila, da je najbolj pravičen pristop postopna porazdelitev davkov, kar pomeni, da bi tisti z večjo plačilno sposobnostjo, merjeno na primer s prihodki, morali plačati večji delež kot tisti z nižjo plačilno sposobnostjo (Averbach, 2010, str. 2).

3.1 VLOGA IN POMEN JAVNIH FINANC

JF sestavljajo subjekti javnega sektorja (v nadaljevanju JS) in javnofinančni tokovi ter se nanašajo na financiranje države in drugih oseb JS s ciljem zadovoljevanja potreb v javnem oz. skupnem interesu (Žibert, 1993, str. 12).

JF (Stanovnik, 1998, str. 1) opravljajo tri osnovne funkcije. Te funkcije so:

- alokacija produkcijskih tvorcev oz. finančnih virov: to je proces, s katerim se opravlja ne samo razdelitev resursov na produkcijo javnih in zasebnih dobrin, temveč tudi nadaljnja alokacija znotraj skupine javnih dobrin;
- prerazdelitev dohodka: s prerazdelitvijo dohodka JF praviloma popravljajo tržne izide, in to tako, da se prerazporeja dohodek od premožnejših k manj premožnim;
- stabilizacija gospodarstva: to pomeni, da naj bi država s primernimi inštrumenti fiskalne in monetarne politike zasledovala določene makroekonomske cilje, kot so: nizka brezposelnost, nizka inflacija, visoka gospodarska rast ipd.;
- regulatorna funkcija praviloma ni deležna posebne pozornosti JF. Vendar bi regulatorno funkcijo lahko uvrstili v alokacijsko funkcijo. To pomeni, da z

regulatorno funkcijo država zagotavlja in »skrbi« za institucije ter pravni red, ki so potrebni za nemoteno delovanje zasebnega sektorja.

V prvi vrsti (Ferfila et al., 2007, str. 26–27) nas torej zanima, kako uspešna in učinkovita je posamezna vlada oz. njene službe v razreševanju ekonomskega problema posamezne družbe. Ekonomski problem izhaja iz dejstva, da so človekove potrebe po dobrinah in storitvah večje, kot so možnosti, da jih zadovolji. V pogojih relativne redkosti dobrin in storitev (glede na potrebe) vlada oblikuje javne ekonomske politike, ki usmerjajo alokacijo resursov, povečujejo stabilnost v alokativnem in distribucijskem procesu, skrbijo za boljše zadovoljevanje človekovih potreb. Na primer: vladni sektor producira ali priskrbi storitve in produkte, ki jih privatni trgi nimajo interesa ali možnosti (sodni in obrambni sistem); prepove blago, kjer bi bil sicer profit velik, vendar ima negativne učinke (narkotiki); prepove uporabo določenih produkcijskih tvorcev (otroško delo); omeji in postopoma substituirajo uporabo določenih tehnologij (ekološko škodljivih); spodbuja tehnološki napredek prek financiranja temeljnih raziskav; omogoča uporabo resursov. Za vse to vlade v svetu danes porabijo veliko denarja:

- v Združenih državah Amerike (v nadaljevanju ZDA) vladno trošenje obsega »le skromno« tretjino BDP;
- v skandinavskih deželah se giblje okoli 60 %;
- v RS pa približno okoli polovice BDP.

V večini razvitih držav so stroški vladnega sektorja med 40 in 55 % BDP, kar mu seveda daje nesporno mesto ekonomskega subjekta številka ena. Proučevanje vladnih financ je v bistvu analiza učinkov vladnih dohodkov in vladnih izdatkov na alokacijo, distribucijo ter stabilizacijo tokov določenega gospodarstva. Pod JF v ožjem smislu ne štejemo monetarnega (bančnega) sistema, pod širši pojem JF pa bi lahko vključili tudi ta sektor (Ferfila et al., 2007, str. 27).

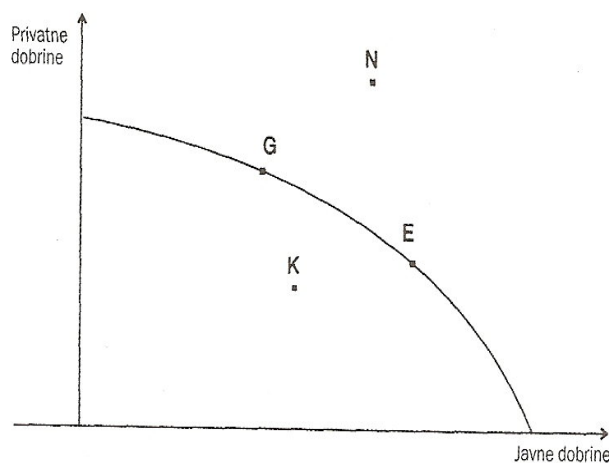
Wagner (Wagner v: Ferfila, 2007, str. 27) pravi, da se ekonomika vladnega sektorja (public economics) ukvarja pretežno z dvema področjema:

- z javno izbiro (public choice), ki podobno kot tržna izbira nastane kot posledica odločitev ljudi v vlogi potrošnikov ali državljanov, ki zasledujejo svoje interese v okviru določene institucionalne ureditve. Ponazarja na zanimivo podobnost delovanja vlade in klubov. Oboji oskrbujejo svoje člane s storitvami in za to zaračunavajo določeno ceno – vlada davke, klubi članarino. Razlika je v tem, da je članstvo v klubih prostovoljno, pri vladi pa je obvezno v skladu s teritorialnim principom;
- z aplicirano mikroekonomijo kot reagiranjem posameznih državljanov na ekonomske posledice javne izbire. Če se na primer proučuje javna izbira na področju socialnega in zdravstvenega zavarovanja, se bo aplicirana mikroekonomija ukvarjala z vplivom programov in ukrepov zdravstvenega ter socialnega zavarovanja na družinski dohodek, na spreminjanje osebne nagnjenosti k varčevanju, z obsegom zadovoljstva ali nezadovoljstva zavarovancev itd. Javno izbiro na posameznem

področju vzame kot danost in se ukvarja z analizo njenih vplivov na položaj ter reagiranje posameznikov.

Če so koristi od potrošnje posamezne dobrine omejene le na posameznika, ki jih troši, je ta dobrina čista privatna dobrina. Vsi drugi posamezniki so iz potrošnje te enote izključeni. V potrošnji čiste privatne dobrine obstoji rivalstvo. Če koristi od potrošnje enote dobrin lahko troši skupaj več potrošnikov, in to tako, da potrošnja enega v ničemer ne omejuje količine ali kakovosti potrošnje drugega, je dobrina čista javna dobrina. Ker poraba enote čiste javne dobrine enega potrošnika ne omejuje porabe drugih potrošnikov, pravimo, da je za tako potrošnjo značilno nerivalstvo (Ferfila et al., 2007, str. 30).

Slika 1: Krivulja produkcijskih možnosti posamezne družbe glede na kombinacijo javnih in privatnih dobrin

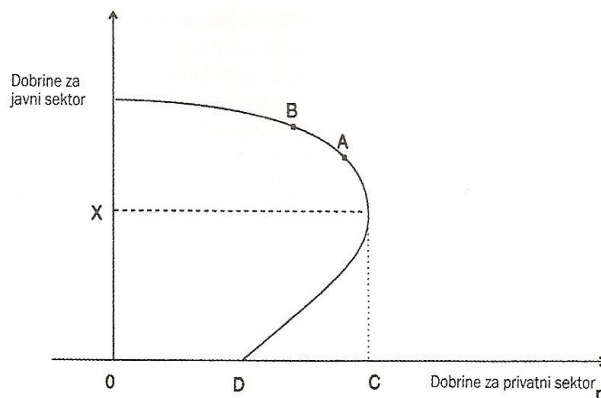
Vir: Bogomil Ferfila et al. (2007, str. 31).

Slika 1 prikazuje problem odločanja o tem, kaj producirati, kot dilemo izbire med privatnimi in javnimi dobrinami. Ob polni zaposlenosti vseh resursov se družba lahko odloča za različne kombinacije privatnih in javnih dobrin, ki jih ponazarjajo različne točke na krivulji (na primer točki G in E). S premikom od točke G proti E narašča produkcija javnih dobrin in se zmanjšuje produkcija privatnih dobrin. V točki K, ki leži pod krivuljo produkcijskih možnosti, družba producira neuspešno in bi lahko producirala več privatnih ter javnih dobrin. Točka N, ki je daleč nad krivuljo, je težko dosegljiva – malo verjetno je, da je družba ob danih resursih in tehnologiji zmožna doseči toliko večji obseg produkcije (Ferfila et al., 2007, str. 31–32).

Vlada (slika 2) mora biti aktivna v funkciji alokacije resursov med produkcijo privatnih in javnih dobrin ter v določitvi asortimana javnih dobrin. Alokacijo outputa gospodarstva za uporabo v privatnem in javnem sektorju si lahko ponazorimo s krivuljo produkcijskih možnosti: potreben obseg OX dobrin za JS, da se lahko producira maksimalni možni obseg OC dobrin za privatni sektor. Brez javnih dobrin (sodišč, policije, obrambe, pravne varnosti), se pravi, če ne bi producirali nič javnih dobrin in ostali v točki 0, bi bil tudi obseg produciranih privatnih dobrin OD majhen, daleč pod največjim možnim obsegom

OC. Torej bi bila tudi s povsem ekonomskega zornega kota neracionalna odločitev, da se producira manjši obseg dobrin za JS, kot je OX (Ferfila et al., 2007, str. 35–36).

Slika 2: Krivulja produkcijskih možnosti

Vir: Ferfila et al. (2007, str. 36).

V polno zaposlenem gospodarstvu bi se njegov output gibal po krivulji produkcijskih možnosti in alokacijska politika bi se morala odločati o alternativnih kombinacijah, kot sta A in B. V točki B je produkcija dobrin za JS večja kot v točki A, torej je potrebna dodatna preusmeritev resursov iz privatnega v JS. Vprašanje je tudi, kakšne produkte producirati znotraj javnega oz. privatnega sektorja. Če je glede obrambe in sodstva nesporno, da sodita v vladni sektor, pa je odprto vprašanje zdravstvenih, izobraževalnih in drugih storitev, ki jih lahko uspešno organizira tudi privatni sektor. Predpostavimo, da smo tudi ta problem razrešili. Sedaj se soočimo z variacijami alokacijske politike znotraj posameznega sektorja, kot na primer: znotraj vladnega sektorja se je možno odločiti za več ali manj bolnišnic, avtocest; izdatki za socialo lahko gredo bolj v smeri oskrbe starejših oseb, invalidov ali majhnih otrok itd. (Ferfila et al., 2007, str. 35–36).

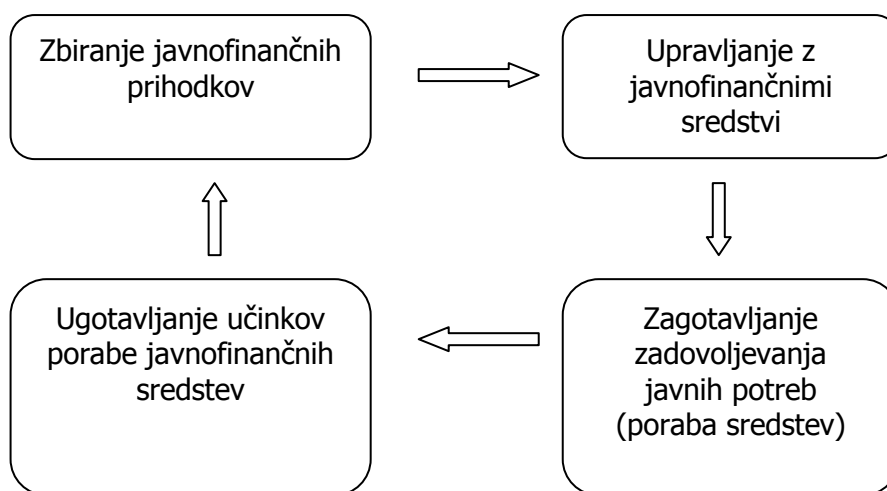
Čiste javne dobrine (Ferfila et al., 2007, str. 37) imajo dve značilnosti:

- dodatni uporabnik koristi javnih dobrin ne povzroči dodatnih stroškov. Mejni stroški za dodatnega posameznika so torej enaki nič (na primer stroški obrambe države so enaki, če ima država milijon ali pa enega prebivalca; stroški postavitve in obratovanja svetilnika so enaki, če pelje dnevno mimo njega ena ali pa deset ladij);
- praviloma je iz uživanja takšne javne dobrine posameznika težko ali nemogoče izločiti. Če pojemo klobaso ali nosimo par čevljev, ti produkti niso dostopni drugim. Moja in njihova potrošnja sta v tekmovalnem odnosu – samo ena je možna in ne obe. To velja le za privatne dobrine. Pri javnih dobrinah pa imamo drugačno situacijo. Vzemimo primer zmanjševanja onesnaženosti zraka ali vode. Če se izboljša njuna kakovost, bo to koristilo vsem prebivalcem okoliša. Potrošnja zraka in vode kot javnih dobrin je netekmovalna, koristi pa so dostopne vsem. Zato tudi nima smisla izključevati enega dela potrošnikov, saj to ne zmanjšuje možnosti trošenja drugih. Praviloma pa je izključitev nemogoča ali predraga.

3.2 PODROČJA JAVNIH FINANC

Dejavnost JF lahko razdelimo na štiri temeljna področja. Zbiranje javnofinančnih prihodkov (slika 3) se izvaja s pobiranjem oz. plačevanjem davkov in prispevkov prek štirih blagajn javnega financiranja, državnega proračuna, občinskih proračunov, Zavoda za zdravstveno zavarovanje RS in Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje RS². Upravljanje z javnofinančnimi sredstvi se nanaša na razdeljevanje in porabo javnofinančnih sredstev ter zajema razne podsisteme.

Slika 3: Temeljna področja javnih financ

Vir: Štefe (2010, str. 7).

Zagotavljanje javnih potreb pomeni, da morajo država in občine zagotavljati zadovoljevanje javnih potreb prek javnih služb in prek državnih občinskih organov. Za izvajanje javnih služb država in občine ustanovljajo javne zavode, agencije in sklade, javne službe pa lahko opravljajo tudi zasebni izvajalci na podlagi koncesije. Pri ugotavljanju učinkov porabe javnofinančnih sredstev gre za vprašanja, ali so bili s porabljenimi sredstvi doseženi želeni učinki, ali so bili doseženi zastavljeni cilji, ali so bila sredstva gospodarno porabljena ipd., na koncu pa gre seveda za vprašanje, ali so JF skozi porabo dosegle cilje svojih osnovnih funkcij³. Končni cilj zadovoljevanja javnih potreb je namreč izboljšati življenje prebivalstva, zato učinkovitost JF najbolj splošno presojamo po tem, v kolikšni meri pripomorejo k doseganju tega cilja. Da se lahko ugotavlja učinkovitost porabe javnih sredstev na globalni ravni, morajo vsi uporabniki javnih sredstev ob koncu proračunskega leta ugotavljati učinke svojega delovanja in o tem poročati (Štefe, 2010, str. 7–10).

² Primer za Republiko Slovenijo (RS).

³ Alokativna, prerazdelitvena in stabilizacijska funkcija.

4 PRORAČUN

4.1 POJEM PRORAČUN

V teoriji obstaja več opredelitev pojma proračun. Po opredelitvah nemških teoretikov je javni proračun (öffentliche Haushalt, public budget) v določenih presledkih sistematično sestavljen in načelno tudi pravno zavezujoč predračun načrtovanih izdatkov določene teritorialne enote za neko prihodnje obdobje in ocenjenega kritja teh izdatkov s predvidenimi dohodki. Prihodnje obdobje pomeni povsod dvanajst mesecev finančnega oz. proračunskega leta, ki pa se od države do države razlikuje z začetkom koledarskega leta. Sam pojem proračuna je tesno povezan s pojmom javnih odhodkov – torej odhodkov države in državnih stroškov, ki jih le-ta potrebuje, zato da lahko normalno funkcionira, tj. da izpolnjuje naloge, ki so ji zaupane oz. ki so zaupane njenim organom (Pernek et al., 1999, str. 15).

Tako lahko rečemo, da je proračun akt, v katerem se na eni strani predvidijo in beležijo javni izdatki (izdatki, ki jih država namerava imeti v določenem časovnem obdobju), na drugi strani pa so navedeni vsi državni prihodki, ki jih mora država pobrati, da bo lahko zagotovila financiranje javnih izdatkov in s tem uspešno funkcioniranje njenih organov z namenom zadovoljevanja potreb celotne skupnosti (Pernek et al., 1999, str. 16).

Sestavni del slovenskega proračuna (priloga 5) sestavljajo trije deli proračuna, ki jih omenjamo kot splošni del proračuna, posebni del proračuna in načrt razvojnih programov. Splošni del proračuna obsega skupni znesek predvidenih odhodkov, določbe o pravicah in obveznostih uporabnikov proračunskih sredstev pri izvajanju proračuna ter ukrepe za izvajanje proračuna. Izkazuje vse prihodke po njihovih virih in vrstah ter splošno razporeditev odhodkov v zneskih po posameznih namenih. Kot nerazporejeni del prihodkov obsega tudi tekočo proračunsko rezervo za financiranje namenov javne porabe, ki jih ob sprejemanju proračuna ni bilo mogoče predvideti ali zanje ni bilo mogoče predvideti zadostnih sredstev. Drugi del proračuna je posebni del, ki obsega odhodke po posameznih uporabnikih in po natančnejših namenih (Pernek et al., 1999, str. 16).

Letni proračun EU znaša več kot 133,8 milijarde EUR, kar je sicer znatna vsota, vendar predstavlja samo odstotek družbenega proizvoda držav EU oz. 235 EUR na prebivalca. Večina proračunskih sredstev se porabi za izboljšanje življenja državljanov in lokalnih skupnosti EU, zlasti revnejših regij in skupin prebivalstva, za nova delovna mesta ter večjo gospodarsko rast v EU. Največji del proračunskih sredstev, in sicer 45 % celotnih izdatkov leta 2009, je bil namenjen večji gospodarski konkurenčnosti, zmanjševanju razlik med bogatejšimi in revnejšimi državami članicami (Evropa, 2011).

4.1.1 JAVNI PRIHODEK

Javni prihodki so prihodki, ki jih država pridobiva iz različnih naslovov. Glavni javni prihodki so davki, takse in drugi prihodki, ki jih morajo plačevati tako fizične kot pravne osebe, kakor tudi prihodki same države – t. i. izvorni prihodki države (Pernek et al., 1999, str. 16). Ustava določa, da država in lokalne skupnost pridobivajo sredstva za uresničevanje svojih nalog z davki in z drugimi obveznimi dajatvami ter s prihodki od lastnega premoženja. Da država lahko pobira davke, jih mora predpisati z zakonom (Pernek et al., 1999, str. 79).

Javnofinančne prihodke (Setnikar Cankar in Hrovatin, 2007, str. 281–282) sestavlja pet osnovnih skupnih prihodkov:

- davčni prihodki:
 - davki na dohodek in dobiček (dohodnina, davek od dobička pravnih oseb),
 - prispevki za socialno varnost,
 - davki na plačilno listo,
 - davki na premoženje,
 - domači davki na blago in storitve (davek na dodano vrednost, posebni prometni davki od iger na srečo, takse, cestnine),
 - davki na mednarodno trgovino in transakcije (carine in druge uvozne dajatve, izvozne davščine itd.),
 - drugi davki;

- nedavčni prihodki:
 - prihodki od upravljanja z državnim (občinskim) premoženjem, kot so prihodki od najemnin, zakupnin, licenčnin, podeljenih koncesij itd.,
 - takse in pristojbine, ki predstavljajo plačilo za opravljene storitve državnih organov oz. javne uprave,
 - denarne kazni, ki jih plačujejo pravne in fizične osebe zaradi prestopkov ter prekrškov na osnovi različnih zakonov;

- kapitalski prihodki (so prihodki od prodaje realnega premoženja (zgradb, opreme), nematerialnega premoženja (patentov, licenc) in zalog ter blagovnih rezerv);

- prejete donacije iz domačih in tujih virov;

- transferni prihodki (so prihodki, ki jih institucija javnega financiranja prejema od drugih javnofinančnih institucij (državnega proračuna in proračunov lokalnih skupnosti, skladov socialnega zavarovanja itd.)).

Da lahko državni in drugi organi javnega sektorja zadovoljujejo javne potrebe, potrebujejo finančna sredstva, ki jih ustvarjajo na podlagi javnih dohodkov. Javni dohodki so dohodki, ki jih izvirno (z gospodarsko dejavnostjo) ali na podlagi javnopravnih predpisov ustvari določena politično-teritorialna enota (Žibert, 1993, str. 73).

4.1.2 JAVNI ODHODEK

Javni odhodki torej služijo za financiranje oz. zadovoljevanje javnih družbenih potreb. Da se lahko financira poslovanje države, ki je v korist skupnosti, je treba na drugi strani zbrati sredstva, ki bodo omogočila normalno funkcioniranje države – torej se na drugi strani pojavljajo državni prihodki, ki jih država pridobiva iz različnih naslovov (Pernek et al., 1999, str. 16).

Javnofinančni odhodki (Stanka Setnikar in Hrovatin, 2007, str. 281–282) se delijo na:

- tekoče odhodke:
 - plače in drugi izdatki zaposlenih,
 - prispevki delodajalcev za socialno varnost,
 - izdatki za blago in storitve,
 - plačilo obresti za servisiranje domačega in tujega dolga,
 - sredstva rezerv;

- tekoče transferje:
 - socialni transferji posameznikov in gospodinjstev – štipendije, pokojnine, bolezni, nadomestila za nezaposlenost itd.,
 - transferji vsem neprofitnim organizacijam in ustanovam (društva, dobrodelne in verske organizacije itd.),
 - transferji nižjih ravni države (proračuni lokalnih skupnosti),
 - transferji tujini (članarine mednarodnim organizacijam),
 - transferji javnim zavodom in drugim izvajalcem javnih služb,
 - subvencije podjetjem, finančnim institucijam, zasebnikom (kmetom, obrtnikom);

- investicijske odhodke:
 - zajemajo vse odhodke, povezane z nakupom osnovnih sredstev, zemljišč, blagovnih rezerv in interventnih zalog ter za investicijsko vzdrževanje osnovnih sredstev.

Ti odhodki povečujejo realno premoženje države, kar se kaže v povečanju vrednosti dolgoročnih sredstev v bilanci stanja države na centralni ali lokalni ravni;

- investicijske transferje:

investicijski transferji ne povečujejo realnega premoženja države, pač pa realno premoženje prejemkov teh sredstev. Prejemniki investicijskih transferjev so neproračunski uporabniki.

5 JAVNE FINANCE RS IN MD EU

5.1 JF REPUBLIKE SLOVENIJE

V letu 2009 je RS imela za 49,00 % BDP izdatkov, kar je nekoliko več od povprečja držav članic Organizacije za gospodarsko sodelovanje in razvoj (v nadaljevanju OECD). Na letni ravni to pomeni, da se izdatki povečujejo približno za 5 % BDP od leta 2000. Slovensko gospodarsko okolje je precejšnjo krizo občutilo v letu 2009. JFP se je v letu 2009 povečal na -5,8 % BDP (OECD, 2011).

Priloga 1 (tabela 1, grafikon 2) prikazuje prihodke in odhodke države RS (v % BDP). RS je v letu 1996 beležila 43,30 % BDP prihodkov in 44,50 % BDP odhodkov. V letu 2008 je beležila najnižji odstotek (42,30 % BDP) prihodkov v obravnavanem obdobju. V letih 2009 in 2010 beležimo občutno povečanje odhodkov, ki so se povečali na 49,00 % BDP. To si lahko razlagamo predvsem tako, da je kriza vplivala na povečanje števila brezposelnih, s tem pa je morala država povečati svoje odhodke (socialni transferji). Med obdobjem od 1996 do 2010 se je trend odhodkov RS linearno povečeval vse do 49,00 % BDP. Prihodki so v istem obdobju ostali na relativno enaki ravni. Po tem lahko sklepamo, da se je JFP povečeval predvsem v zadnjih letih, tj. v obdobju 2008–2010.

V nadaljevanju diplomskega dela (priloga 2) lahko opazimo, da je RS v letu 2008 največ namenila za socialno varnost, kar predstavlja izdatke v višini 35,9 % BDP, sledita šolstvo in zdravje z 13,8 % BDP, javna uprava z 11,6 % BDP, ekonomske zadeve z 10,7 % BDP, šport, kultura in vera z 3,7 % BDP, policija z 3,6 % BDP, vojska z 3,2 % BDP, okolje in prostor z 1,9 % BDP, varstvo okolja pa z 1,8 % BDP.

Po tem lahko sklepamo, da RS namenja večino svojih izdatkov za socialno varnost, torej za izboljšanje socialnega položaja brezposelnih oseb, šolstvo, zdravje, javno upravo itd.

5.2 JF GRČIJE

V letu 2009 je Grčija (v nadaljevanju EL) beležila povečanje izdatkov na 52,90 % BDP, na drugi strani pa so se prihodki zmanjšali na 37,30 % BDP. Posebnost EL je predvsem v tem, da je delovanje grške vlade precej centralizirano (OECD, 2011).

Priloga 1 (tabela 1, grafikon 3) prikazuje prihodke in odhodke EL (v % BDP). EL je v letu 1996 beležila 37,40 % BDP prihodkov in 44,10 % BDP odhodkov. V letu 2008 je beležila prihodke v višini 39,90 % BDP in povečanje odhodkov na 49,70 % BDP. Leto 2009 je EL beležila najnižji odstotek prihodkov v obravnavanem obdobju (37,30 % BDP). V letu 2009 je EL beležila občutno povečanje odhodkov, ki so se povečali na 52,90 % BDP.

Pri gibanju prihodkov v obdobju 1996–2010 lahko opazimo enakomeren trend rasti, česar pri odhodkih ne moremo trditi – grafikon 3 prikazuje trend povečanja odhodkov skozi

obravnavano obdobje, s to razliko, da se je v letu 2010 delež odhodka zmanjšal na 49,50 % BDP. To zmanjšanje si lahko razlagamo predvsem zaradi finančne pomoči EU državi.

V nadaljevanju diplomskega dela (priloga 2) lahko opazimo, da je EL v letu 2008 največ namenila za socialno varnost, kar predstavlja izdatke v višini 36,5 % BDP, sledi javna uprava v višini 19,8 % BDP, ekonomskim zadevam in zdravju namenjajo 11,4 % BDP, šolstvu 8,3 % BDP, vojski 6,2% BDP, policiji 3,4 % BDP, varstvu okolju 1,3 % BDP, športu, kulturi in veri 1,2 % BDP, okolju in prostoru 0,7 % BDP.

Po tem lahko sklepamo, da EL večino svojih izdatkov namenja za socialno varnost, torej za izboljšanje socialnega položaja brezposelnih oseb, javno upravo, zdravje itd. EL namenja precejšnji delež svojih odhodkov za javno upravo, ki znaša 19,8 % BDP. To je najvišji delež med MD EU, ki jih primerjam v diplomskem delu.

5.3 JF CIPRA

Priloga 1 (tabela 1, grafikon 4) prikazuje prihodke in odhodke Cipra (v % BDP). Ciper (v nadaljevanju CY) je v letu 1996 beležil 31,90 % BDP prihodkov in 35,10 % BDP odhodkov. V letu 2008 je beležil prihodke v višini 42,60 % BDP in povečanje odhodkov na 41,70 % BDP. V tem letu je beležil javnofinančni presežek. CY je v letu 2009 beležil 39,80 % BDP prihodkov, ki so se v primerjavi z letom 2008 zmanjšali.

V letu 2009 je CY beležil občutno povečanje odhodkov, ki so se povečali na 45,00 % BDP. Pri gibanju prihodkov in odhodkov v obdobju 1996–2010 lahko opazimo enakomeren trend rasti. Na podlagi priloge 1 (tabela 1, grafikon 4) lahko trdim, da so trenutne JF CY dokaj stabilne in trdne ter kriza na njih ne vpliva v takšni meri kot v ostalih MD EU.

V nadaljevanju diplomskega dela (priloga 2) lahko opazimo, da je CY v letu 2008 največ namenil za socialno varnost, kar predstavljajo izdatke v višini 24,5 % BDP, sledijo ekonomske zadeve z 12,9 % BDP, šolstvo z 11,9 % BDP, javna uprava in zdravje z 6,3 % BDP, policija z 5,6 % BDP, okolje in prostor z 4 % BDP, vojska z 3,8 % BDP, šport, kultura in vera z 1,7 % BDP.

Po tem lahko sklepamo, da EL namenja večino svojih izdatkov za socialno varnost, torej za izboljšanje socialnega položaja brezposelnih oseb. Pri CY lahko opazimo, da ima relativno visok delež izdatkov, ki jih namenja šolstvu. Vendar še vedno namenja šolstvu manj kot RS (13,8 % BDP). CY namenja javni upravi najmanjši delež izdatkov med obravnavanimi državami (6,3 % BDP).

5.4 JF MALTE

Priloga 1 (tabela 1, grafikon 5) prikazuje prihodke in odhodke Malte (v % BDP). Malta (v nadaljevanju MT) je v letu 1996 beležila 34,60 % BDP prihodkov in 42,60 % BDP odhodkov. V letu 2008 je beležila prihodke v višini 39,00 % BDP in povečanje odhodkov

na 44,50 % BDP. V letu 2009 je MT beležila nekoliko zmanjšanje odhodkov, ki so se zmanjšali na 43,20 % BDP. Pri gibanju prihodkov in odhodkov v obdobju 1996–2010 lahko opazimo enakomerni trend rasti. Predvsem prihodki sorazmerno rastejo skozi obdobje, čeprav odhodki ostajajo na relativno isti ravni. Na podlagi grafikona 5 lahko trdim, da so trenutne JF MT dokaj stabilne in trdne ter kriza na njih ne vpliva v takšni meri kot v ostalih MD EU.

V nadaljevanju diplomskega (priloga 2) dela lahko opazimo, da je MT v letu 2008 največ namenila za socialno varnost, kar predstavlja izdatke v višini 34 % BDP, sledijo ekonomske zadeve z 13,4 % BDP, šolstvo z 11,4 % BDP, zdravje z 9,6 % BDP, okolje in prostor z 8,9 % BDP, javna uprava z 7,7 % BDP, policija z 3,8 % BDP, šport, kultura in vera z 1,9 % BDP, vojska z 1,8 % BDP. MT namenja javni upravi drugi najmanjši delež izdatkov med obravnavanimi državami (7,7 % BDP).

5.5 JF ITALIJE

Izdatki Italije (v nadaljevanju IT) so se v obdobju 2001–2008 gibali okoli 48 %, vendar so po letu 2009 zaradi krize in fiskalnih ukrepov skočili nad 50 % BDP. Italijanska vlada je relativno decentralizirana. V primerjavi z drugimi državami OECD IT namenja večji delež socialni varnosti (OECD, 2011).

Priloga 1 (tabela 1, grafikon 6) prikazuje prihodke in odhodke IT (v % BDP). IT je v letu 1996 beležila 45,50 % BDP prihodkov in 52,50 % BDP odhodkov. V letu 2008 je beležila prihodke v višini 46,10 % BDP in zmanjšanje odhodkov na 48,80 % BDP v primerjavi z letom 1996. V letu 2008 je beležila tudi najboljše javnofinančne rezultate (zmanjšal se je JFP) v obravnavanem obdobju. Leta 2009 je IT beležila prihodke v višini 46,50 % BDP, vendar so se pa močno povečali odhodki, ki so predstavljali 51,80 % BDP. V letu 2009 je IT beležila občutno povečanje odhodkov, razlog pa sta svetovna finančna in gospodarska kriza. Pri gibanju prihodkov v obdobju 1996–2010 lahko opazimo počasen enakomerni trend rasti prihodkov, česar pri odhodkih ne moremo trditi – grafikon 6 prikazuje trend padanja odhodkov skozi obravnavano obdobje (zmanjševanje), s to razliko, da se je v letu 2010 delež odhodka zmanjšal na 50,50 % BDP.

V nadaljevanju diplomskega dela (priloga 2) lahko opazimo, da je IT v letu 2008 največ namenila za socialno varnost, kar predstavlja izdatke v višini 38,5 % BDP, sledi javna uprava z 18,3 % BDP, zdravju namenjajo 14,6 % BDP, šolstvu 9,3% BDP, ekonomskim zadevam 7,8 % BDP, policiji 3,8 % BDP, vojski 2,9 % BDP, športu, varstvu okolja 1,8 BDP, kulturi in veri 1,7 % BDP, za okolje in prostor pa 1,5 % BDP. Po tem lahko sklepamo, da IT namenja večino svojih izdatkov za socialno varnost, torej za izboljšanje socialnega položaja brezposelnih oseb, in javni upravi.

5.6 JF ŠPANIJE

V letu 2009 je Španija (v nadaljevanju ES) imela javno porabo blizu povprečja OECD držav, tj. okoli 46 % BDP. V letu 2009 je beležila prihodke pod 35 % BDP, odhodki pa so ostali na ravni 45 % BDP (OECD, 2011).

Priloga 1 (tabela 1, grafikon 7) prikazuje prihodke in odhodke ES (v % BDP). ES je v letu 1996 beležila 38,40 % BDP prihodkov in 43,20 % BDP odhodkov. V letu 2008 je beležila prihodke v višini 37,10 % BDP in zmanjšanje odhodkov na 41,30 % BDP. Leta 2009 je ES beležila najnižji odstotek BDP (37,30 %) prihodkov v obravnavanem obdobju. V letu 2009 je ES beležila občutno povečanje odhodkov, ki so se povečali na 52,90 % BDP. Pri gibanju prihodkov v obdobju 1996–2010 lahko opazimo enakomerno padanje trenda pri prihodkih, česar pri odhodkih ne moremo trditi – grafikon 7 prikazuje trend rasti odhodkov skozi obravnavano obdobje (povečevanje), s to razliko, da je v letu 2010 delež odhodkov bil nad 49,50 % BDP.

V nadaljevanju diplomskega dela (priloga 2) lahko opazimo, da je ES v letu 2008 največ namenila za socialno varnost, kar predstavlja izdatke v višini 33,9 % BDP, zdravju namenjajo 14,7 % BDP, ekonomskim zadevam 12,6 % BDP, javni upravi 11,3 %, šolstvu 11,2 % BDP, policiji 4,9 %, športu, kulturi in veri 4,1 % BDP, okolju in prostoru 2,6 % BDP, vojski 2,5 % BDP, varstvu okolja 2,2 %. Sklepamo lahko, da ES namenja večino svojih izdatkov za socialno varnost, tj. za izboljšanje socialnega položaja brezposelnih oseb, zdravju, javni upravi, šolstvu itd.

5.7 JF FRANCIJE

JF Francije (v nadaljevanju FR) so bile v zadnjem desetletju precej različne. Prihodki so bili blizu 50 % BDP, odhodki pa so v tem času gibali prek 50 % BDP. V letu 2009 se je javna poraba (odhodki) povečala na več kot 55 % BDP. V zadnjih letih je francoska centralna vlada postopoma prenesla več odgovornosti za izvajanje nekaterih socialnih politik, izobraževanje itd. na lokalno raven oblasti (OECD, 2011).

Priloga 1 (tabela 1, grafikon 8) prikazuje prihodke in odhodke FR (v % BDP). FR je v letu 1996 beležila 49,90 % BDP prihodkov in 53,90 % BDP odhodkov. V letu 2008 je beležila prihodke v višini 49,50 % BDP in zmanjšanje odhodkov na 32,90 % BDP v primerjavi z letom 1996. Leta 2009 je FR beležila najnižji odstotek BDP prihodkov v obravnavanem obdobju (48,70 %). V letu 2009 je FR beležila občutno povečanje odhodkov, ki so se povečali na 56,20 % BDP.

Pri gibanju prihodkov v obdobju 1996–2010 lahko opazimo enakomerno padanje trenda pri prihodkih, česar pri odhodkih ne moremo trditi – grafikon 8 prikazuje trend rasti odhodkov skozi obravnavano obdobje (povečevanje), s to razliko, da je v letu 2010 delež odhodkov bil nad 56 % BDP (56,20 % BDP).

V nadaljevanju diplomskega dela (priloga 2) lahko opazimo, da je FR v letu 2008 največ namenila za socialno varnost, kar predstavlja izdatke v višini 41,4 % BDP, zdravju namenjajo 14,8 % BDP, javni upravi 11,3 %, šolstvu 11,1 % BDP, ekonomskim zadevam 5,4 % BDP, okolju in prostoru 3,6 % BDP, športu, kulturi in veri 2,9 % BDP, vojski 3,3 % BDP, policiji 2,4 % BDP, varstvu okolja 1,6 % BDP. Sklepamo lahko, da FR večino svojih izdatkov namenja za socialno varnost, torej za izboljšanje socialnega položaja brezposelnih oseb, zdravju, javni upravi, šolstvu itd.

5.8 PRIMERJAVA JAVNIH FINANC REPUBLIKE SLOVENIJE IN MD EU

Priloga 2 (tabela 2, grafikon 9) prikazuje javnofinančne izdatke RS in MD EU za leto 2008. Vse obravnavane države največ izdatkov v prvi vrsti namenjajo za socialno varstvo. Deleži izdatkov za socialno varstvo si sledijo v naslednjem vrstnem redu:

1. FR	41,4	% BDP
2. IT	38,5	% BDP
3. EL	36,5	% BDP
4. RS	35,9	% BDP
5. MT	34	% BDP
6. ES	33,9	% BDP
7. CY	24,7	% BDP

V nadaljevanju (tabele 2 in grafikona 9) je prikazan delež izdatkov za javno upravo. Lahko opazimo, da tiste države, ki namenjajo precejšnji delež izdatkov za socialno varstvo, namenjajo precejšnji delež izdatkov tudi za javno upravo. Deleži izdatkov za javno upravo si sledijo v naslednjem vrstnem redu:

1. EL	19,8	% BDP
2. IT	18,3	% BDP
3. FR	13,6	% BDP
4. RS	11,6	% BDP
5. ES	11,3	% BDP
6. MT	7,7	% BDP
7. CY	6,3	% BDP

Na podlagi priloge 2 lahko trdim, da imajo države, ki namenjajo velik del svojih izdatkov za javno upravo, praviloma tudi slabšo javnofinančno stanje. To pomeni, da imajo relativno nestabilne JF. V nadaljevanju diplomskega dela bomo ugotovili, da imajo izpostavljene MD EU načeloma slabše tudi JF (JFP oz. JFD).

6 VPLIV FINANČNE IN GOSPODARSKE KRIZE NA JAVNE FINANCE EU

Celovita analiza računov JF se lahko opravi bodisi na osnovi sistema družbenih računov (SNA – System of National Accounts) bodisi na osnovi evropskega sistema računov (ESA - European System of Accounts). Bilanca prihodkov in odhodkov kaže vire javnofinančnih prihodkov, to so predvsem davki in prispevki, ter javnofinančne odhodke po ekonomskih namenih. Razlika med javnofinančnimi prihodki in odhodki je javnofinančni presežek ali primanjkljaj. Javnofinančni presežek (suficit) ali primanjkljaj (deficit) je vstopni element v finančni račun. Le-ta kaže, kako se ta primanjkljaj financira ali v katere finančne instrumente se plasira presežek. Za ugotavljanje javnofinančnih prihodkov in odhodkov je seveda treba združevati bilance vseh štirih entitet JF in v tem primeru govorimo o konsolidirani bilanci oz. globalni bilanci javnega financiranja (general government account). Če je razlika med javnofinančnimi prihodki in javnofinančnimi odhodki pozitivna, imamo javnofinančni presežek, če je negativna, pa JFP (Stanovnik, 1998, str. 161–162).

Poleg davčnih in nedavčnih prihodkov (Setnikar Cankar et al., 2008, str. 231) je tretji vir javnih prihodkov zadolževanje. Zadolževanje in njegovo financiranje je v proračunu prikazano v t. i. računu financiranja. Razlogi za zadolževanje države so lahko različni, najpogostejši je pokrivanje JFP, vendar to ni edini razlog. Posledica zadolževanja je nastajanje JFD, ki lahko nastane zaradi dajanja jamstev in poroštev javnemu ter zasebnemu sektorju.

Pokrivanje JFD (Setnikar Cankar et al., 2008, str. 231) se lahko izvede z dodatnim zadolževanjem, povečanjem obdavčenja ali povečanjem prihodkov od premoženja. Rast javnega dolga je že nekaj časa pogosta debata teoretikov fiskalne politike, saj ima inflacijske učinke⁴, vpliva na likvidnost narodnega gospodarstva in pomeni prenos bremena na kasnejše generacije. Povečanje vloge države je zahtevalo porabo vedno več sredstev, s tem pa tudi povečanje javnega dolga. Do šestdesetih let je večina držav še imela uravnotežene proračune, potem pa se v večini držav pojavlja proračunski primanjkljaj. Šele v zadnjih desetih letih, in to posebno članice EU, vedno bolj težijo k uravnoteženemu proračunu. Poglavitni razlog so omejitve za vstop v Evropsko monetarno unijo (v nadaljevanju EMU) v teh državah.

Maastrichtska fiskalna kriterija (Setnikar Cankar et al., 2008, str. 231) za vstop v monetarno unijo zahtevata, da:

- JFP oz. fiskalni deficit ne sme preseči 3 % BDP,
- JFD ne sme preseči 60 % BDP.

⁴ Inflacija pomeni rast splošne ravni cen (merjeno s stopnjo rasti cen), hkrati pa povzroča padanje vrednosti denarja (Aleksander Bajt in Franjo Štiblar, Ekonomija, GV Založba, 2002, str. 471).

6.1 JAVNOFINANČNI PRIMANJKLJAJ

JFP oz. fiskalni deficit (Setnikar Cankar et al., 2008, str. 232) opredelimo kot negativno razliko med javnofinančnimi prihodki in odhodki. Kadar država porablja več denarja, kot ga je pobrala z davčnimi in nedavčnimi prihodki, nastaja negativno stanje v konsolidirani bilanci JF.

(Tanzi in Blejer, 1983) opredeljujeta:

- javnofinančni primanjkljaj = zadolževanje – odplačilo dolga – neto povečanje/zmanjšanje sredstev na računu (če je desna stran pozitivna);
- javnofinančni presežek = odplačilo dolga – zadolževanje + neto povečanje/zmanjšanje sredstev na računu (če je desna stran pozitivna).

JFP se pojavi v času recesije, ko se zaradi vsesplošnega zmanjšanja gospodarske aktivnosti zmanjšajo tudi davki. Lahko pa je tudi rezultat keynesijske ekonomske politike, tj. ekspanzivne fiskalne politike v času recesije (Setnikar Cankar in Hrovatin, 2007, str. 282).

Obstajajo različna mnenja o JFP. Mnogi ekonomisti, predvsem tisti iz keynesijske šole, verjamejo, da bi morala država med recesijo in v obdobjih visoke stopnje brezposelnosti izravnati/nadomestiti pomanjkanje zasebnega povpraševanja. Na drugi strani pa ekonomisti trdijo, da bi morali v času JFP zmanjševati davke in javno porabo (Global finance, 2011).

JFP (Stanovnik, 1998, str. 175) se lahko financira bodisi iz presežnega domačega varčevanja ali z neto zadolževanjem v tujini. Torej lahko zapišemo enačbo financiranja fiskalnega deficita kot:

$$\mathbf{JFP = (neto) zadolževanje doma + (neto) zadolževanje v tujini}$$

Viri financiranja JFP (Stanovnik, 1998, str. 176–177) so:

- prvi vir

So neto posojila domačega privatnega sektorja; ta posojila so predvsem v obliki obveznic. Takšno financiranje deficita izriva privatne investicije. Vendar se ob povečanju fiskalnega deficita povečuje ponudba obveznic in s tem se ustvarijo pritiski na povečanje zahtevane donosnosti obveznic, višje obresti pa vplivajo na povečanje JFD. Večanje JFD ustvarja nov pritisk na večanje donosnosti, kajti kupci obveznic bodo zahtevali dodatno premijo za tveganje. Torej gre za nekakšen začarani krog.

- drugi vir

To so tuja posojila javnega sektorja. Posojila so lahko v obliki obveznic ali kreditov. Če bi bila ta posojila polno monetizirana, bi si centralna banka povečala devizne rezerve, monetarna ekspanzija pa bi predstavljala močan pritisk na notranje cene in s tem

poslabšanje tekočega računa plačilne bilance. Takšno financiranje JFP povečuje zunanjo zadolženost države in s tem se večja breme bodočega servisiranja JFD – past takšnega kreditiranja so spoznale mnoge države v razvoju ob t. i. dolžniški krizi sredi osemdesetih let.

- tretji vir

Predstavlja financiranje JFP. To so posojila centralne banke javnemu sektorju, kjer se ob transakcijah med centralno banko in državo poveča tudi količina primarnega denarja. Država proda centralni banki obveznice in dobi »svež« denar. To pomeni, da centralna banka povzroči takojšnjo monetarno ekspanzijo (tj. t. i. operacija odprtega trga). Drugič, država lahko proda obveznice prebivalstvu in komercialnim bankam, centralna banka pa jih odkupi. Tretjič, centralna banka lahko kreditira javna podjetja pod zelo ugodnimi pogoji.

- četrti vir

Predstavlja prisilno posojanje prebivalstva JS, to so terjatve prebivalstva do JS. Značilno je predvsem za države na prehodu, še posebej pa je to izrazito v državah bivše Sovjetske zveze. To je v bistvu oblika brezobrestnega kreditiranja, ki je še posebej boleče za dohodkovno najbolj ogrožen del prebivalstva (upokojenci, brezposelni ipd.).

JFP (Stanovnik, 1998, str. 178) je t. i. konvencionalni deficit. Navidezno preprosto definicijo je bilo treba napolniti tudi z vsebino in natančno določitvijo, kaj se prišteva med prihodke in kaj med odhodke.

Blejer in Cheasty (1991, str. 1646) navajata dva osnovna kriterija za razvrstitev:

- kriterij JFD

Transakcija je element računa prihodkov in odhodkov, če ne ustvari ali poravna neke obveznosti javnega sektorja; če transakcija ustvari ali poravna neko obveznost javnega sektorja, je to element finančnega računa.

- kriterij politike JS

Transakcija je element računa prihodkov in odhodkov, če je le-ta sestavni del aktivne politike JS, ne pa zgolj del pasivnega likvidnostnega uravnavanja JS.

6.1.1 JFP REPUBLIKE SLOVENIJE

Grafikon 12 (priloga 3, tabela 3 in 4) prikazuje gibanje JFP RS in realno rast med obdobjem 1999–2010 (v % BDP). Kot lahko opazimo iz grafikona 12, je v prvem delu obravnavanega obdobja izredno stabilno gibanje JFP in se konstantno znižuje na letni ravni. Dokaz takšnega gibanja JFP dokazuje tudi stabilna realna rast.

Grafikon 12 (priloga 3, tabela 3 in 4) prikazuje povezavo med JFP in realno rastjo. JFP sledi gibanju realne rasti v gospodarskem okolju. V letu 2004, ko smo vstopili v EU, smo beležili JFP v vrednosti -2,2 % BDP, ki je po maastrichtskem fiskalnem kriteriju 3 %.

Realna rast je bila 4,3 % BDP. V obdobju 2003–2007 je imela RS relativno dobro gospodarsko okolje (vsako leto je povečevala realno rast). Tako je država uspela zmanjševati JFP in v letu 2007 beležila stanje JFP v vrednosti -0,1 % BDP. Realna rast je bila 6,9 % BDP. Razlog za takšno stanje v obdobju 2003–2007 je predvsem v visoki gospodarski aktivnosti, kar je državi neposredno prinašalo večje javnofinančne prihodke (večje število davkov).

Od 2007 dalje lahko opazimo, da se je gospodarsko okolje pregrelo in aktivnost je padla s prihodom finančne in gospodarske krize v letu 2007. V dobrem letu dni se je gospodarska aktivnost ustavila in tako državi neposredno povzročila velik delež JFP. V letu 2008 smo bili deležni strmega upada javnofinančnih prihodkov in povečanja javnofinančnih odhodkov. Zato je v ta namen RS sprejela različne ukrepe, ki bi ublažili to razliko in zmanjšali javnofinančne odhodke. V letih 2009 in 2010 beležimo JFP v višini -6 % BDP, realna rast je -8,1 % BDP; JFP je -5,6 % BDP, realna rast je 1,2 %.

6.1.2 JFP GRČIJE

Grafikon 13 (priloga 3, tabela 3 in 4) prikazuje gibanje JFP EL in realno rast v obdobju 2000–2010 (v % BDP). Opazimo lahko stalno letno povečevanje JFP, čeprav v obdobju 2004–2007 lahko opazimo zmanjšanje JFP na račun povečanje realne rasti. Samo gibanje JFP sledi realni rasti. V letu 2009 je EL beležila -15,4 % BDP, kar je največji JFP med obravnavanimi državami. V zadnjem obravnavanem letu, tj. letu 2010, lahko opazimo, da je EL uspela zmanjšati JFP na -10,5 % BDP. Razlog za takšno zmanjšanje lahko najdemo predvsem v solidarni finančni pomoči EU; RS je v ta namen prispevala okoli 387 milijonov evrov (v nadaljevanju EUR) oz. 0,48 % skupne pomoči EL.

Sama finančna pomoč, ki jo je deležna EL s strani EU in Mednarodnega denarnega sklada (v nadaljevanju IMF), ne bo dovolj za konsolidacijo JF EL. Načrtovana znižanja javnih plač v JS so premajhen ukrep, ki bi rešil JFP EL. Irska je na primer ukrepala z zelo radikalnimi ukrepi, in sicer v letu 2009, ko je radikalno znižala plače javnim uslužbencem za 7 %. Njihovo dejanje se danes kaže v nižjih stroških zadolževanja (The Economist, 2011).

Izdatki EL so izredno visoki v sektorju zdravstva in izobraževanja. Ne le, da so izredno visoki, z njimi se upravlja neučinkovito (Muhammad et al., 2011, str. 309). Glavna slabost mastrichtske pogodbe je v tem, da ni zagotavljala ustreznega kriznega upravljanja. Poleg tega se EU ni uspelo pravočasno odzvati na finančno in gospodarsko krizo, saj je bilo preveč politične previdnosti in pomanjkanja ustreznih centralnih ukrepov EU (Muhammad et al., 2011, str. 313).

6.1.3 JFP ŠPANIJE

Grafikon 14 (priloga 3, tabela 3 in 4) prikazuje gibanje JFP in realno rast v obdobju 1999–2010 (v % BDP). V prvi polovici obravnavanega obdobja je ES uspela zniževati JFP in v letu 2005 je beležila prvi javnofinančni presežek 1 % BDP. V letih 2006 in 2007 je ES beležila presežek v višini 2 % oz. 1,9 % BDP. Velik padec JFP ES beleži v letu 2009, kjer

je njen JFP znašal -11,1 % BDP in je drugi največji JFP med obravnavanimi državami. V letu 2010 ES beleži JFP v višini -9,2 % BDP oz. realno rast v višini -0,1 % BDP.

Po napovedih španskega premiera Joseja Luisa Rodrigueza Zapatero bo ES v letu 2011 poskušala znižati JFP na -6 % BDP. V primeru pomoči EU in IMF bi to lahko pomenilo zahtevno nalogo reševanja ES, ker je velikost samega gospodarskega in finančnega okolja ES dvakrat tolikšno kot grško, irsko in portugalsko skupaj. Iz tega razloga je ES izpeljala nekatere varčevalne ukrepe za oblažitev trenutnega stanja, in to kljub zmanjšanju gospodarske aktivnosti in okoli 20-odstotne brezposelnosti (Finance 2011).

Iz tega lahko povzamemo, da če ES zaprosi za finančno pomoč, bo to pomenilo velik pritisk na JF EU in na ostale države. S to prošnjo bi se verjetno začelo nevarno obdobje za obstoj EU kot celote.

6.1.4 JFP FRANCIJE

Grafikon 15 (priloga 3, tabela 3 in 4) prikazuje gibanje JFP in realno rast FR v obdobju 1999–2010. JFP je v celotnem obravnavanem obdobju dokaj negativno stabilen in se je v obdobju 1999–2008 zadrževal okoli -3 % BDP. Vendar tudi FR ni imela vzvodov, ki bi ji pomagali v boju proti finančni in gospodarski krizi. Tako v letu 2009 beleži JFP v višini -7,5 % BDP, kar pomeni močno poslabšanje realne rasti tudi v letu 2010, ki je bila -7 % BDP.

Zaradi finančne in gospodarske krize v letu 2008 lahko vidimo padec realne rasti, ki neposredno vpliva na padec JFP. V tem primeru sta sorazmerno povezana realna rast in JFP. To pomeni, da zmanjšanje realne rasti sorazmerno vpliva na JFP.

V letu 2009 je FR beležila JFP v višini -7,5 % BDP (realna rast v višini -2,7 % BDP), vendar izboljšanje lahko opazimo v letu 2010, ko je FR beležila realno rast v višini 1,5 % BDP, kar je neposredno vplivalo na zmanjšanje oz. izboljšanje JFP za +0,5 % BDP v primerjavi z letom 2009.

Član sveta Evropske centralne banke (ECB) in guverner Banke Francije Christian Noyer pravi, da je država FR še daleč od položaja EL, vendar bo treba JF postaviti v ravnovesje. Po njegovem so primerjave med FR in EL neupravičene iz več razlogov. Prvi razlog je v tem, da je FR opravila vrsto reform (pokojninsko) in tako pokazala, da je sposobna pripraviti reforme, ki bi uravnotežile JF. Drugi razlog pa je v tem, da je francoski bančni sistem trden (Reuters, 2011).

6.1.5 JFP CIPRA

Grafikon 16 (priloga 3, tabela 3 in 4) prikazuje gibanje JFP in realno rast CY v obdobju 1999–2010. V prvem delu obdobja lahko opazimo lepo silhueto gibanja realne rasti (v % BDP). Temu gibanju realne rasti sledi tudi silhueta JFP. V letu 1999 CY beleži JFP v višini -4,8 % BDP, ki se je v naslednjih dveh letih zmanjševal in v letu 2001 dosegel -2,2 % BDP.

To je razlog dobre gospodarske rasti v letu 2000, kjer so beležili realno rast za 5 % BDP. Vendar se z zmanjšanjem realne rasti povečuje tudi JFP, ki je leta 2003 dosegel -6,5 % BDP, to pa je tudi najvišji JFP v obravnavanem obdobju. V obdobju 2004–2008 CY beleži ponovno realno rast (razlog je rast svetovnega gospodarstva), ko je zelo uspešno zmanjševal svoj JFP. Tudi v letu 2007 beleži visok presežek z 3,4 % BDP.

S pričetkom finančne in gospodarske krize opazimo podoben padec tako realne rasti kot JFP, ki je v letu 2009 znašal -6% BDP (realna rast -1,7 % BDP). V letu 2010 lahko opazimo izboljšanje realne rasti na 1 % BDP, kar neposredno vpliva na izboljšanje JFP, ki se v tem letu zmanjša na -5,3 % BDP.

6.1.6 JFP ITALIJE

Grafikon 17 (priloga 3, tabela 3 in 4) prikazuje gibanje JFP in realno rast IT v obdobju 1999–2010. Opazimo lahko, da je realna rast dokaj nestabilna. Močan padec JFD na letni ravni je v obdobju 2000–2005, saj je padel iz -0,8 % BDP (2000) na -4,3 % BDP (2005). V času realne rasti v obdobju 2005–2008 je IT uspela zmanjšati JFP na -2,7 % BDP v letu 2008. V letu 2009 je sledil močan padec JFP, vendar spet ne tolikšen, kot ga zasledimo pri EL, ES in FR, ki so po mojem prepričanju ene od najbolj problematičnih držav znotraj EU. Bonitetna hiša S & P je IT spremenila oceno iz stabilne v negativno. Razlogi za spremembo ocene so predvsem pričakovanja šibke realne rasti in manjše možnosti za zmanjšanje JFD.

Ob tem italijanski minister za finance Giulio Tremonti poudarja, da so JF trdne in da pripravljajo nove varčevalne ukrepe. IT ima enega najvišjih JFD v EU, in to takoj za EL. Trenutno znaša okoli 120 % BDP, kar je dvakratnik maastrichtske meje. Vendar podobno kot italijanski vladni vrh tudi v Evropski komisiji (v nadaljevanju EK) ne pričakujejo težav. Po ocenah EK IT uspešno znižuje JFP, ki je leta 2009 znašal -5,4 % BDP, lani pa se je znižal na -4,6 % BDP. Italijanska vlada sicer uravnoteženje proračuna napoveduje za leto 2014. Na podlagi izboljšanja realne rasti v letu 2010 (1,3 % BDP) in po napovedi italijanske vlade lahko predvidevamo, da se bo realna rast povečala in tako se bo tudi JFP IT neposredno zmanjšal pod dovoljeno mejo 3 % BDP (Delo, 2011).

6.1.7 JFP MALTE

Grafikon 18 (priloga 3, tabela 3 in 4) prikazuje gibanje JFP in realno rast MT v obdobju 1999–2010. MT je pred vstopom v EU beležila visok JFP. V letu 2003 je beležila JFP v višini -9,9 % BDP. Z vstopom v EU je stanje JFP izboljšala in v obdobju 2004–2008 je beležila manjši JFP kot pred vstopom v EU. Tudi zaradi finančne in gospodarske krize od leta 2008 dalje ne beleži močnega poslabšanja JFP, ki pa je v obdobju 2008–2010 precej negativno stabilen in blizu -3 % BDP. To pomeni, da so njihove JF dokaj stabilne in uravnotežene. V letu 2010 MT beleži realno rast v višini 3,2 % BDP, ki je prispevala k zmanjšanju JFP za +0,1 % BDP v primerjavi z letom 2009.

Po mnenju predsednika vlade Lawrencea Gonzija ni treba izvajati strogih varčevalnih ukrepov za zmanjšanje JFP. Trenutni JFP MT je v primerjavi z ostalimi MD EU (EL, FR, EL, IT) nizek. V teh državah se izvajajo strogi varčevalni ukrepi, kot so zmanjšanje plač, zmanjšanje števila zaposlenih in povečanje davkov. Takšnih ukrepov na MT za enkrat ni za pričakovati. Razlog za takšno povečanje JFD ostalih držav članic je predvsem posledica večjega zadolževanja pri visokih obrestnih merah. Te težave na MT nimajo, ker se MT ne zadolžuje. MT v mesecu novembru uvaja 2011 t. i. mikrokredite, ki so namenjeni zagotavljanju finančne pomoči malim in srednjim podjetjem ter samozaposlenim. Na MT se je v letu 2010 v primerjavi z letom 2009 izredno povečal turistični sektor. Da bi MT to tudi obdržala na takšnem nivoju, je porabila denar za promocijo MT in povečala frekvenco letov z nizkocenovnimi letalskimi prevozniki (Maltatoday, 2011).

6.2 PRIMERJAVA JFP MED REPUBLIKO SLOVENIJO IN MD EU

V maastrichtski pogodbi je JFP opredeljen kot neto najeta ali dana posojila v skladu z ESA-95. Javnofinančni sektor sestavljajo centralna država, federalna država, lokalna država in skladi socialne varnosti. Podatki so merjeni v evrih in predstavljeni kot odstotek BDP. Kot prikazuje skupni grafikon 10 (priloga 3), lahko opazimo, da se gibanja JFP RS in MD EU razlikujejo skozi leto in da ni skupnega gibanja. Kot vemo, so nekatere članice, kot so IT in FR (ustanovni članici EU), EL (pristop 1981), ES (pristop 1986), že dolgo enakopravne članice EU, ko so se jim v letu 2004 pridružile še ostale članice, kot so RS/SI, MT, CY.

Grafikon 10 (priloga 3, tabela 3) prikazuje gibanje JFP RS in MD EU za obdobje 1999–2010. Vse obravnavane države od leta 2007 beležijo velik padec JFP, kar pomeni, da so javnofinančni odhodki večji od javnofinančnih prihodkov. Največji padec JFP za RS in MD EU je bil v letu 2009, ko je EL beležila padec za -15,4 % BDP, sledi ES z -11,1 % BDP, FR z -7,5 % BDP, RS in CY z -6,0 % BDP in MT z -3,7 % BDP. V letu 2010 vse obravnavane države beležijo izboljšanje JFP, ki se je izboljšal v primerjavi z letom 2009.

V grafikonu 10 lahko opazimo, da se trend JFP skozi obravnavano obdobje povečuje. To vodi v nevzdržne JF. V grafikonu 10 lahko opazimo, da je v letu 1999 skupno povprečje obravnavanih držav JFP znašalo -3,32 % BDP, v letu 2010 pa -6,54 % BDP. To pomeni, da se je JFP v obdobju 1999–2010 v obravnavanih državah negativno povečal za dobre 3 % BDP. Takšno gibanje dokazuje tudi grafikon 11 (priloga 3, tabela 4), ki prikazuje gibanje realne rasti. Grafikon 11 prikazuje, da se je povprečni trend realne rasti v obdobju 1999–2010 zmanjševal, kar potrjuje tudi povezanost gibanja JFP in realne rasti.

RS v času gospodarske in finančne krize od leta 2007 naprej beleži padec realne rasti, vendar ne v takšni meri kot večji članici, tj. EL in ES. Trdim lahko, da je bil JFP celo med manjšimi padci, vendar pa po drugi strani še vedno večji, kot je določeno v maastrichtski pogodbi (3 %).

Za najmanjšo članico, tj. MT, ki je postala članica EU leta 2004, lahko opazimo, da je v obdobju 2004–2007 zmanjševala JFP. Od leta 2007 ima najmanjši padec JFP med obravnavanimi državami. V letu 2010 je MT beležila JFP v višini -3,6 % BDP, kar je najmanjši padec med MD EU.

Zanimivo je opaziti, da je sama velikost JFP precej večja v južnem delu Evrope (MD EU). Pri članicah EU, ki prihajajo iz bolj severnih delov Evrope (Finska, Danska, Švedska), lahko opazimo, da imajo JF precej bolj urejene in usklajene, in čeprav je še vedno prisotna finančna in gospodarska kriza, se pri njih lahko opazi, da JF izvajajo pravilno, in to kljub finančni ter gospodarski krizi.

Kot rešitev JFP za države, ki jih ta problem pesti, bi lahko omenil, da naj se zgledujejo ali povzamejo rešitve in samo delovanje evropskih severnih držav ter te rešitve preoblikujejo v svoje okolje.

Zavedati se je treba, da pametna rešitev v matičnem okolju, kjer je nastala, res lahko zagotavlja dobre rezultate, vendar se lahko zgodi, da identična rešitev v popolnoma drugem okolju ne zagotavlja rešitev in ne bi zagotovila istih ali podobnih rezultatov, kot jih zagotavlja v matičnem okolju. Zato predlagam sprejetje in preoblikovanje rešitev glede na posamezno državo, ki bi takšno rešitev sprejela in uvedla v svoje delovanje.

Kot sem že prikazal povezavo gibanja JFP in realne rasti v posamezni obravnavani državi, lahko (priloga 6) vidimo tudi projekcijo realne rasti v EU za obdobje 2011–2012. Na podlagi projekcije, ki jo je izdala IMF v lastni publikaciji, lahko vidimo, da se stanje realne rasti ne bo izboljšalo v južnem predelu Evrope (MD EU), kjer pričakujejo negativno realno rast za EL (pod 0 % BDP), ki tako še vedno ostaja velika nevarnost za EU. Izboljšanje na področju realne rasti (med 0 % in 2 % BDP) lahko pričakujejo CY, ES, FR, IT, MT. Po teh podatkih lahko v teh državah pričakujemo izboljšanje in nekolikšno zmanjšanje JFP, seveda ob predpostavkah, da se javnofinančni odhodki ne povečajo. IMF je v publikaciji ocenil, da bo RS beležila realno rast med 2 in 4 % v obdobju 2011–2012, kar je tudi najboljša ocena med obravnavanimi MD EU. Na podlagi tega lahko v RS pričakujemo nekolikšno izboljšanje in zmanjšanje JFP (IMF, 2011).

6.3 JAVNOFINANČNI DOLG

JFD nastane zaradi pokrivanja JFP, ni pa to njegov edini vzrok, saj so tu še razna poroštva ipd. JFD definiramo kot obveznosti JS in ZS, za katere jamči država. Jamstvo predstavlja le potencialni dolg. Velikokrat država namreč izda obveznico v zameno za terjatev, ki je lahko tudi tržna, torej jo je mogoče prodati. Z dajanjem jamstev država lahko izboljša bilanco podjetij in s tem prepreči njihov propad. Dolg nastane šele v primeru, ko takšno podjetje resnično propade, država pa pred tem ne proda terjatve (Setnikar Cankar et al., 2008, str. 232).

JFD (Stanovnik, 1998, str. 185–188) praviloma nastaja s kumuliranjem fiskalnega deficita; »praviloma« zato, ker se država mora zadolževati za financiranje fiskalnega deficita, lahko pa se zadolžuje tudi za druge namene. Zakaj imajo nekatere države visok JFD? To lahko razložimo s pozitivnima teorijama. Ti teoriji sta:

- teorija distribucijskih konfliktov – po tej teoriji so deficiti (in rastoči JFD) posledica razcepljenih vlad in šibke politične kohezije. Takšne vlade niso sposobne sprejemati pravočasnih odločitev zaradi neskončno dolgih razprav o porazdelitvi bremena fiskalnega prilagajanja. Razcepljene vlade, tj. šibke vladne koalicije, pomenijo večje število strank v koalicijski vladi; Roubini in Sachs (1989) sta pokazala, da sta število strank v vladni koaliciji in velikost JFD pozitivno korelirani. Do podobnih ugotovitev so prišli tudi Grilli, Masciandaro in Tabellini (1991), ki pravijo, da sta JFP in velikost JFD odvisna od tipa volilnega sistema; države s predsedniškim sistemom so manj zadolžene kot države z večinskim sistemom, le-te pa manj kot države s proporcionalnim sistemom. JFP in JFD sta odvisna od tipa vlade; enostrankarske vlade so bolj odporne na različne pritiske interesnih skupin, koalicijske vlade nekoliko manj, manjšinske vlade pa so najšibkejše in preprosto niso zmožne zmanjšati izdatkov ali povečati davkov;
- teorija proračunskih institucij oz. strukturna hipoteza razlaga, da postopek sprejemanja proračuna lahko pripomore k večji fiskalni disciplini (manjši JFP), če proračunski postopek:
 - daje velika pooblastila predsedniku vlade ali finančnemu ministru,
 - omejuje »univerzalnost«, tj. da proračun vključuje »za vsakega nekaj«,
 - omejuje recipročnost, tj. dogovor o medsebojnem podpiranju posameznih predlog oz. amandmajev,
 - omejuje število parlamentarnih amandmajev in omogoča dosledno izvrševanje proračunskega zakona.

Poznamo več različnih vrednotenj in spremljanj JFD. Zato v tem primeru prikazujem najpogostejši vrsti vrednotenja JFD. V praksi večina uporablja prikaz bruto JFD, obstajajo pa tudi drugi prikazi JFD.

Kriteriji (Setnikar Cankar et al., 2008, str. 236) delitev JS:

- delitev po tem, kdo je upnik: zunanji in notranji dolg;
- delitev po vrsti instrumentov: obveznice, krediti, jamstva;
- delitev po valutni sestavi dolga: v kateri valuti je dolg.

O bruto JFD govorimo takrat, ko imamo v mislih vse finančne obveznosti, ki jih ima država. Neto javni dolg predstavlja razliko med bruto finančnimi obveznostmi države in njenimi dolgoročnimi finančnimi naložbami.

Glede na to, kdo je upnik države, delimo JFD na notranji in zunanji. Delež JFD, ki ga država dolguje domačim in tujim rezidentom, imenujemo notranji dolg. Izdan je na

nacionalnem finančnem trgu in je običajno nominiran v domači valuti. Država se na domačem nebančnem trgu zadolžuje pri domačih poslovnih bankah in pri centralni banki. Zunanji dolg zajema vse dolžniške obveznosti rezidentov do nerezidentov, razvrščenih po sektorjih in finančnih inštrumentih. To pomeni, da zunanji dolg predstavlja zadolževanje države na tujih finančnih trgih (Gregorčič, 1995, str. 33).

JFD je zelo visok v številnih razvitih gospodarstvih. V posameznih državah se je realna rast izboljšala, kar nakazuje na izboljšanje in okrepitev zasebnega povpraševanja. Ne glede na to, da se izboljšuje realna rast, se v letu 2011 pričakuje skromna fiskalna konsolidacija v razvitih državah (IMF, 2011).

Samo povezavo med JFD in realno rastjo je opredelil že Robert Barro (1979). Predpostavimo, da je treba dvigniti davke za dosego vzdržnosti JFD, kar negativno vpliva na možnosti realne rasti. Država lahko tudi drugače vpliva na JFD, na primer z zmanjševanjem porabe, ki bi jo na koncu občutili državljani. Inflacija je očitno močno povezana s tem, saj lahko visoka inflacija zmanjšuje realne stroške servisiranja JFD. Dolgoročni JFD je izredno dovzeten za inflacijo, kratkoročni JFD pa ne toliko (Reinhart M. in Rogoff S., 2010, str. 6).

V prvo skupino sodijo države, ki imajo JD pod 30 % BDP. V drugi skupini so države, ki imajo velikost JD med 30 in 60 % BDP. Tretja skupina prikazuje države, ki imajo JD med 60 in 90 % BDP. Četrta skupina pa predstavlja države, ki imajo JD nad 90 % BDP (Reinhart M. in Rogoff S., 2010, str. 7).

Države, ki imajo JD pod 30 % BDP (1 skupina), lahko na letni ravni dosežejo povprečno okoli 4 % realne rasti. Države v drugi skupini, ki imajo JD med 30 in 60 % BDP, lahko dosežejo povprečno realno rast okoli 3 %. Države v tretji skupini, ki imajo JD med 60 in 90 %, lahko na letni ravni dosežejo povprečno realno rast okoli 3,5 %. Države v četrti skupini, ki imajo JD nad 90 % BDP, lahko dosežejo povprečno realno rast 0 % ali celo beležijo negativno realno rast, in sicer ob predpostavki, da te skupine ne beležijo finančne in gospodarske krize (Reinhart M. in Rogoff S., 2010).

6.3.1 JFD REPUBLIKE SLOVENIJE

Grafikon 20 (priloga 4, tabela 5) prikazuje JFD RS, ki je v obdobju 2001–2010 zelo sorazmerno stabilen in je znotraj maastrichtskega fiskalnega kriterija (60 % BDP). V letih 2007 in 2008 je JFD RS znašal 23,1 % BDP oz. 21,9 % BDP. V letu 2009 pa se je stanje JFD države, predvsem zaradi visokega JFP in dodatnega zadolževanja, izrazito povečalo in je znašalo 35,2 % BDP. Trend rasti se je nadaljeval tudi v letu 2010, ko je dolg ob koncu leta znašal 38,0 % BDP.

Za leto 2011 RS brez izvedb reform ocenjuje še dodatno povečanje JFD, in sicer na raven 42,8 % BDP, (Evropa pojutrišnjem, 2011).

Grafikon 20 (priloga 4, tabela 5) prikazuje stanje, ki ga trenutno doživljamo. Od finančne in gospodarske krize dalje beležimo vsakoletno rast JFD v RS. Pomeni, da se država za svoje delovanje in izvajanje dejavnosti zadolžuje ter tako vzdržuje delovanje države. Na dolgi rok takšno stanje ni mogoče, ker če ne uredimo tega področja, bomo kmalu presegli maastrihtski fiskalni kriterij, ki določa, da JFD ne sme preseči 60 % BDP.

William White, predsednik Odbora za ekonomske iz razvojne preglede pri OECD, pravi, da bi bilo treba sprejeti več ukrepov (reform), med katerimi je najpomembnejša pokojninska reforma (določitev višje upokojitvene starosti). Sama ideja upokojitvene starosti, kakršno je določil Bismarck leta 1871, ko so ljudje umirali v povprečju stari 50 let, je nevzdržna. Danes bi morali ljudje delati dlje, ker živijo dlje in ker živijo bolj zdravo. Če bodo delali dlje, bodo več zapravljali in več proizvajali, oboje pa bo podpiralo gospodarstvo. Ker ljudje ne bodo dobivali pokojnine, ampak bodo v blagajno prispevali, bo pokojninski sistem bolj vzdržan in fiskalni sistem prav tako. Vendar je treba veliko pozornost nameniti tistim, ki delajo težko fizično delo (Delo, str. 3, 19. februar 2011, Nejc Gole).

William White, predsednik Odbora za ekonomske in razvojne preglede pri OCED, ocenjuje, da se, po vsej verjetnosti, ne more zgoditi scenarij EL. Vendar ima RS dvojne težave. Po eni strani ima notranje težave, in sicer kreditno-nepremičninski balon, ki je zdaj počil, hkrati pa je RS odvisna od razmer v tujini. Rešitev teh težav ne bo najlažja. Po eni strani se je slovenski izvoz opazno povečal, vendar se še vedno ukvarja z notranjimi težavami. To ni presenetljivo, saj okrevanje držav s kreditno-nepremičninskim balonom traja dlje (Delo, str. 3, 19. februar 2011, Nejc Gole).

6.3.2 JFD GRČIJE

Grafikon 21 (priloga 4, tabela 5) prikazuje JFD EL, ki je v obdobju 2001–2010 presegel dovoljeno mejo javnega dolga, ki znaša 60 % BDP. Trendna črta prikazuje enakomerno povečevanje JFD EL, kjer se je od leta 2008 dalje JFD nezavarovano povečal vse do 142,8 % BDP (2010).

EL ima že več let težave s slabim upravljanjem proračuna, to pa se je najbolj izrazilo s prihodom finančne in gospodarske krize, ki je v obdobju 2008–2009 zrasel iz 110,7 % BDP na 127,1 % BDP. Takšen trend vsakoletnega povečanja JFD EL pelje v smer propada države. Če želi EL preživeti, bo morala uvesti ostre ukrepe na vseh področjih, kjer je zadnja leta preveč in nezavarovano pustila takšno zadolževanje, ki pelje v sam propad.

Težava je v tem, da EL pomaga vsa EU in tako finančno obremenjuje ostale članice EU, ki so v namen pomoči namenile veliko vsoto denarja. Namen takšne pomoči je zagotovitev obstoja celotne EU in vrednosti valute EUR. S propadom EL EU tvega "domino efekt", ki bi se s propadom EL širil na ostale države EU, in celo propad skupne valute EUR. Za leto 2011 EL napovedujejo (ocena), da se bo njen JFD povečal na 157,7 % BDP (Evropa pojutrišnjem, 2011).

6.3.3 JFD ŠPANIJE

Grafikon 22 (priloga 4, tabela 5) prikazuje gibanje JFD ES, kjer lahko opazimo, da je država uspela s svojimi ukrepi zmanjševati JFD vse do meje 36,1 % BDP, ki je tudi najnižji JFD ES v obdobju 2001–2010. Vendar kot pri ostalih MD EU, je ES tudi zaradi finančne in gospodarske krize začela povečevati JFD, ki je v letih 2008 in 2009 znašal 39,8 % BDP oz. 53,3 % BDP. V letu 2010 je JFD presegel dovoljeno mejo in znaša 60,1 % BDP.

William White, predsednik Odbora za ekonomske in razvojne preglede pri OECD, pravi: "JFD ES je bil v začetku krize zelo nizek, nato pa je eksplodiral." (Delo, str. 3, 19. februar 2011, Nejc Gole).

Zgornjo tezo dokazuje grafikon 22 (priloga 4, tabela 5), ki v obdobju 2008–2009 beleži velik porast JFD ES, ki je v letu 2008 znašal 39,8 % BDP in je nato v letu 2009 zrastel na 53,3 % BDP. Na takšno porast sta vplivali predvsem finančna in gospodarska kriza, vendar še vedno znotraj dovoljenega kriterija 60 % BDP. Brez pravih ukrepov lahko v prihodnosti pričakujemo rast JFD ES.

Predhodni odstavek dokazuje tudi napoved EK, ki za leto 2011 ES napoveduje (ocena) povečanje JFD na 68,1 % BDP (Evropa pojutrišnjem, 2011). Takšna napoved je zelo negativna, zato lahko ES označimo kot državo, ki ima relativno nestabilne JF v primerjavi z manjšimi MD EU (CY, MT).

6.3.4 JFD FRANCIJE

Grafikon 23 (priloga 4, tabela 5) prikazuje JFD FR. FR beleži v obdobju 2001–2010 stalno povečanje JFD, čeprav v obdobju gospodarske rasti, tj. v letih 2006–2007, lahko opazimo nekakšno zmanjšanje JFD, vendar še vedno ostaja nad dovoljenimi 60 % BDP. V letu 2010 FR beleži 81,7 % BDP. Francoska vlada je v poročilu o JFD FR določila, da bo v letu 2011 francoski JFD znašal 85,4 % BDP. Za leto 2012 ocenjuje minimalno povečanje JFD, in sicer na 86,9 % BDP (Reuters, 2011).

Za leto 2011 FR napovedujejo (ocena), da se bo JFD povečal na 84,7 % BDP. Takšno napoved je napovedala EK v Spomladanski gospodarski napovedi (Evropa pojutrišnjem, 2011). Takšna napoved je zelo negativna, zato lahko FR označimo kot državo, ki ima relativno nestabilne JF v primerjavi z manjšimi MD EU in RS. Takšna napoved napoveduje, da se bo trend rasti JFD FR povečeval.

JFD FR lahko v nadaljevanju povzroči velike težave skupnim JF EU. FR lahko označimo kot eno izmed bolj zadolženih držav med MD EU. Treba bo uvesti prave fiskalne ukrepe ne le na državni ravni, ampak celo na regionalni ravni (Evropska komisija, 2011).

6.3.5 JFD ITALIJE

Grafikon 24 (priloga 4, tabela 5) prikazuje JFD IT. IT je bila vedno relativno visoko nad dovoljenim kriterijem, ki znaša 60 % BDP. Vendar grafikon dokazuje, da se je JFD povečeval od 2005 dalje. V letu 2007 so dolg nekoliko zmanjšali, vendar se je zaradi finančne in gospodarske krize dolg enormno zvišal, in sicer na 116,1 % BDP (2009) ter 119 % BDP (2010).

To dokazuje tudi trendna črta, ki v zadnjem obdobju prikazuje enakomerno povečanje JFD IT. Za leto 2011 IT napovedujejo (ocena), da se ji bo JD povečal na 120,3 % BDP. Takšno napoved je napovedala EK v Spomladanski gospodarski napovedi (Evropa pojutrišnjem, 2011).

Zaradi visokega JFD so bonitetne agencije IT znižale oceno. Bonitetna hiša Standard & Poor (v nadaljevanju S & P) je konec meseca maja 2011 svojo lastno napoved spremenila iz "stabilne" na "negativno oceno". Sedaj o znižanju ocene razmišlja tudi Moody's. Moody's utemeljuje takšno odločitev zaradi slabih napovedi gospodarske rasti in negotovosti pri konsolidaciji računovodskih izkazov ter tudi zaradi politične nestabilnosti. V prvem četrtletju 2011 je realna rast le 0,1 % BDP. Za takšno stanje je predvsem krivo pomanjkanje strukturnih reform IT. V prihodnosti se pričakuje izboljšanje fiskalnega upravljanja JF, manjši JFP in skromno gospodarsko okrevanje (Economics newspaper, 2011).

Glavni dejavniki znižanja ocene bonitetne hiše Moody's za IT so (Moody's, Investors service, 2011):

- pomanjkanje realne rasti, strukturne pomanjkljivosti in tveganje dviga obrestnih mer;
- strukturne gospodarske slabosti – predvsem nizka produktivnost, togost trga, ki sta glavni oviri rasti;
- obstoj tveganj pri izvajanju načrta za fiskalno konsolidacijo, ki je potreben za zmanjšanje JFD.

6.3.6 JFD CIPRA

Grafikon 25 (priloga 4, tabela 5) prikazuje JFD CY. Njegovo stanje na področju JFD je dokaj stabilno in lahko opazimo, da je država sorazmerno povečevala JFD do vstopa v EU. V obdobju 2004–2008 je uspešno zmanjševal in tudi dosegel najnižjo raven JFD, ki je v letu 2008 znašal 48,3% BDP. S pričetkom finančne in gospodarske krize se tudi CY ni uspel prilagoditi na spremembe v gospodarskem okolju in posledično se je povečal pritisk na JF CY. V letu 2010 tako presega dovoljeno mejo 60 % BDP in beleži 60,8 % BDP.

JFD CY ne predstavlja resne grožnje v nadaljnje, če bo le uspel s pravimi ukrepi uravnavati JF. Razna poročila in analize napovedujejo izboljšanje na tem področju oz. okrevanje gospodarstva ter posledično tudi izboljšanje JF države. Za leto 2011 CY napovedujejo (ocena), da se mu bo JFD povečal na 62,3 % BDP. Takšno napoved je

napovedala EK v Spomladanski gospodarski napovedi (Evropa pojutrišnjem, 2011). Takšna napoved je zelo pozitivna in optimistična za CY, ki ga lahko označimo kot državo, ki ima relativno stabilne JF v primerjavi z večjimi članicami EU. Na podlagi obravnavanega obdobja gibanja JFD CY lahko zaključimo, da samo stanje v tem obdobju ni bilo kritično in je dokaj stabilno glede na ostale MD EU (EL, IT, FR). Pri drugih MD EU predstavljajo težave države s konstantnim povečanjem JFD na letni ravni (EL, IT, FR). CY ne spada med problematične države, ki bi od EU potrebovale finančna sredstva za zmanjšanje JFD.

6.3.7 JFD MALTE

Grafikon 26 (priloga 4, tabela 5) prikazuje JFD MT. Opazimo lahko, da je JFD MT v obdobju 2001–2010 stabilen. To si lahko razlagamo tako, da se je država preudarno zadolževala in da mora tudi zaradi velikosti države z JF ravnati še bolj preudarno kot ostale večje evropske države. Večje povečanje JFD lahko opazimo v letih pred in po vstopu v EU. V obdobju 2006–2008 lahko opazimo zmanjšanje JFD. V letih 2009 in 2010 lahko ponovno opazimo povečanje, in sicer na podobno raven JFD kot pred vstopom v EU leta 2004. Za leto 2011 MT napovedujejo (ocena), da bo JFD ostal na enaki ravni kot v letu 2010 (68 % BDP). Takšno napoved je napovedala EK v Spomladanski gospodarski napovedi (Evropa pojutrišnjem, 2011). Takšna napoved je zelo pozitivna in optimistična za MT, ki jo lahko označimo kot državo, ki ima relativno stabilne JF v primerjavi z večjimi MD EU (EL, IT, FR).

6.4 PRIMERJAVA JFD MED REPUBLIKO SLOVENIJO IN MD EU

V nadaljevanju diplomskega dela (priloga 4, grafikon 19) lahko za leto 2010 opazimo, da so MD EU (IT, FR, MT, CY, ES, EL), ki jih primerjamo, nad dovoljeno mejo JD, ki znaša 60 % BDP. Največjo nevarnost predstavlja EL, ki ima v letu 2010 največji delež JFD, ki znaša 142,8 % BDP. Državi EL in IT za leto 2010 predstavljata visoko stopnjo tveganja za propad države. FR in MT, ki presegata maastrichtski fiskalni kriterij, ki znaša 60 % BDP, predstavljata srednjo stopnjo tveganja.

Ostale države, torej RS, CY in ES, predstavljajo nizko stopnjo tveganja. Trenutno je v najboljšem položaju glede JFD RS, ki v obdobju 2001–2010 beleži najnižji delež JFD med obravnavanimi državami.

Grafikon 19 (priloga 4, tabela 5) prikazuje zadolženost oz. velikost JFD, ki je odvisna od same velikosti države. Večje države, kot so EL, IT, FR, predstavljajo velik odstotek JFD, čeprav imajo tudi večje število prebivalcev kot druge države, ki imajo relativno nizko raven JFD (MT, CY, RS). Edina izjema je država, ki jo označujemo kot veliko državo, tj. ES.

Vendar se skupno povprečje JFD (priloga 4, grafikon 19) obravnavanih držav v obdobju 2001–2010 povečuje, kar pomeni, da se JFD v obravnavanih državah slabša. V letu 2010 je skupno povprečje JFD obravnavanih držav 81,49 % BDP. Brez ustreznih ukrepov lahko pričakujemo povečevanje povprečnega JFD RS in MD EU, čeprav nekatere države uspešno

omejujejo rast JFD. Žal so države, ki so uspešne, predvsem v manjšini in zanimivo je, da so uspešne predvsem manjše (po velikosti) države, kot so RS, MT, CY, izjema je le ES.

Če sem že predhodno omenil, da je JFD odvisen od same velikosti države, to za ES ne drži. Čeprav je ES relativno velika država, se njen JFD ni bistveno povečal kot pri primerljivih MD EU (EL, IT, FR). Na podlagi zadolženosti EL je EU odločila, da ukrepa s finančno pomočjo, ki bi pomagala pri sanaciji zmanjšanja zadolženosti države. Za tak ukrep so se odločili predvsem zaradi možnega vpliva na ostale članice EU. V ta namen je RS EL prispevala okoli 387 milijonov EUR oz. 0,48 % skupne pomoči EL. To pomeni, da se JFD povečuje in da se tako RS kot ostale članice EU morajo dodatno zadolžiti ter tako pomagati EL.

7 IZBOLJŠANJE JAVNIH FINANC EU

Gospodarska in finančna kriza bi lahko imeli dolgotrajne posledice za potencialno rast. Srednjeročna potencialna rast v Evropi naj bi ostala nizka, in sicer približno 1,5 % do leta 2020, če ne bodo sprejeti strukturni ukrepi za odpravo vrzeli v produktivnosti dela glede na naše glavne konkurentke. Okrevanje samo po sebi zaradi svoje ciklične narave ne more zagotoviti spodbude za to, da se v Evropi ponovno vzpostavijo take gospodarske razmere, kot so bile pred krizo, in da se absorbira nastali JFP. Da bi se izognili stagnaciji, netrajnostnemu razvoju dolgov in nakopičenim neravnovesjem ter da bi zagotovili konkurenčnost Evrope, je treba takoj pospešiti konsolidacijo JF in reformo finančnega sektorja ter dati prednost strukturnim reformam. Zato je Evropski svet sprejel strategijo Evropa 2020 z ambicioznimi cilji glede nove rasti. Predhodni kazalniki držav članic o njihovih nacionalnih ciljih na petih področjih, o katerih so se dogovorile v okviru strategije Evropa 2020, jasno kažejo pot, ki jo mora Evropa prehoditi, da bo izpolnila svoje ambicije. Če se bo strategija izvajala v celoti, bo pripomogla k temu, da bo EU iz krize izšla močnejša in da se bo preoblikovala v pametno, trajnostno in vključujoče gospodarstvo, ki ga bo odlikovala visoka stopnja zaposlenosti, produktivnosti, konkurenčnosti in socialne kohezije. Tako bo mogoče ustvariti konkurenčno socialno-tržno gospodarstvo 21. stoletja, ki bo povečalo zaupanje udeležencev na trgu, družb in državljanov (Evropska komisija, 2011, str. 3).

Za EU je nastopil čas preobrazbe. Kriza je izničila leta gospodarskega in družbenega napredka ter razkrila strukturne pomanjkljivosti evropskega gospodarstva. Svet pa medtem hitro napreduje in dolgoročne težave – globalizacija, pritiski na vire, staranje prebivalstva – se zastrujejo. EU se mora takoj zavzeti za svojo prihodnost. Evropa lahko uspe, če ukrepa skupno, torej kot EU. Zasnovati moramo strategijo, ki nam bo pomagala, da bomo ob izhodu iz krize močnejši in da bomo sposobni EU preoblikovati v pametno, trajnostno in vključujoče gospodarstvo, ki ga bo odlikovala visoka stopnja zaposlenosti, produktivnosti in socialne kohezije. Strategija EVROPA 2020 vsebuje vizijo socialnega tržnega gospodarstva Evrope za 21. stoletje (Evropska komisija, 2010, str. 3).

Nedavni gospodarski krizi v času naše generacije ni para. Zmerne gospodarske rasti in ustvarjanja delovnih mest, čemur smo bili priča v zadnjem desetletju, ni več – BDP je v letu 2009 padel za 4 %, industrijska proizvodnja je nazadovala na raven 90. let in brezposelnih je 23 milijonov ljudi, kar je 10 % aktivnega prebivalstva EU. Kriza je močno prizadela milijone prebivalcev in razkrila nekatere temeljne pomanjkljivosti našega gospodarstva (Evropska komisija, 2010, str. 7).

7.1 POMANJKLJIVOSTI EU

Že pred krizo EU (Evropska komisija, 2010, str. 7) na mnogih področjih ni napredovala dovolj hitro v primerjavi z ostalim svetom:

- povprečna stopnja rasti je bila v Evropi skupno nižja od povprečne stopnje rasti naših glavnih gospodarskih partnerjev, to pa zlasti zaradi vrzeli v produktivnosti, ki se je v zadnjem desetletju še povečala. Temu v veliki meri botrujejo razlike v poslovnih strukturah, poleg tega pa še nizke ravni naložb v raziskave, razvoj in inovacije, nezadostna uporaba informacijskih ter komunikacijskih tehnologij, nepripravljenost nekaterih delov naših družb za sprejemanje inovacij, oviran dostop do trga in manj dinamično poslovno okolje;
- kljub napredku je stopnja zaposlenosti v Evropi, ki je pri prebivalcih med 20 in 64 letom starosti v povprečju 69-odstotna, še vedno precej nižja kot drugod po svetu. Zaposlenih je samo 63 % žensk v primerjavi z 76 % moških in le 46 % starejših delavcev (55–64 let) v primerjavi z več kot 62 % v ZDA in na Japonskem (v nadaljevanju JAP). Razen tega Evropejci v povprečju opravijo 10 % manj delovnih ur kot aktivno prebivalstvo v ZDA ali na JAP;
- delež starejšega prebivalstva se veča vse hitreje. Ko se bo upokojila t. i. »baby-boom« generacija, se bo v letih 2013/2014 začel zmanjševati delež aktivnega prebivalstva v EU. Število oseb, starejših od 60 let, se zdaj povečuje dvakrat hitreje kot pred letom 2007, in sicer vsako leto naraste za okoli dva milijona v primerjavi z enim milijonom prej. Zaradi manjšega obsega delovno aktivnega prebivalstva in večjega deleža upokojenih ljudi bodo naši sistemi socialnega varstva še dodatno obremenjeni.

7.2 NOVA EVROPSKA RAZVOJNA STRATEGIJA DO LETA 2020

EK je v mesecu marcu 2010 sprejela krovno strategijo za rast in delovna mesta, ki je nasledila prejšnjo lizbonsko strategijo. Evropa 2020 je ambiciozna in celovita strategija za izhod držav članic iz gospodarske krize, za zagotovitev makroekonomske stabilnosti ter za izvedbo daljnosežnih strukturnih reform. Bistveni del te strategije je uvedba strukturnih reform za srednje in dolgoročno obdobje, ki se osredotočajo na spodbujanje vzdržnosti javnih financ, izboljšanje potenciala rasti in uresničevanje petih glavnih ciljev do leta 2020. Strategija opredeljuje tri prednostne vidike rasti za Evropo: pametno, trajnostno in vključujočo rast (SVREZ, 2011).

7.2.1 PAMETNA, TRAJNOSTNA IN VKLJUČUJOČA RAST EU⁵

7.2.1.1 Pametna rast v EU

Pri pametni rasti je treba v spodbujanje prihodnje rasti vpreči znanje in inovacije. Zato moramo izboljšati kakovost našega izobraževanja, okrepiti raziskovalne dejavnosti, spodbujati prenos inovacij in znanja po celi EU, v celoti izkoristiti informacijske in komunikacijske tehnologije ter zagotoviti preoblikovanje inovativnih zamisli v nove proizvode in storitve, ki ustvarjajo rast, kakovostna delovna mesta in pomagajo pri reševanju evropskih ter svetovnih družbenih izzivov. Če želimo uspeti, se moramo ob tem

⁵ (Evropska komisija, 2010, str. 12, 15, 18).

opreti še na svet podjetništva in financ ter se ravnati po potrebah uporabnikov in priložnostih na trgu.

7.2.1.1.1 Inovacije v EU

Za raziskave in razvoj se v Evropi porabi manj kot 2 % v primerjavi z 2,6 % v ZDA in 3,4 % na Japonskem (v nadaljevanju JAP), kar je zlasti posledica nižjih ravni zasebnih naložb. Pri tem niso pomembni samo absolutni zneski naložb v raziskave in razvoj. Evropa se mora osredotočiti na učinek in strukturo financiranja raziskav ter izboljšati pogoje za raziskave in razvoj v zasebnem sektorju EU. Manjši delež visokotehnoloških podjetij pri nas je razlog za polovico našega zaostanka za ZDA.

7.2.1.1.2 Izobraževanje, usposabljanje in vseživljenjsko učenje v EU

Četrtnina vseh učencev ima velike težave z branjem, vsak sedmi mladi pa prezgodaj prekine izobraževanje in usposabljanje. Približno polovica jih doseže srednjo raven izobrazbe, vendar to pogosto ne ustreza potrebam na trgu dela. Manj kot tretjina oseb, starih od 25 do 34 let, ima univerzitetno izobrazbo, medtem ko v ZDA 40 %, na JAP pa več kot 50 %. Po šanghajskem indeksu se med najboljših 20 univerz na svetu uvrščata le dve evropski univerzi.

7.2.1.1.3 Digitalna družba v EU

Svetovno povpraševanje po informacijskih in komunikacijskih tehnologijah oskrbuje trg, vreden 2 000 milijard EUR, vendar le četrtnino ponudbe pokrivajo evropska podjetja. EU prav tako zaostaja pri razširjenosti hitrega interneta, kar vpliva na njeno sposobnost razvoja inovacij, tudi na podeželju, in pri spletnem razširjanju znanja ter spletni distribuciji blaga in storitev.

7.2.1.2 Trajnostna rast v EU

Trajnostna rast pomeni izgradnjo trajnostnega in konkurenčnega gospodarstva, ki gospodarno izkorišča vire, se opira na vodilni položaj EU pri razvoju novih procesov in tehnologij, vključno z zelenimi tehnologijami, spodbuja postavitev pametnih omrežij s pomočjo informacijskih in komunikacijskih tehnologij, uporablja vseevropska omrežja ter krepi konkurenčne prednosti naših podjetij, zlasti v proizvodnji in med malimi ter srednjimi podjetji, in ozavešča potrošnike o koristih gospodarnega izkoriščanja virov. Takšen pristop bo EU pomagal, da bo v svetu z majhno porabo ogljika in omejenimi viri uspešno preprečevala propadanje okolja, izgubo biotske raznovrstnosti ter nesonaravne porabe virov. Prav tako bo krepil ekonomsko, socialno in teritorialno kohezijo.

7.2.1.2.1 Konkurenčnost v EU

EU je uspešno trgovala, izvažala na svetovni trg in uvažala tako surovine kot končne proizvode. Zaradi močnih pritiskov na izvoznih trgih in povpraševanja po vse več surovinah moramo s povečanjem produktivnosti izboljšati svojo konkurenčnost v primerjavi z našimi glavnimi trgovinskimi partnericami. Lotiti se moramo problema relativne konkurenčnosti v euroobmočju in v širši EU. EU je v veliki meri prednjačila na trgu zelenih rešitev, vendar se njena prednost zdaj manjša v korist njenih konkurentov,

zlasti Kitajske in Severne Amerike. EU mora ohraniti svoj vodilni položaj na trgu zelenih tehnologij, da bi v vseh gospodarskih panogah zagotovila gospodarno izkoriščanje virov, pri tem pa odpravila ovire v ključni omrežni infrastrukturi, s čimer bi spodbudila našo industrijsko konkurenčnost.

7.2.1.2.2 Boj proti podnebnim spremembam v EU

Če želimo doseči cilje glede podnebja, moramo v naslednjem desetletju znatno pospešiti zmanjševanje emisij v primerjavi s preteklim desetletjem in v celoti izkoristiti potencial novih tehnologij, kot so možnosti zajemanja in sekvestracije ogljika. Pri omejevanju emisij je pomembno izboljšati gospodarnost porabe virov, kar omogoča tudi prihranke in spodbuja gospodarsko rast. To obsega vse gospodarske panoge, ne le emisijsko intenzivnih. Prav tako moramo okrepiti odpornost naših gospodarstev na nevarnosti, ki jih povzročajo podnebne spremembe, in sposobnost preprečevanja naravnih nesreč ter odzivanja nanje.

7.2.1.2.3 Čista in učinkovita energija v EU

Če bomo izpolnili svoje energetske cilje, lahko do leta 2020 zmanjšamo vrednost uvoza nafte in plina za 60 milijard EUR. To ni pomembno le z vidika finančnih prihrankov, temveč tudi z vidika zanesljivosti preskrbe z energijo. Nadaljnji napredek pri povezovanju evropskega energetskega trga lahko ustvari dodatnih 0,6 % do 0,8 % BDP. Zgolj z dosegom cilja zagotovitve 20 % obnovljivih virov energije lahko ustvarimo več kot 600 000 delovnih mest v EU. Če dodamo še cilj 20-odstotnega povečanja učinkovitosti porabe energije, lahko število novoustvarjenih delovnih mest preseže en milijon.

7.2.1.3 Vključujoča rast v EU

Vključujoča rast pomeni krepitev vloge in položaja ljudi z omogočanjem visoke stopnje zaposlenosti, z vlaganjem v kvalifikacije, z zmanjševanjem revščine in posodabljanjem trga dela, z usposabljanjem in uveljavljanjem sistemov socialnega varstva, da bi se ljudje lažje prilagajali spremembam, jih obvladovali in da bi bila družba bolj povezana. Prav tako je treba nujno razširiti koristi gospodarske rasti v vse dele EU, vključno z najbolj oddaljenimi regijami, in tako utrditi njeno teritorialno kohezijo. Poskrbeti je treba, da so koristi in priložnosti prisotne v vsem življenjskem ciklu.

Evropa mora v celoti izkoristiti svoj delovni potencial, da bo uspešna pri obvladovanju težav zaradi staranja prebivalstva in vse močnejše svetovne konkurence. V pripravo politik za spodbujanje enakosti spolov je treba bolj dejavno vključiti delavce, da bi se okrepila rast in socialna kohezija.

7.2.1.3.1 Zaposlovanje v EU

Zaradi demografskih sprememb se bo začel obseg naše delovne sile manjšati. Zaposleni sta samo dve tretjini našega delovno sposobnega prebivalstva v primerjavi z 70 % v ZDA in na JAP. Še zlasti sta nizki stopnji zaposlenosti žensk in starejših delavcev. Mlade je kriza močno prizadela. Brezposelnih jih je več kot 21 %. Obstaja velika nevarnost, da bodo

imeli ljudje, ki so daleč od sveta dela ali z njim skorajda niso v stiku, slabše možnosti za ponoven vstop na trg dela.

7.2.1.3.2 Kvalifikacije v EU

Okoli 80 milijonov ljudi ima samo nizko ali osnovno raven kvalifikacij, vseživljenjsko učenje pa najpogosteje izkoriščajo bolj izobraženi. Do leta 2020 bo za dodatnih 16 milijonov delovnih mest potrebna visoka usposobljenost, povpraševanje po nizkokvalificiranih delovnih mestih pa bo upadlo za 12 milijonov. Zaradi daljše delovne dobe bo prav tako treba vse življenje pridobivati in razvijati nove kvalifikacije.

7.2.1.3.3 Boj proti revščini v EU

Pred krizo je revščina grozila 80 milijonom ljudi, od tega je 19 milijonov otrok. 8 % delovno aktivnega prebivalstva ne zasluži dovolj, da bi živelo nad pragom revščine. Še posebej so ogroženi brezposelni.

8 FINANČNA STABILNOST IN PREPREČEVANJE KRIZ V EU

8.1 FINAČNA STABILNOST

Pojem »paket stabilnost« se je v terminologiji mednarodnih odnosov (Lajh, 2002, str. 14–15) dodobra oblikoval v zadnjem desetletju. Oblikovan je na osnovi številnih izkušenj, pridobljenih pri reševanju mednarodnih kriz in konfliktov. Temelji na ideji, da je preprečevanje in reševanje kriz ter konfliktov lahko uspešno in učinkovito le v primeru, da poteka vzporedno sodelovanje na ključnih področjih:

- oblikovanje in utrjevanje varnega okolja ter razvijanje demokratičnega sistema;
- spodbujanje ekonomskega in socialnega razvoja.

Finančna stabilnost (ECB, 2011) ima ključno vlogo v finančnem sistemu in gospodarstvu kot celoti, kar je pokazala tudi sedanja kriza. Z vse večjim številom finančnih institucij, ki danes delujejo v eni ali več državah ali celinah, pa postaja svetovna finančna stabilnost še toliko pomembnejša. Finančni sistem (slika 4) sestavljajo:

- finančni trgi, kot so trgi denarja in kapitala – ti usmerjajo presežna sredstva od posojilodajalcev, ki želijo denar naložiti, k posojilojemalcem oz. tistim, ki kapital potrebujejo;
- finančni posredniki, kot so banke in zavarovalnice – te posredno povezujejo posojilodajalce in posojilojemalce;
- finančna infrastruktura – omogoča prenos plačil.

Slika 4: Funkcije finančnih sistemov

Tveganja za finančno stabilnost (ECB, 2011) so predvsem zaradi zmanjšanja gospodarske rasti, tako podjetja težje odplačujejo posojila (upad prodaje), gospodinjstva imajo težave pri odplačevanju hipotek (brezposelnost) in banke utrpijo izgube. Banke odobrijo velika posojila posamezni gospodarski panogi in nato ugotovijo, da so ranljive na vsakršno zmanjševanje gospodarske aktivnosti v tej panogi, ali pa veliko vlagajo na trg delnic ali obveznic in tako postanejo ranljive na padanje cen na borznih trgih.

8.2 PREPREČEVANJE KRIZ

Finančna in gospodarska kriza lahko družbi povzroči škodo, ki presega izgube posameznih bank. Bančne institucije svoje storitve izvajajo tudi zunaj matične države, in sicer bodisi neposredno s čezmejnimi poslovanjem ali posredno z ustanavljanjem podružnic. Zato je toliko bolj pomembno, da finančna stabilnost upošteva te čezmejne dejavnosti, kar pomeni, da morajo pristojni nacionalni organi tesno sodelovati s sorodnimi organi v tujini. Za varovanje finančne stabilnosti in preprečevanje kriz se izvajajo predpisi skrbnega in varnega poslovanja – dejanska pravila – ter nadzor skrbnega in varnega poslovanja – preverjanje, če banke pravila zares spoštujejo. Predpisi skrbnega in varnega poslovanja temeljijo na večinoma usklajenem regulativnem okviru na ravni EU, za katerega je odgovorna predvsem EK. Finančna ministrstva držav članic to zakonodajo prenesejo na nacionalno raven (ECB, 2011).

Slika 5: Institucionalni okvir za finančno stabilnost EU

Vir: ECB (2011).

Nacionalni nadzorniki (ECB, 2011) so odgovorni za nadzor skrbnega in varnega poslovanja na nacionalni ravni. Sodelovanje med nadzorniki zdaj poteka v okviru t. i. odborov tretje stopnje v Lamfalussyjevem okviru, ki se redno sestajajo in spodbujajo zблиževanje ter sodelovanje pri nadzoru na ravni EU. Ti odbori so:

- Odbor evropskih bančnih nadzornikov (CEBS),
- Odbor evropskih zakonodajalcev za vrednostne papirje (CESR),
- Odbor evropskih nadzornikov za zavarovanja in pokojnine (CEIOPS).

Leta 2008 je bila ustanovljena skupina strokovnjakov (ECB, 2011) na visoki ravni, imenovana de Larosièrjeva skupina. Njena naloga je bila pripraviti predlog izboljšav finančnega nadzora v EU. Februarja 2009 je skupina v svojem poročilu potrdila, da sta finančno krizo deloma povzročila neustrezna finančna regulativa in nadzor. Obenem je EU pozvala k uvedbi novega regulativnega okvira, strožjega usklajenega nadzora in postopkov za učinkovito upravljanje kriz. Njen glavni predlog je bil, da se okrepljeni evropski okvir za finančni nadzor utemelji na dveh novih ustanovah, ki bi na ravni EU

skrbeli za nadzor skrbnega in varnega poslovanja na mikro ter makro ravni. Predlog so voditelji EU podprli na srečanju junija 2009, nato pa je EK 23. septembra 2009 predstavila svoj zakonodajni predlog za ustanovitev dveh ustanov:

- Evropski sistem finančnih nadzornikov (v nadaljevanju ESFS) za nadzor posameznih finančnih institucij,
- Evropski odbor za sistemska tveganja (v nadaljevanju ESRB), katerega naloga je ocenjevati tveganje za stabilnost finančnega sistema kot celote ter po potrebi opozarjati in izdajati priporočila.

22. septembra 2010 je EP po dogovoru vseh držav članic glasovala o novem nadzornem okviru, ki ga je predlagala EK. To so potrdili na Ekonomskem finančnem svetu 17. novembra 2010, ki je vstopil v veljavo v začetku leta 2011 (Evropska komisija, 2011).

8.2.1 EVROPSKI SISTEM FINANČNEGA NADZORA (ESFS)

Uredba št. 1092/2010 (European Union Law, 2011) določa ESFS, ki združuje akterje finančnega nadzora na nacionalni ravni in na ravni EU, ki deluje kot mreža. ESRB je ustanovljen kot neodvisen organ, ki pokriva vse finančne sektorje. ESRB je del ESFS, katerega namen je zagotoviti nadzor nad finančnim sistemom EU. ESFS sestavljajo:

- ESRB,
- EBA,
- Evropski zavarovalni in pokojninski organ (EIOPA),
- Evropski organ za vrednostne papirje in trg (ESMA),
- Skupni odbor evropskih nadzornih organov,
- Pristojni ali nadzorni organi v državah članicah.

ESFS ima pristojnosti (Europa, 2011) predvsem na področju oblikovanja standardov, ki bi zagotovili bolj usklajeno delovanje EU, pospešeno izmenjavo informacij med nacionalnimi nadzorniki organov in reševanje morebitnih nesporazumov, neposredni nadzor nad bonitetnimi agencijami, koordinacijo odločitev v izrednih primerih itd.

8.3 UPRAVLJANJE IN REŠEVANJE KRIZ

Če so onemogočene dejavnosti finančnih trgov (ECB, 2011), posrednikov in infrastruktura, morajo posredovati javni organi. Javni organi lahko sprejemajo različne ukrepe za obvladovanje kriz in odpravljanje motenj. Ti ukrepi so lahko predvsem:

- vlada refinancira banke ali sprejema zakonske ukrepe;
- centralne banke lahko sprejemajo ukrepe za ponovno vzpostavitev normalnih likvidnostnih razmer na denarnih ali zagotovitev delovanja tržnih infrastruktur, kot so plačilni sistemi;
- nadzorniki finančnih institucij lahko pozovejo delničarje k dokapitalizaciji ali uvedbi reorganizacijskih ukrepov.

Kljub nekaterim izboljšavam v finančnem in gospodarskem okolju je splošna napoved za finančno stabilnost precej negotova za EU. Zato so še toliko bolj pomembne odločitve, da

uvvedejo konkretne ukrepe politike na ravni EU za okrepitev mehanizmov, ki bodo zmanjševali občutljivost finančnega in gospodarskega okolja. Trenutne napovedi so dokaj pozitivne, vendar se takšne napovedi po navadi pojavijo na sredini aktualne finančne in gospodarske krize, ki nam prvotno ne dajo slutiti ponovnega poslabšanja stanja. Brez ustreznih skupnih konkretnih ukrepov oz. mehanizmov EU proti finančni in gospodarski krizi lahko pričakujemo ponovno poslabšanje v finančnem in gospodarskem okolju.

8.4 MEHANIZMI FINANČNE STABILNOSTI V EU

8.4.1 PAKT STABILNOSTI IN RASTI (SGP)

Pakt stabilnosti in rasti (v nadaljevanju SGP) je dogovor med 17 državami članicami EU, ki sodelujejo v evroobmočju, da se olajša in ohranja stabilnost Evropske in monetarne unije (v nadaljevanju EMU). SGP je temeljni okvir predpisov za uskladitev nacionalnih fiskalnih politik v EMU. Namenjen je varovanju uravnoveženih JF, ki so pomembne za primerno delovanje EMU. Pakt sestavlja preventivni in odvratilni del. Preventivni del določa, da morajo države članice predložiti letne programe za stabilnost (konvergenco), v katerih navedejo, kako nameravajo doseči ali zaščititi uravnoveženo fiskalno stanje v srednjeročnem obdobju, pri čemer upoštevajo pričakovani proračunski vpliv staranja prebivalstva. Komisija v nadaljevanju te programe oceni, Svetu pa predloži mnenje o njih. Svet lahko na podlagi predloga Komisije napiše opozorilo, ki je namenjeno preprečevanju čezmernega JFP, s političnim svetovanem pa lahko EK državi članici priporoči, da naj spoštuje obveznosti iz pakta za stabilnost in rast (Evropska komisija, 2011).

Odvratilni del ureja postopek v zvezi s čezmernim JFP. Ta postopek se sproži proti članici EU, ki krši pravilo 3 % BDP, kot je določen v pogodbi. Svet državam članicam izda priporočilo, naj zmanjšajo čezmerni JFP, in določi rok za doseg le-tega. Če se priporočila ne upoštevajo, se sprožijo nadaljnji ukrepi (Evropska komisija, 2011).

Javnofinančni okvir EU je zagotoviti proračunsko disciplino na podlagi dveh glavnih zahtev, ki sta določeni v pogodbi. Prvič, države članice morajo dosegati in vzdrževati MTO, ki so podani ciklično. Drugič, države članice se morajo izogibati čezmernemu JFP (3 % BDP) in JD (60 % BDP). Na podlagi okvirov pogodbe in določb SGP, EK in Svet uporabljata mehanizme za izvrševanje SGP proti vsem državam članicam EU. Razlog sta finančna in gospodarska kriza. Na podlagi izjave EK ima 22 držav članic EU JFP večji od 3 % BDP. Izjeme so le redke države (Estonija, Luksemburg, Finska in Švedska), ki imajo JFP manjši od 3 % BDP (Public finances in EMU, 2011, str. 29).

Priporočila Sveta za države članice EMU (Public finances in EMU, 2011, str. 32–33):

- RS/SI zmanjša JFP za $\frac{3}{4}$ % BDP v obdobju 2010–2013
- MT⁶
- CY zmanjša JFP za najmanj 1½ % BDP v obdobju 2011–2012

⁶ Ni podatka oz. ni priporočila.

- EL zmanjša JFP za najmanj 3½ % BDP za leto 2011 in 2½ % BDP za leto 2012
- ES zmanjša JFP za več kot 1,5 % BDP v obdobju 2010–2013
- FR zmanjša JFP za več kot 1 % BDP v obdobju 2010–2013
- IT zmanjša JFP za najmanj 0,5 % BDP v obdobju 2010–2012

8.4.2 EVROPSKI FINANČNI STABILIZACIJSKI MEHANIZEM (EFSM)

Evropski finančni stabilizacijski mehanizem (v nadaljevanju EFSM) je poseben mehanizem za zagotavljanje finančne pomoči državam članicam EU v finančnih težavah. Mehanizem temelji na proračunu EU in se med drugim uporablja pri pomoči Irski in Portugalski. Ko je EFSM aktiviran, omogoča EK, da se zadolžuje na finančnih trgih v imenu EU v skladu jamstva proračuna EU. V nadaljevanju EK posojilo posreduje državi članici upravičenki. Vse obresti in glavnice posojila se povrnejo v državo članico upravičenko prek EK. Proračun EU zagotavlja odplačilo obveznic le v primeru neplačila posojilojemalca. EFSM je del širše varnostne mreže in ga je mogoče aktivirati le po tem, ko je prošnja za finančno pomoč oblikovana po prilagoditvenem programu, ki vključuje stroge zahteve, ki so bile predhodno dogovorjene z EK v sodelovanju z ECB (Evropska komisija, 2011).

8.4.3 EVROPSKI SKLAD ZA FINANČNO STABILNOST (EFSF)

Sedanja institucionalna ureditev EU ne zagotavlja učinkovitega mehanizma za morebitno finančno pomoč državam članicam EU, katerih skupna valuta je EUR. Zato so se 7. maja 2010 predsedniki držav oz. vlad⁷ na zasedanju držav članic območja evra zavezali, da bodo ustanovili poseben (začasni) mehanizem za zagotavljanje finančne pomoči državam članicam območja evra, če katera izmed njih ne bi mogla pridobiti zadostnih finančnih sredstev na trgu. Države članice so nato v ta namen v Luksemburgu ustanovile delniško družbo z imenom Evropski sklad za finančno stabilnost (v nadaljevanju EFSF), ki bo lahko najemala kredite oz. izdajala dolžniške finančne instrumente s poroštvom drugih držav članic območja evra v skupni višini do 440 milijard evrov v treh letih. Tako zbrana sredstva pa bo kot posojila namenila državi članici območja evra, ki bo zašla v finančne težave, in bo zaprosila družbo za posojilo. Takšno posojilo (oz. črpanje posojila v posameznih tranšah) bo vezano na izpolnjevanje strogih pogojev ekonomskih politik, katerih namen je doseči izboljšanje javnofinančne situacije v državi članici (MF, 2011).

8.4.4 EVROPSKI MEHANIZEM STABILNOSTI (ESM)

Evropski mehanizem stabilnosti (v nadaljevanju ESM) bo ustanovljen v EU od sredine leta 2013 dalje. Predlog je predlagala EK na srečanju ministrov za finance 28. 11. 2010. ESM je krizni mehanizem, ki določa ohranitev finančne stabilnosti v območju evra. Njegova glavna značilnost je, da bo gradil na obstoječi evropski finančni stabilnosti (EFSF). ESM bo dopolnil nov okvir za okrepljen gospodarski nadzor v EU. Novi okvir, ki se osredotoča na vzdržnost JFD in na boljšo učinkovitost izvršenih ukrepov. To preprečevanje bo bistveno

⁷ Belgija, Nemčija, Irski, Španija, Francija, Italija, Ciper, Luxemburg, Malta, Nizozemska, Avstrija, Slovenija, Slovaška, Finska, Grčija.

zmanjšalo verjetnost pojava krize v prihodnje. ESM bo v prihodnosti zagotavljal pomoč za države članice euroobmočja v finančnih težavah. Pomoč bo pogojena z izvajanjem strogih gospodarskih in fiskalnih prilagoditev programa (Europa, 2011).

9 PREDLOGI ZA IZBOLJŠANJE JAVNIH FINANC EU

9.1 PREDLOGI ZA IZBOLJŠANJE JAVNIH FINANC⁸

Predlogi za izboljšanje JF oz. gospodarskega okolja se nanašajo predvsem na spodbujanje inovacij. Da bi dosegli inovacije, pa moramo na drugi strani povečati in izboljšati izobraževanje. Le tako bomo v določenem času dosegli nove inovacije, ki bodo spodbudile povečevanje realne rasti, ki ustvarja delovna mesta. Tako lahko zmanjšamo tudi število brezposelnih oseb, ki obremenjujejo JF oz. državo. EU namenja premalo denarja za inovacije in v primerjavi z ostalim svetom močno zaostaja.

Drugi segment predloga je, da bi se morala EU osredotočiti na trg zelene politike, saj je bila pred časom tudi prva v tem segmentu, torej pred ZDA in JAP. Zaradi finančne in gospodarske krize izgublja to prednost pred ostalimi. EU mora ohraniti prevladujoči vpliv na trgu zelenih tehnologij. S tem bi EU zagotovila gospodarsko izkoriščanje virov, ki bo v prihodnosti še toliko bolj pomembno, in s tem si EU lahko zagotovi stabilno gospodarsko okolje v prihodnosti. Vse rešitve sodobnega gospodarskega okolja bodo šle v smeri »zelenih tehnologije«, zato je še toliko bolj pomembno, da EU ohrani prevladujoči vpliv.

Tretji segment predloga je, da v določenem obdobju zmanjšamo odvisnost od naftnih virov in da v določenem obdobju EU preide na izkoriščanje obnovljivih virov energije. S tem bi lahko zmanjšali zunanjo odvisnost (naftni viri) in posledično bi bil tudi manjši vpliv na zunanje okolje. Z izkoriščanjem obnovljivih virov pa bi EU ustvarila tudi dodatna delovna mesta, s čimer bi se zmanjšalo število brezposelnih.

9.2 OSEBNI PREDLOG IZBOLJŠANJA JAVNIH FINANC

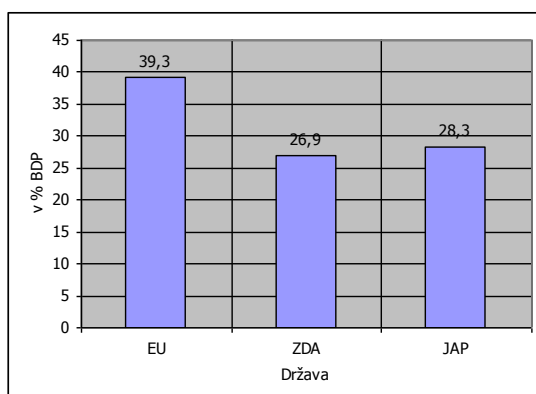
Za samo rešitev JF bi morali postaviti predvsem zdravo gospodarsko okolje, ki bi stimuliralo nove visokotehnološke inovacije, ki bi imele pozitivni učinek tudi na samo gospodarsko okolje. Žal smo danes priča gospodarski rasti za ceno uničenja samega okolja ali izčrpavanja naravnih virov. To je tudi ena od slabosti kapitalističnega sistema, ki uničuje naravne vire, da zadovolji potrošniško družbo. Velikih sprememb se sicer ne da opraviti čez noč, zato je treba postopoma uvajati spremembe in novosti, ki bodo nudile večjo blaginjo med prebivalci in ki bodo imele tudi večji blagodejni učinek na okolje, v katerem živimo. Kot sem omenil v prvem sklopu rešitve, se moramo osredotočiti na omogočanje zdravega temelja, tj. zdravega gospodarskega okolja, ki nudi »bazen« financ, ki jih JS kasneje lahko porabi za svoje dejavnosti, ki so namenjene prebivalcem.

S tem pa pridemo do davčne ureditve, ki je v našem primeru ena izmed manj prijaznih ureditev v EU. RS ima ene izmed večjih davčnih obremenitev v EU. To posledično pomeni, da se tuji investitorji ne odločajo za RS in tako investirajo drugje, kjer nudijo boljše davčne pogoje za poslovanje njihovih družb. Tako RS izgublja dohodke na strani JF

⁸ Evropska komisija, 2010, str. 12, 15, 18.

(davki), ki bi jih lahko dejansko pridobila z boljšo in prijaznejšo davčno politiko. S tem mislim predvsem davčno obremenitev dela, ki je ena izmed višjih v EU.

Slika 6: Razmerje davkov v EU, ZDA in JAP za leto 2008

Vir: Evropska komisija (2010, str. 54).

Slika 6 prikazuje visoke davke v razmerju do BDP. Trend naraščanja davčne obremenitve v letih 1970, 1980 in 1990 je nastal zaradi povečanja deleža JS v gospodarstvu v teh letih. Davki in prispevki socialne varnosti so se v tem času povečali in tako povečali javnofinančno porabo. Davek na delo se je tako povečal, da bi lahko zmogli financirati izdatke za socialno državo, predvsem za starostne pokojnine, zdravstvo, izobraževanje in druge socialne koristi. Vendar v letih 1970 in v 1990 z dvigom stopnje brezposelnosti je tudi posredno vplivala na povečanje davkov. Za takšno razmerje, kot ga vidimo na sliki 6, lahko trdimo, da je EU kot celota najbolj socialna država, sledi JAP, zadnja je ZDA, ki najbolj slovi po tem, da je najmanj naklonjena socialni državi. Glede na to, da EU kot celota ostaja socialna država, moramo to obdržati tudi v prihodnje. Ob tem se moramo zavedati, da na drugi strani ta varnost ovira konkurenčnost EU ostalim azijskim državam, ki v zadnjem času povečujejo svojo proizvodnjo in tako povečujejo svojo konkurenčnost.

RS, MD EU in EU se morajo zavedati pomembne vloge ustvarjanja pozitivnega gospodarskega okolja, da ostanemo konkurenčni ostalemu svetu, kakor tudi, da ostanemo država, ki zagotavlja vse pravice prebivalcem, kot smo jih imeli do danes. To pomeni, da moramo znižati davčne stopnje do te mere, da bodo še vedno prinašale javnofinančne koristi državi, in ob tem tudi zadržati trenutne odhodke na tej ravni ter jih ne povečevati z namenom rešitve gospodarstva. Menim, da bi morala država davek na delo postopoma zniževati do te mere, da bi bila davčna politika privlačna za tuje investitorje, ki bi se odločali za investicije v RS. Ob tem bi seveda morali na drugi strani zmanjšati javnofinančne odhodke in izboljšati nadzor nad JF, ker je bistvo porabe JF v tem, da se sredstva porabijo transparentno in tudi upravičeno oz. kakovostno.

10 ZAKLJUČEK

JF sestavljajo subjekti JS in javnofinančni tokovi. Nanašajo se na financiranje države in drugih oseb JS s ciljem zadovoljevanja potreb v javnem interesu. Da to zagotovimo državljanom, si moramo na drugi strani zagotoviti javnofinančne prihodke, ki so določeni z različnimi davki, prispevki itd., le-ti pa so določeni zakonsko in obremenjujejo gospodarstvo okolje. Lahko trdim, da je med JF in gospodarskim okoljem močna povezava. To pomeni, da kar se dogaja v gospodarskem okolju, se odraža tudi na JF in na zagotavljanju potreb v javnem interesu.

Družba se je vedno soočala z različnimi finančnimi in gospodarskimi krizami, ki pomenijo nevarnost znižanja javnofinančnih prihodkov. V času finančne in gospodarske krize države vedno beležijo manjše javnofinančne prihodke ter večje javnofinančne odhodke in tako se država na letni ravni srečuje z JFP. Da država deluje nemoteno in brez večjih pretresov, se mora zato zadolžiti pri različnih notranjih ali zunanjih institucijah.

V diplomskem delu sem predstavil vpliv finančne in gospodarske krize na JF in posredno na JS, ki zagotavlja nekatere dobrine, ki so zakonsko zagotovljene. Z nastopom finančne krize se je le-ta kmalu preselila v gospodarsko okolje in tako je nastala tudi gospodarska kriza. Finančna in gospodarska kriza sta prizadeli celo svetovno gospodarsko okolje. Državni proračuni so vedno bolj beležili JFP. Ko se je gospodarsko okolje sesulo, se je JFP oz. JFD začel povečevati tako v RS kakor tudi v drugih evropskih in svetovnih državah. Vsaka država si želi vzdrževati vzdržne JF, vendar je v različnih krizah takšno delo skoraj nemogoče. S prihodom različnih kriz se povečuje tudi brezposelnost, ki še dodatno obremenjuje JF držav.

Če bi želeli JF v trenutni finančni in gospodarski krizi obdržati na maastrichtskih kriterijih, bi morali poseči na stran javnofinančnih odhodkov in zmanjšati nekatere pravice, ki izhajajo iz zakonov. Takšno ravnanje je izredno nevšečno in pomeni tudi zmanjšanje neke socialne varnosti prebivalstvu. Kje je meja zmanjševanja in do kam bi lahko šli z zmanjševanjem teh pravic, je težko napovedati, vendar bodo pristojni organi morali takšne ukrepe kmalu izvesti, če želimo, da bodo JF vzdržne.

Takšen poseg mora biti istočasen ali pa ga morajo uvesti kasneje za uvedbo rešitve gospodarskega okolja. Brez ureditve in pomoči gospodarskemu okolju tudi obstoj JF ni možen. Gospodarsko okolje bo moralo spremeniti svoje mišljenje in uvesti nove inovacije ter visokotehnološke produkte, ki prinašajo dodano vrednost, saj bo le tako naše lokalno gospodarsko okolje preživelo.

Kot sem že predstavil v diplomskem delu, je sam pomen JF zelo pomemben za vsakodnevno življenje ljudi v državi. Iz tega razloga smo pričali vmešavanju države, da zagotovi nekatere javne dobrine svojim prebivalcem. Vendar da država zagotavlja te dobrine brez težav, mora biti tudi zakonsko vzpostavljeno financiranje teh dejavnosti, ki

jih država izvaja. Pomen JF je zelo velik in širok ter ima velik vpliv na izvajanje same dejavnosti. Vsaka manjša sprememba v okolju se aplicira tudi na same JF. Težava je v sodobni družbi, ker nima konstantne in zdrave gospodarske rasti, ki bi ponudila neko dolgoročno varnost. V zgodovini smo bili priče različnim krizam v kapitalističnem sistemu, od 20. stoletja naprej predvsem v zahodnem svetu, ki je zgodaj uporabljal ta sistem. Skupna značilnost kriz je v tem, da je nastop krize zelo hiter in nepričakovan, prav tako pa so krize vedno pustile svoj pečat v sami družbi.

Ocenjujem, da vsaka naslednja kriza pusti večji pečat od prejšnje tako v družbi kot v samem gospodarskem okolju. Menim, da se z razvojem družbe povečuje odvisnost od dobrin, ki jih ponuja kapitalistični sistem, ki želi na eni strani čim hitrejšo menjavo dobrin, na drugi pa, da bi bila poraba vedno večja, čeprav vemo, da dobrine niso neskončne in so omejene. Z vedno večjo odvisnostjo od raznih dobrin se povečuje tudi vedno večja občutljivost do raznih nihanj, ki smo jih deležni v kapitalističnem svetu.

Verjetno bomo v prihodnosti doživeli različne sisteme, ki bodo urejali samo družbo. Da pa bi danes ponudili neko alternativo sedanjemu sistemu, moramo predhodno določiti, kakšno družbeno ureditev pravzaprav želimo. Kot že sama zgodovina govori, sistemi propadejo, ker ne morejo slediti samemu razvoju družbe. Tako bo tudi sodobni sistem sčasoma propadel in bo nastopil novi, ki bo na novo uredil razmerja in ureditev družbe.

Po mojem osebnem mnenju to ni dovolj. Večino pozornosti bi morali nameniti gospodarskemu okolju, ki je danes v težavah, saj če te težave ne bomo rešili v kratkem času, bo to pomenilo še dodatno zmanjšanje javnofinančnih prihodkov, kar bi posledično sčasoma pomenilo radikalne rešitve.

Zavedati se je treba, da moramo ustvarjati takšno okolje, ki bo zdravo in bo v vsakem času zagotavljalo primerne ter dolgotrajne javnofinančne prihodke, ki pomenijo varnost za samo državo, ki bi tako lahko lažje dolgoročno predvidela razvoj same države. Predlagam, da RS in obravnavane MD EU povzamejo nekatere rešitve in delovanje severnih držav EU (Finska, Švedska, Norveška), ki beležijo dokaj stabilne JF. Seveda je treba te rešitve, ki jih uporabljajo severne države EU, prilagoditi gospodarskemu okolju v RS in v MD EU.

Na koncu pridemo do t. i. evropske finančne pomoči državam, ki so se znašle pred propadom države. Takšen primer je trenutno EL, ki ji EU namenja finančna sredstva, da bi omogočili rešitev EL pred propadom. Veliko je bilo pozitivnih kakor tudi negativnih kritik, kot na primer, da ne smemo pomagati EL s finančno pomočjo. Kot sem dokazal, ima EL trenutno zelo slabo finančno stanje in potrebuje finančno pomoč od drugih držav EU.

Po osebnem razumevanju trenutnega stanja mislim, da bi morali EL pomagati že pred nastopom finančne in gospodarske krize, ko je bil JFD še na relativno nizki ravni, in ne bi smeli čakati, da naraste na 140 % BDP.

Vse države, ki imajo JFD nad 90 % BDP, tvegajo, da ne bodo imele možnosti doseči pozitivne realne rasti, ki je ključnega pomena doseganja nekega javnofinančnega ravnovesja med prihodki in odhodki. Takim državam bi morali finančno pomagati že pred nastopom težave in če so določene nekakšne fiskalne meje (JFP 3 % BDP in JFD 60 % BDP), bi se tudi morali držati takšnih pravil. Sporna ni pomoč kot taka, sporno je, da EL prosi za pomoč tiste države, ki tudi same beležijo povečanje JFP oz. JFD in se morajo dodatno zadolžiti, če želijo pomagati EL. To se mi zdi dokaj sporno početje in takšno početje sili države članice EU, da povečujejo JFP oz. JFD.

LITERATURA IN VIRI

SAMOSTOJNE PUBLIKACIJE

1. BERNSTEIN, Michael A. (1987). *The great depression*. Cambridge University, United Kingdom.
2. FERFILA, Bogomil, KOVAČ, Polonca, LOXLEY, John, LOXLEY, Salim, RASHWAN, Nadja, PINTERIČ, Uroš, KLINAR, Igor, BABIČ, Aldo, ŠOLTES, Igor, MRAK, Mojmir, WORSTNER, Peter, MUBI ZALAZNIK, Alenka, KUDO, Hiroko (2007). *Ekonomski vidiki javnega sektorja*. Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.
3. GREGORČIČ, Lucija (1995). *Vloga državne zakladnice na nacionalnem finančnem trgu*. Bančni vestnik 10, Ljubljana.
4. MALA SPLOŠNA ENCIKLOPEDIJA (1973). *Prva knjiga A–G*, Državna založba Ljubljana.
5. MISHKIN, Frideric S. (1991). *Anatomy of a Financial Crisis*. NBER Working Paper, No. 3934.
6. PERNEK, France, ŠKOF, Bojan, KOBAL Aleš, ROŽIČ, Uroš (1999). *Finančno pravo in javne finance*. Pravna fakulteta, Maribor.
7. ROWLEY, Charles K., SCHNEIDER, Friedrich G. (2008). *Readings in Public Choice and Constitutional Political Economy*. Springer, New York.
8. SAMUELSON, Paul Anthony, NORDHAUS, William Dawbney (2002). *Ekonomija*. GV Založba, Ljubljana.
9. SETNIKAR CANKAR, Stanka, KLUN, Maja, ARISTOVNIK, Aleksander, PEVCIN, Primož (2008). *Ekonomika javnega sektorja s proračunskim financiranjem*. Fakulteta za upravo, Ljubljana.
10. SETNIKAR CANKAR, Stanka, HROVATIN Nevenka (2007). *Temelji ekonomije*. Fakulteta za upravo, Ljubljana.
11. STANOVNIK, Tine (1998). *Javne finance*. Ekonomska fakulteta, Ljubljana.
12. ŠTEFE, Erna (2010). *Financiranje proračunskih uporabnikov*. Zavod IRC, Ljubljana.

13. TANZI, Vito, BLEJER, Mario. (1983). *Fiscal deficits and balance of payments disequilibrium in IMF adjustment programs*. IMF, Washington, D.C.
14. ŽIBERT, Franc (1993). *Teorija javnih financ*. Uradni list Republike Slovenije, Ljubljana.

ČLANKI V REVIJI

1. GOLE Nejc (februar 2011). *Upokojenci ne morejo vzeti iz nič*. Delo, Ljubljana.

INTERNETNI VIRI

1. AUERBACH J. Alan (2011). *Public Finance in Practice and Theory*. December 2010. Dostopno 28. 6. 2011 na: <http://cesifo.oxfordjournals.org/content/56/1/1.full.pdf+html>.
2. DELO (2011). *Fitch in Moody's Italiji nista spreminjali obetov za bonitetno oceno*. Dostopno 27. 6. 2011 na: http://www.delo.si/gospodarstvo/makromonitor/fitch-in-moody-s-italiji-nista-spreminjali-obetov-za-bonitetno-oceno_2.html.
3. ECONOMICSNEWSPAPER (2011). *Italy can it sink in turn*. Dostopno 27. 6. 2011 na: <http://economicsnewspaper.com/economics/italy-can-it-sink-in-turn-35779.html>.
4. EVROPSKA KOMISIJA (2011). *Taxation trends in the European Union—data for the eu member states, Iceland and Norway—2010 edition*. Dostopno 29. 6. 2011 na: http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/taxation/gen_info/economic_analysis/tax_structures/2010/2010_full_text_en.pdf.
5. EUROPA (2011). *European System of Financial Supervisors (ESFS)*. Dostopno 20. 9. 2011 na: <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/09/404>.
6. EUROPA (2011). *European Stability Mechanism (ESM)*. Dostopno 29. 8. 2011 na: <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/10/636>.
7. EUROPA (2011). *Proračun*. Dostopno 15. 9. 2011 na: http://europa.eu/pol/financ/index_sl.htm.
8. EUROSTAT (2011). *General government deficit (-) and surplus (+)*. Dostopno 27. 6. 2011 na: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/refreshTableAction.do?tab=table&plugin=1&pcode=teina200&language=en>.

9. EUROSTAT (2011). *Real GDP growth rate*. Dostopno 27. 6. 2011 na: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tsieb020>.
10. EUROSTAT (2011). *General government gross debt*. Dostopno 27. 6. 2011 na: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/refreshTableAction.do?tab=table&plugin=0&pcode=tsieb090&language=en>.
11. EUROSTAT (2011). *Government finance statistics*. Dostopno 27. 6. 2011 na: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-EK-11-001/EN/KS-EK-11-001-EN.PDF.
12. EUROPEAN UNION LAW (2011). *EU Legislative Package on Financial Regulation and Supervision Published*. Dostopno 20. 9. 2011 na: <https://eulaw.wordpress.com/tag/esfs/>.
13. EVROPSKA CENTRALNA BANKA (2011). *Finančna stabilnost*. Dostopno 15. 9. 2011 na: <http://www.ecb.int/ecb/orga/tasks/html/financial-stability.sl.html>.
14. EVROPA POJUTRIŠNJEM (2011). *Javnofinančni primanjkljaj, javni dolg in rast BDP v državah EU*. Dostopno 6. 9. 2011 na: <http://ep.sta.si/2011/07/javnofinancni-primanjkljaj-javni-dolg-in-rast-bdp-v-drzavah-eu/>.
15. EVROPSKA KOMISIJA (2010). *Strategija za pametno, trajnostno in vključeno rast*. Dostopno 29. 8. 2011 na: http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/1_SL_ACT_part1_v1.pdf.
16. EVROPSKA KOMISIJA (2011). *Letni pregled rasti: spodbujanje ukrepov EU za celovit odziv na krizo*. Dostopno 29. 8. 2011 na: http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/sl_final.pdf.
17. EVROPSKA KOMISIJA (2011). *Financial Supervision (ESFS)*. Dostopno 15. 9. 2011 na: http://ec.europa.eu/internal_market/finances/committees/index_en.htm.
18. EVROPSKA KOMISIJA (2011). *Pakt za stabilnost in rast*. Dostopno 29. 8. 2011 na: http://ec.europa.eu/economy_finance/sgp/index_sl.htm.
19. EVROPSKA KOMISIJA (2011). *European Financial Stabilisation Mechanism (EFSM)*. Dostopno 29. 8. 2011 na: http://ec.europa.eu/economy_finance/eu_borrower/efsm/index_en.htm.

20. EVROPSKA KOMISIJA (2011). *Public finances in EMU–2011*. Dostopno 15. 9. 2011 na:
http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/european_economy/2011/pdf/e-e-2011-3_en.pdf.
21. FINANCE (2011). *Španski javnofinančni primanjkljaj za leto 2010 nižji od napovedanega*. Dostopno 27. 6. 2011 na:
http://www.finance.si/299098/%A9panski_javnofinan%E8ni_primanjkljaj_za_leto_2010_ni%E8ji_od_napovedanega.
22. GLOBAL FINANCE (2011). *Public Deficit by Country*. Dostopno 27. 6. 2011 na:
<http://www.gfmag.com/tools/global-database/economic-data/10395-public-deficit-by-country.html#axzz1QOkE1iDj>.
23. IMF (April 2011). *WORLD ECONOMIC OUTLOOK*. Dostopno 27. 6. 2011 na:
<http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2011/01/pdf/text.pdf>.
24. LAJH Damjan (2002). *Paket stabilnosti, Slovenija – nevladne organizacije*. Dostopno 29. 8. 2011 na:
http://www2.arnes.si/~ljmiri1s/slo_html/publikacije/pdf/MI_pakt_stabilnosti.pdf.
25. MALTATODAY (2011). *Malta's deficit low compared to the rest of Europe – Gonzi*. Dostopno 27. 6. 2011 na:
<http://www.maltatoday.com.mt/news/national/%E2%80%98malta%E2%80%99s-deficit-low-compared-to-the-rest-of-europe%E2%80%99-gonzi>.
26. MF (2011). *ZAGOTAVLJANJE STABILNOSTI V OBMOČJU EVRA*. Dostopno 29. 8. 2011 na:
http://www.mf.gov.si/si/delovna_podrocja/mednarodni_financni_odnosi/evropske_zadeve/zagotavljanje_stabilnosti_v_obmocju_evra/.
27. MF (2011). *Splošno o proračunu*. Dostopno 29. 6. 2011 na:
http://www.mf.gov.si/si/delovna_podrocja/proracun/splosno_o_proracunu/.
28. MOODY'S INVESTORS SERVICE (2011). *Moody's places Italy's Aa2 ratings on review for possible downgrade*. Dostopno 27. 6. 2011 na:
http://www.moodys.com/research/Moodys-places-Italys-Aa2-ratings-on-review-for-possible-downgrade?lang=en&cy=global&docid=PR_221145.

29. MUHAMMAD Akram, LIAQAT Ali, Hafsa Norren, MONAZZA Karamat (2011). The Greek Sovereign Debt Crisis: Antecedents, Consequences and Reforms Capacity. Dostopno 27. 6. 2011 na: [http://www.ifrnd.org/JEBS/2\(6\)%20June%202011/The%20Greek_Sovereign%20Debt%20Crisis.pdf](http://www.ifrnd.org/JEBS/2(6)%20June%202011/The%20Greek_Sovereign%20Debt%20Crisis.pdf).
30. REINHART M. Carmen and ROGOFF S. Kenneth (2010). *Growth in a time of debt*. Dostopno 28. 6. 2011 na: http://www.nber.org/papers/w15639.pdf?new_window=1.
31. SVREZ (2011). *Strategija Evropa 2020*. Dostopno 29. 8. 2011 na: http://www.svrez.gov.si/si/delovna_podrocja/nova_evropska_razvojna_strategija_do_leta_2020/strategija_evropa_2020/.
32. REUTERS (2011). *France is not Greece but must cut deficit – Noyer*. Dostopno 27. 6. 2011 na: <http://www.reuters.com/article/2011/06/24/france-noyer-idUSLDE75N04U20110624>.
33. REUTERS (2011). *French debt flirting with danger zone - audit office*. Dostopno 27. 6. 2011 na: <http://www.reuters.com/article/2011/06/22/france-debt-idUSLDE75K1VF20110622>.
34. THE ECONOMIST (2010). *A very European crises*. Dostopno 27. 6. 2011 na: <http://www.economist.com/node/15452594>.

PRILOGE

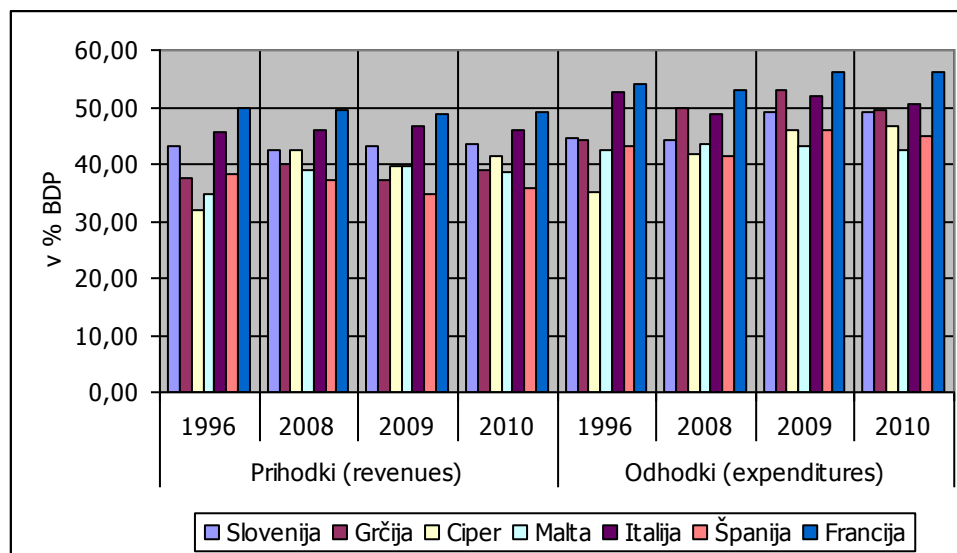
Priloga 1: Struktura prihodkov in odhodkov RS in MD EU (v % BDP)

Tabela 1: Prihodki in odhodki RS in MD EU v obdobju 1996, 2008, 2009, 2010 (v % BDP)

Skupni prihodki in odhodki MD EU-27 (v % BDP)								
Država/leto	Prihodki (revenues)				Odhodki (expenditures)			
	1996	2008	2009	2010	1996	2008	2009	2010
Slovenija	43,30 %	42,30 %	43,10 %	43,40 %	44,50 %	44,10 %	49,00 %	49,00 %
Grčija	37,40 %	39,90 %	37,30 %	39,10 %	44,10 %	49,70 %	52,90 %	49,50 %
Ciper	31,90 %	42,60 %	39,80 %	41,30 %	35,10 %	41,70 %	45,80 %	46,60 %
Malta	34,60 %	39,00 %	39,50 %	38,70 %	42,60 %	43,50 %	43,20 %	42,30 %
Italija	45,50 %	46,10 %	46,50 %	46,00 %	52,50 %	48,80 %	51,80 %	50,50 %
Španija	38,40 %	37,10 %	34,70 %	35,70 %	43,20 %	41,30 %	45,80 %	45,00 %
Francija	49,90 %	49,50 %	48,70 %	49,20 %	53,90 %	52,90 %	56,20 %	56,20 %

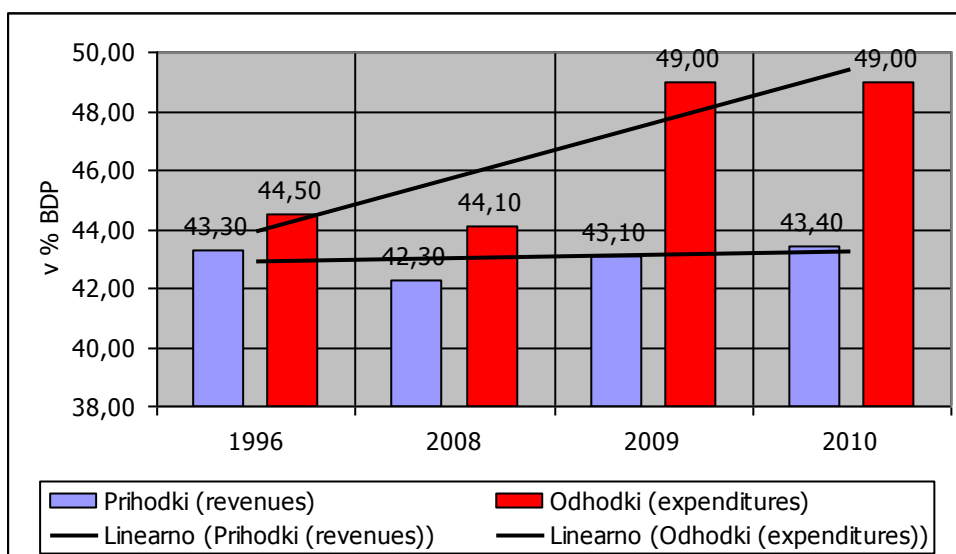
Vir: EUROSTAT Statistical Books, Government finance statistics, 2011.

Grafikon 1: Prihodki in odhodki RS in MD EU v letih 1996, 2008, 2009, 2010 (v % BDP)

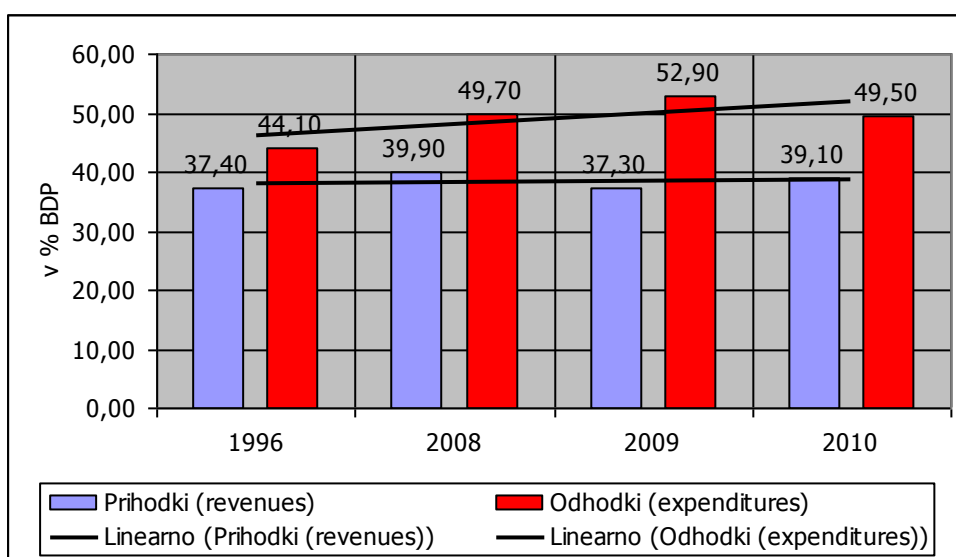
Vir: EUROSTAT Statistical Books, Government finance statistics, 2011.

Grafikon 2: Prihodki in odhodki RS v letih 1996, 2008, 2009, 2010 (v % BDP)

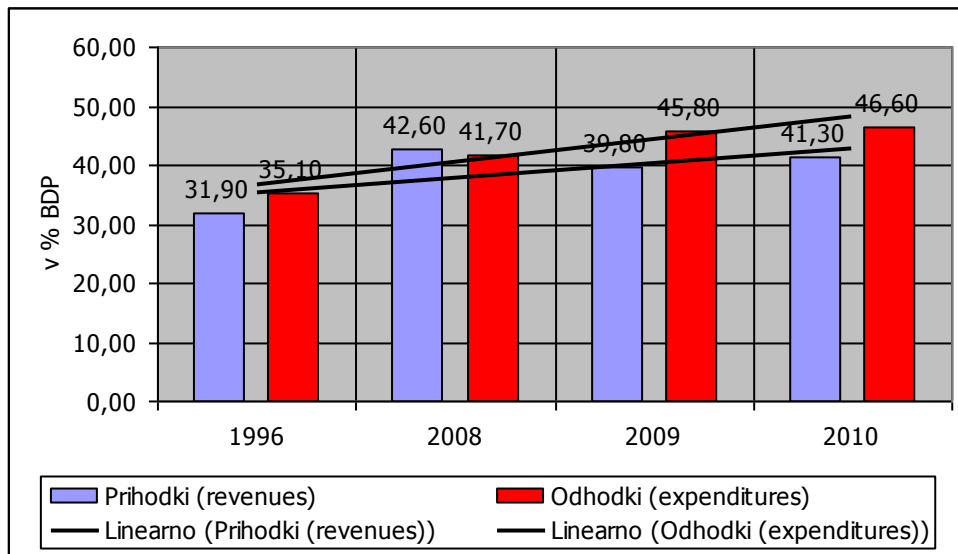
Vir: EUROSTAT, Government finance statistics, 2011, str. 28

Grafikon 3: Prihodki in odhodki EL v letih 1996, 2008, 2009, 2010 (v % BDP)

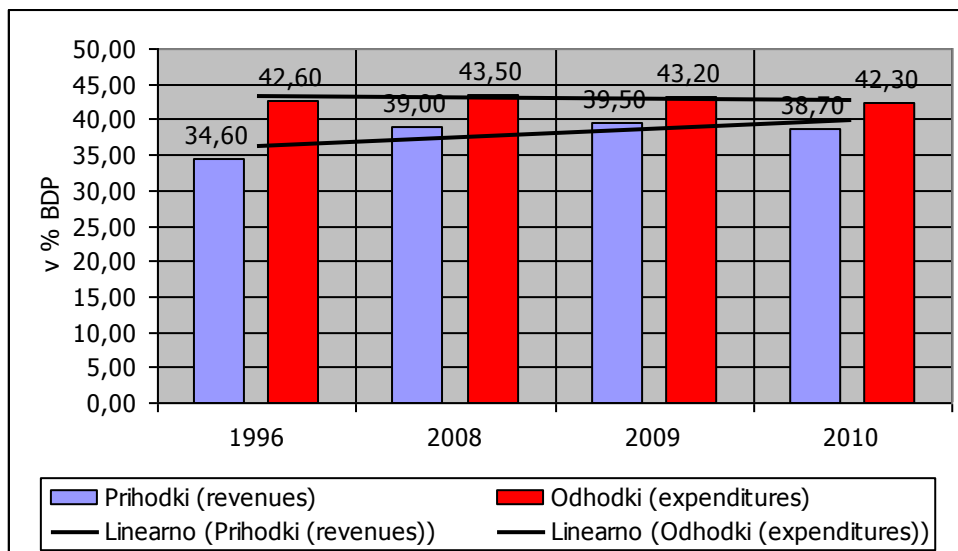
Vir: EUROSTAT, Government finance statistics, 2011, str. 13

Grafikon 4: Prihodki in odhodki CY v letih 1996, 2008, 2009, 2010 (v % BDP)

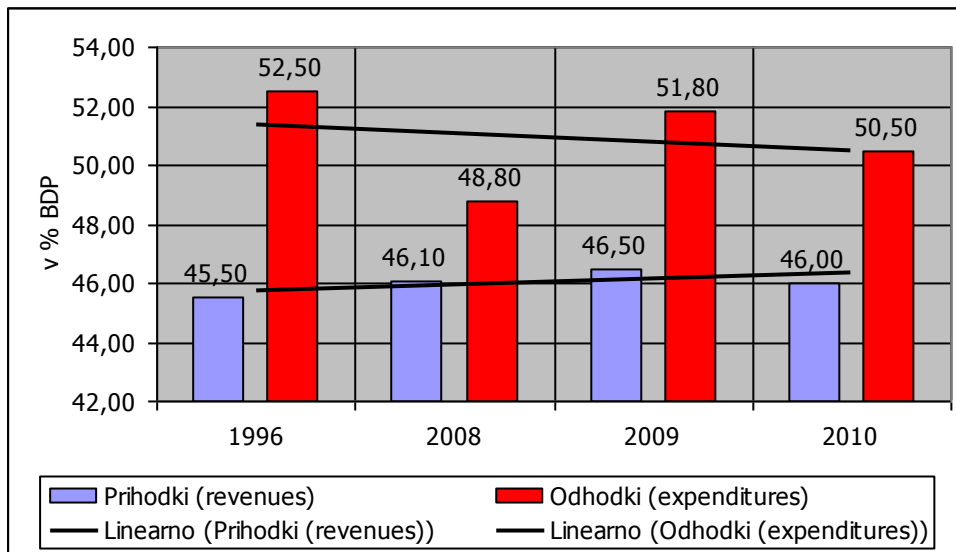
Vir: EUROSTAT, Government finance statistics, 2011, str. 17

Grafikon 5: Prihodki in odhodki MT v letih 1996, 2008, 2009, 2010 (v % BDP)

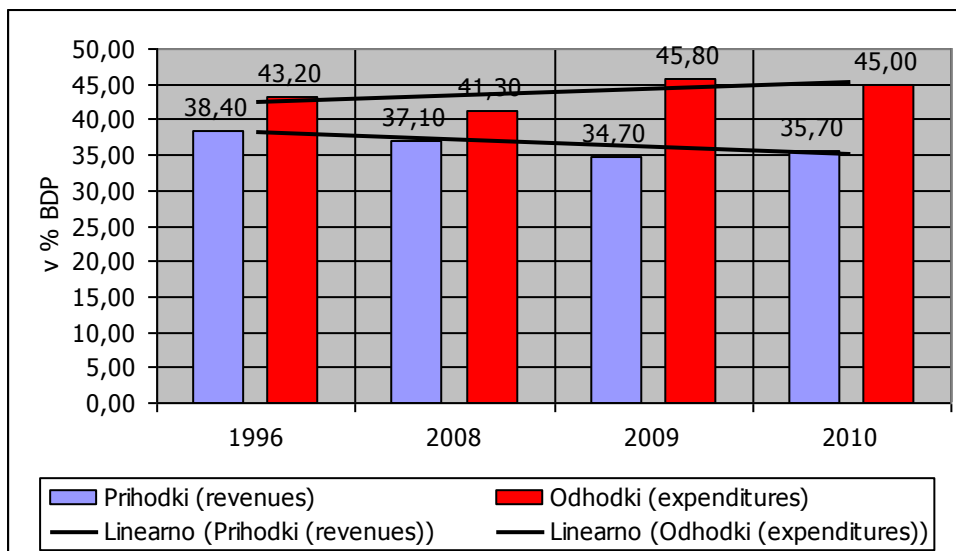
Vir: EUROSTAT, Government finance statistics, 2011, str. 22

Grafikon 6: Prihodki in odhodki IT v letih 1996, 2008, 2009, 2010 (v % BDP)

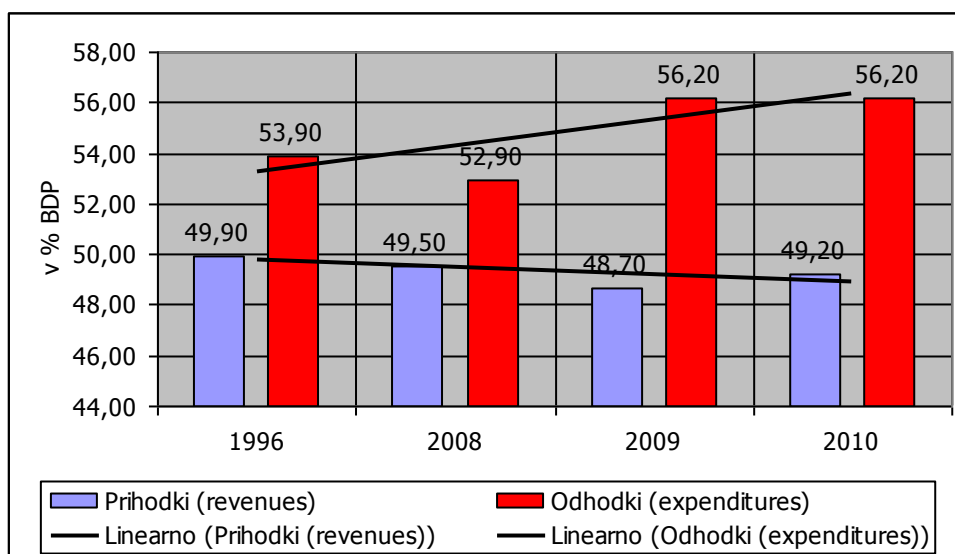
Vir: EUROSTAT, Government finance statistics, 2011, str. 16

Grafikon 7: Prihodki in odhodki ES v letih 1996, 2008, 2009, 2010 (v % BDP)

Vir: EUROSTAT, Government finance statistics, 2011, str. 14

Grafikon 8: Prihodki in odhodki FR v letih 1996, 2008, 2009, 2010 (v % BDP)

Vir: EUROSTAT, Government finance statistics, 2011, str. 15

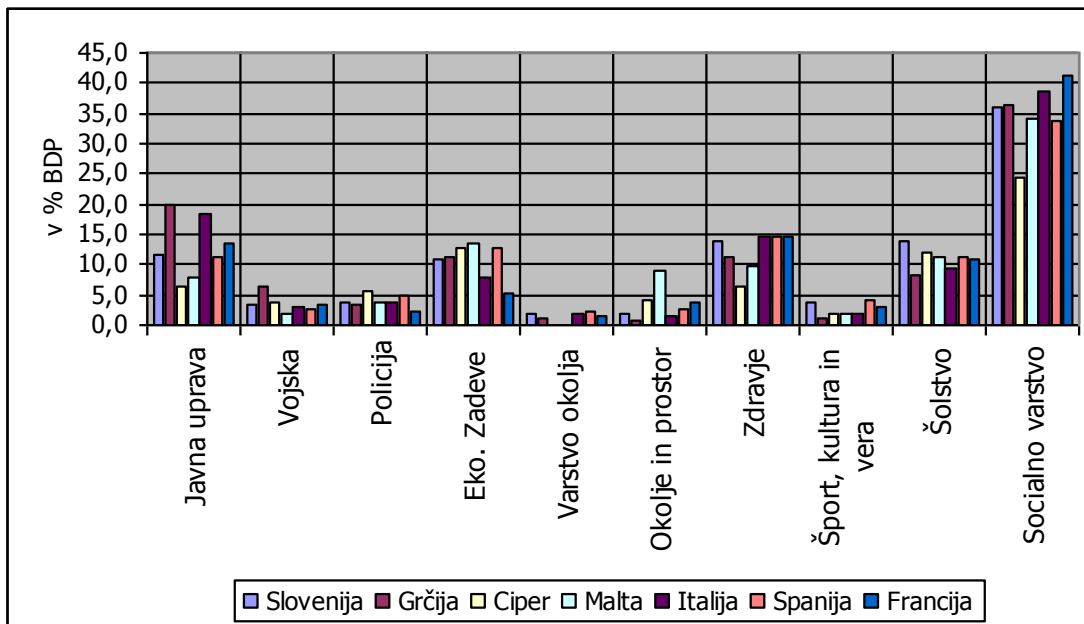
Priloga 2: Struktura javnofinančnih izdatkov RS in MD EU po funkcijah za leto 2008

Tabela 2: Javnofinančni izdatki RS in MD EU za leto 2008 (v % BDP)

Struktura javnofinančnih izdatkov po funkcijah za leto 2008 (v % BDP)										
DRŽAVA	Javna uprava	Vojska	Policija	Eko. zadeve	Varstvo okolja	Okolje in prostor	Zdravje	Šport, kultura in vera	Šolstvo	Socialno varstvo
Slovenija	11,6	3,2	3,6	10,7	1,8	1,9	13,8	3,7	13,8	35,9
Grčija	19,8	6,2	3,4	11,4	1,3	0,7	11,4	1,2	8,3	36,5
Ciper	6,3	3,8	5,6	12,9	np	4	6,3	1,7	11,9	24,5
Malta	7,7	1,8	3,8	13,4	np	8,9	9,6	1,9	11,4	34
Italija	18,3	2,9	3,8	7,8	1,8	1,5	14,6	1,7	9,3	38,5
Španija	11,3	2,5	4,9	12,6	2,2	2,6	14,7	4,1	11,2	33,9
Francija	13,6	3,3	2,4	5,4	1,6	3,6	14,8	2,9	11,1	41,4

Vir: OECD National Accounts, 2011.

Grafikon 9: Javnofinančni izdatki RS in MD EU za leto 2008 (v % BDP)

Vir: OECD National Accounts, 2011.

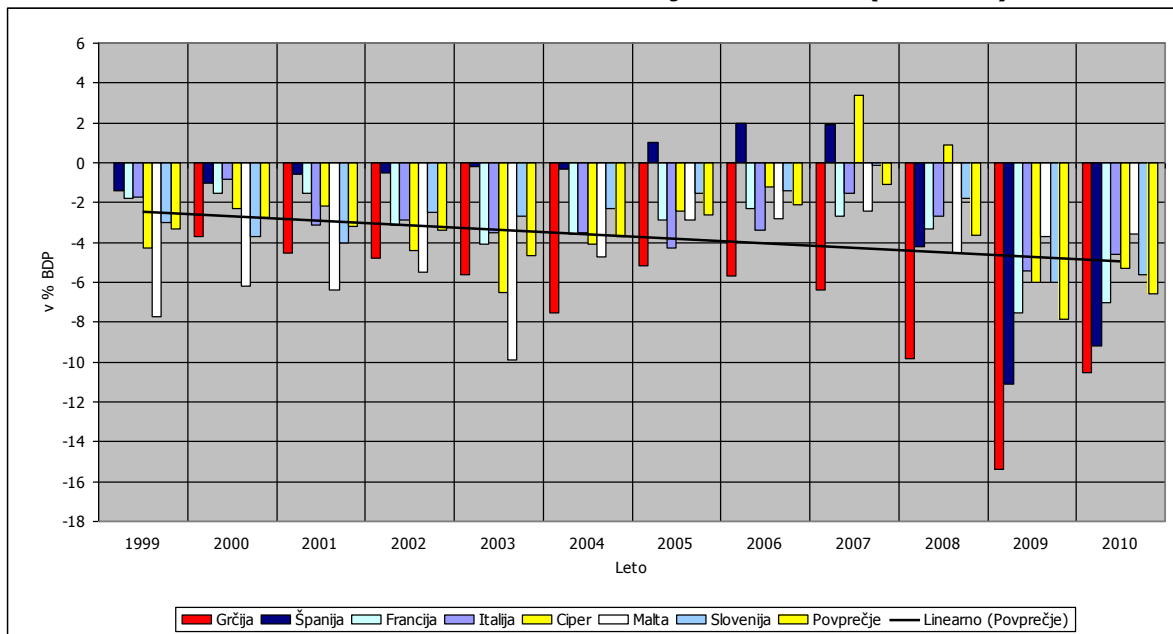
Priloga 3: JFP in realna rast RS in MD EU (v % BDP)

Tabela 3: JFP RS in MD EU v obdobju 1999–2010 (v % BDP)

JAVNOFINANČNI PRIMANJKLJAJ/PRESEŽEK (v % BDP)												
DRŽAVA/ČAS	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Grčija	np	-3,7	-4,5	-4,8	-5,6	-7,5	-5,2	-5,7	-6,4	-9,8	-15,4	-10,5
Španija	-1,4	-1,0	-0,6	-0,5	-0,2	-0,3	1,0	2,0	1,9	-4,2	-11,1	-9,2
Francija	-1,8	-1,5	-1,5	-3,1	-4,1	-3,6	-2,9	-2,3	-2,7	-3,3	-7,5	-7,0
Italija	-1,7	-0,8	-3,1	-2,9	-3,5	-3,5	-4,3	-3,4	-1,5	-2,7	-5,4	-4,6
Ciper	-4,3	-2,3	-2,2	-4,4	-6,5	-4,1	-2,4	-1,2	3,4	0,9	-6,0	-5,3
Malta	-7,7	-6,2	-6,4	-5,5	-9,9	-4,7	-2,9	-2,8	-2,4	-4,5	-3,7	-3,6
Slovenija	-3,0	-3,7	-4,0	-2,5	-2,7	-2,3	-1,5	-1,4	-0,1	-1,8	-6,0	-5,6
Povprečje	-3,3	-2,7	-3,2	-3,4	-4,6	-3,7	-2,6	-2,1	-1,1	-3,6	-7,9	-6,5

Vir: EUROSTAT, 2011.

Grafikon 10: JFP RS in MD EU v obdobju 1999–2010 (v % BDP)

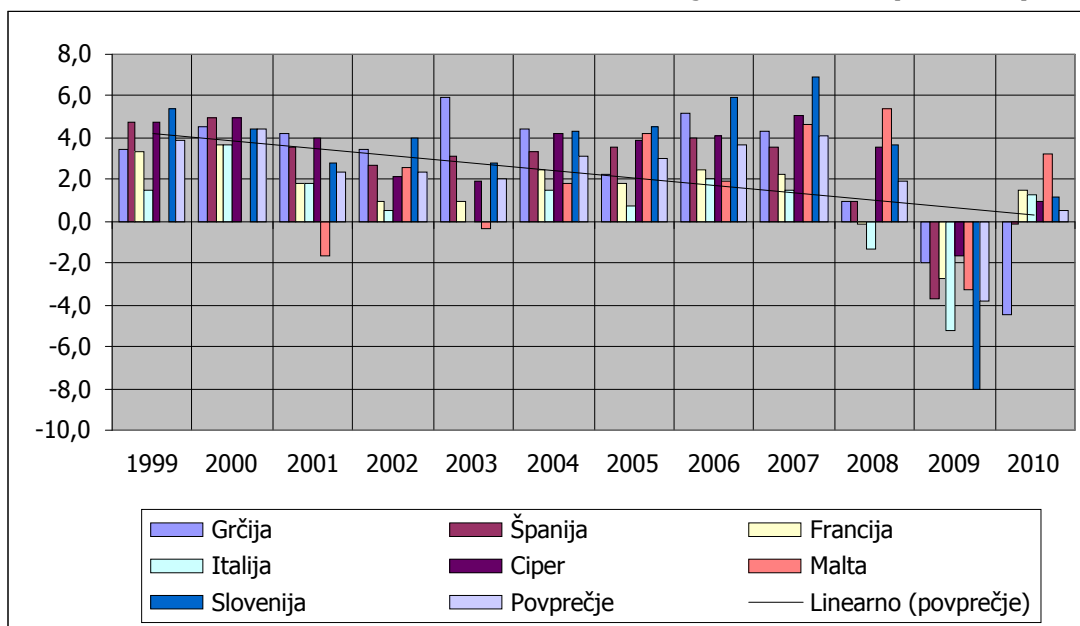
Vir: EUROSTAT, 2011.

Tabela 4: Realna rast RS in MD EU v obdobju 1999–2010 (v % BDP)

REALNA RAST (v % BDP)												
DRŽAVA/ČAS	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Grčija	3,4	4,5	4,2	3,4	5,9	4,4	2,3	5,2	4,3	1,0	-2,0	-4,5
Španija	4,7	5,0	3,6	2,7	3,1	3,3	3,6	4,0	3,6	0,9	-3,7	-0,1
Francija	3,3	3,7	1,8	0,9	0,9	2,5	1,8	2,5	2,3	-0,1	-2,7	1,5
Italija	1,5	3,7	1,8	0,5	0,0	1,5	0,7	2,0	1,5	-1,3	-5,2	1,3
Ciper	4,8	5,0	4,0	2,1	1,9	4,2	3,9	4,1	5,1	3,6	-1,7	1,0
Malta	np	np	-1,6	2,6	-0,3	1,8	4,2	1,9	4,6	5,4	-3,3	3,2
Slovenija	5,4	4,4	2,8	4,0	2,8	4,3	4,5	5,9	6,9	3,7	-8,1	1,2
Povprečje	3,9	4,4	2,4	2,3	2,0	3,1	3,0	3,7	4,0	1,9	-3,8	0,5

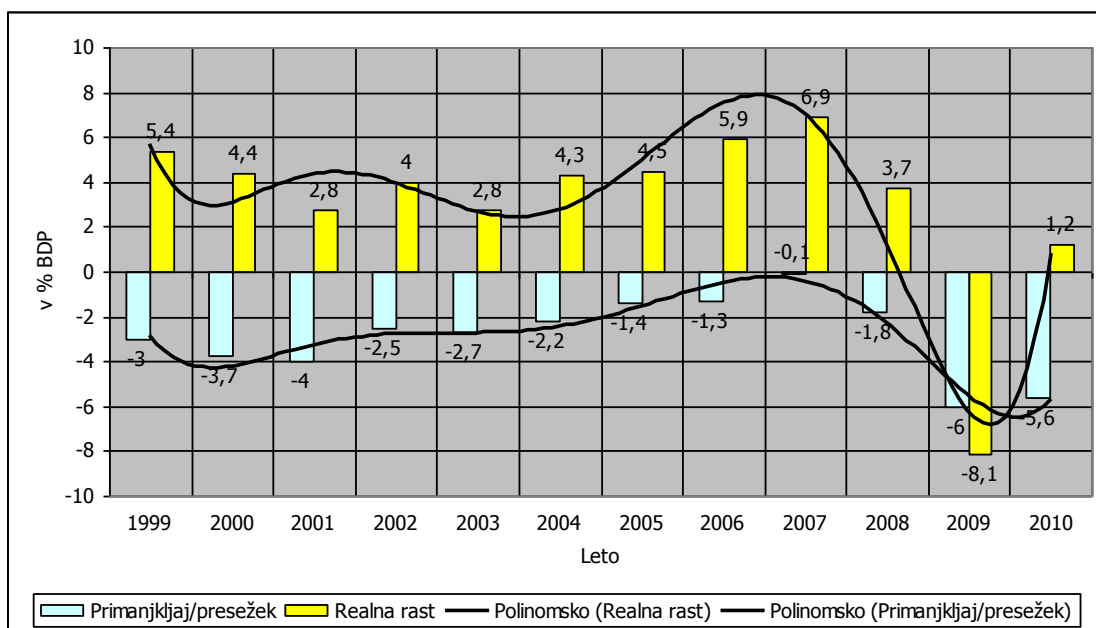
Vir: EUROSTAT, 2011.

Grafikon 11: Realna rast RS in MD EU v obdobju 1999–2010 (v % BDP)

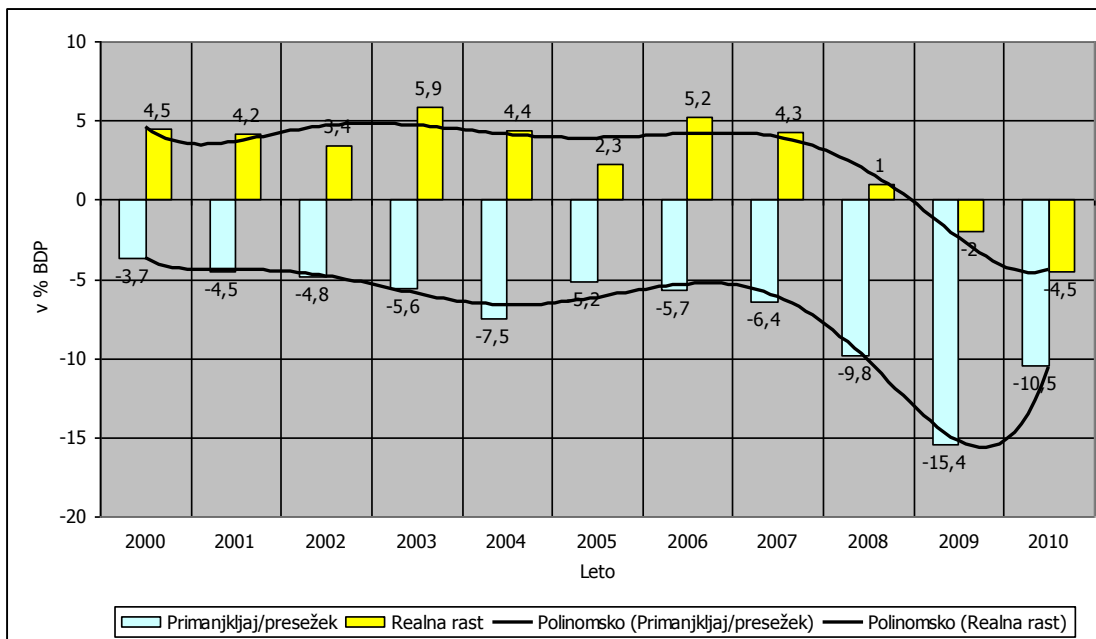
Vir: EUROSTAT, 2011.

Grafikon 12: JFP in realna rast RS v obdobju 1999–2010 (v % BDP)

Vir: EUROSTAT, 2011.

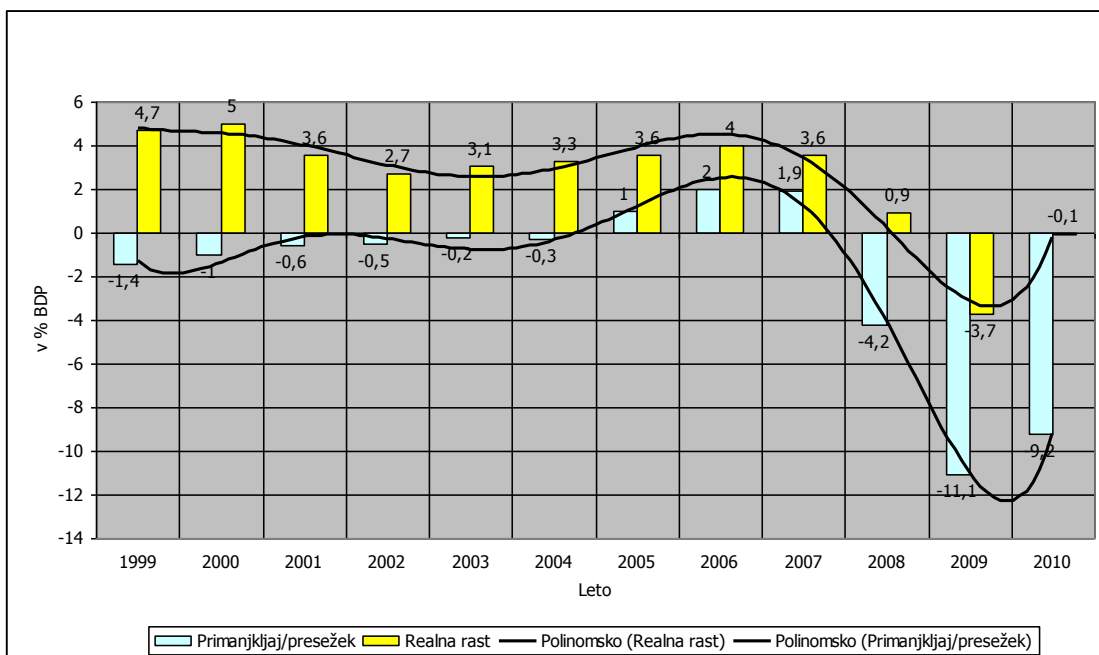
Grafikon 13: JFP in realna rast EL v obdobju 2000–2010⁹ (v % BDP)

Vir: EUROSTAT, 2011.

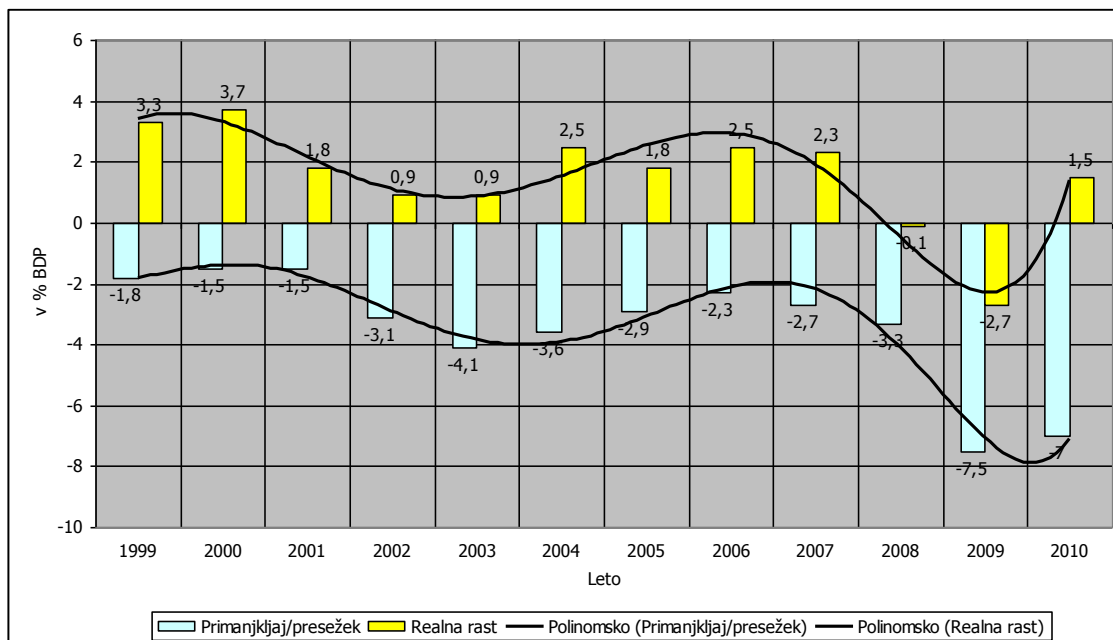
⁹ Leto 1999 ni prikazano zaradi nedostopnosti uradnega podatka.

Grafikon 14: JFP in realna rast ES v obdobju 1999–2010 (v % BDP)

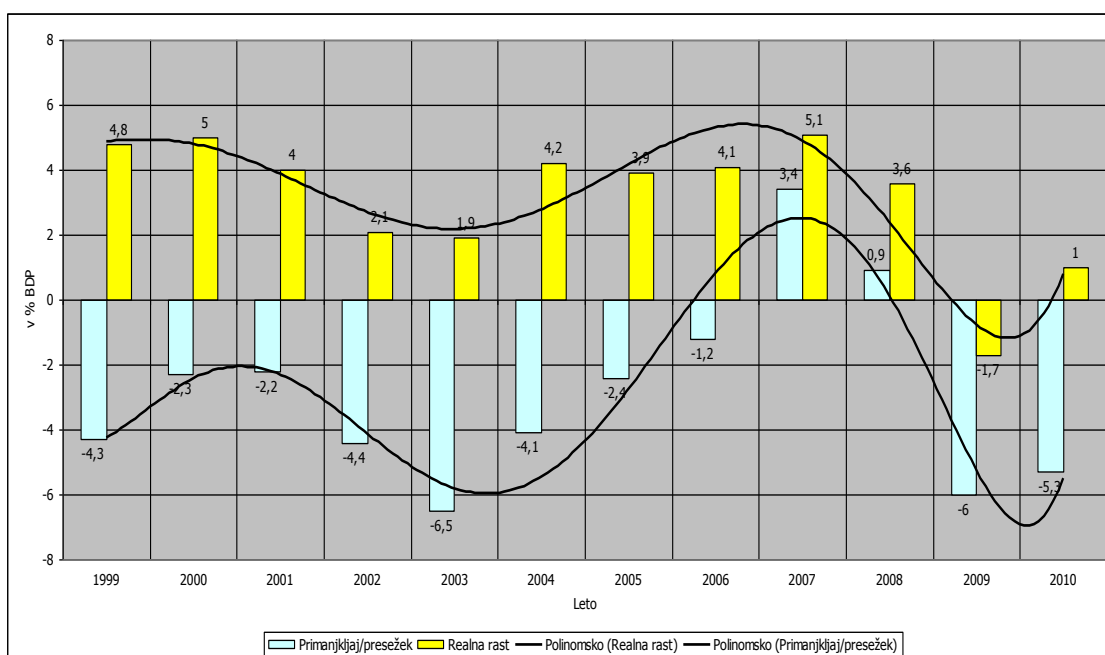
Vir: EUROSTAT, 2011.

Grafikon 15: JFP in realna rast FR v obdobju 1999–2010 (v % BDP)

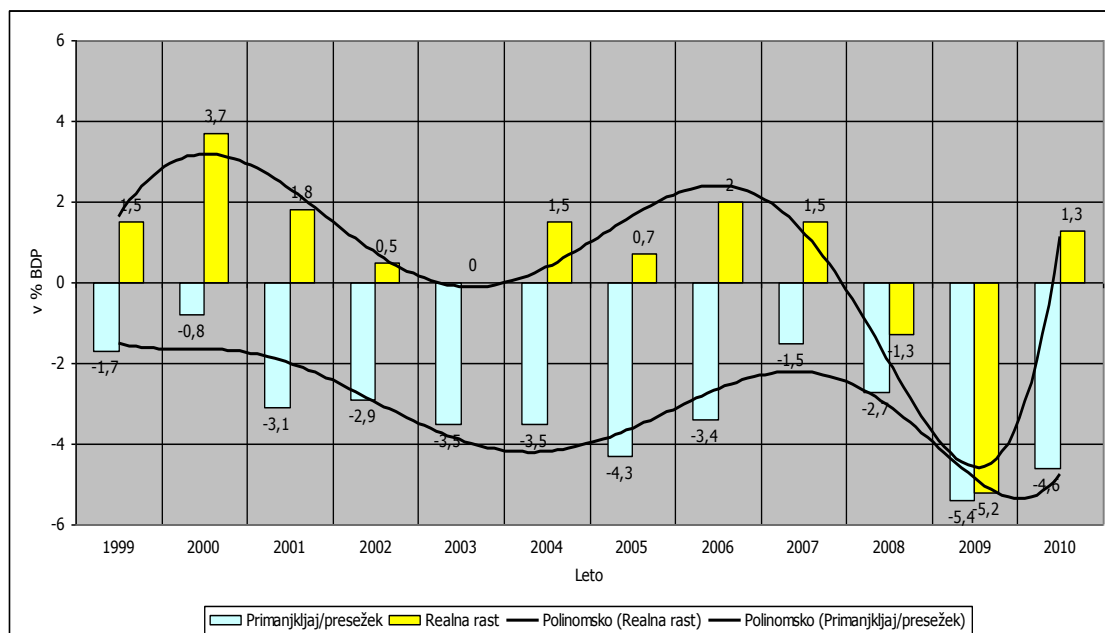
Vir: EUROSTAT, 2011.

Grafikon 16: JFP in realna rast CY v obdobju 1999–2010 (v % BDP)

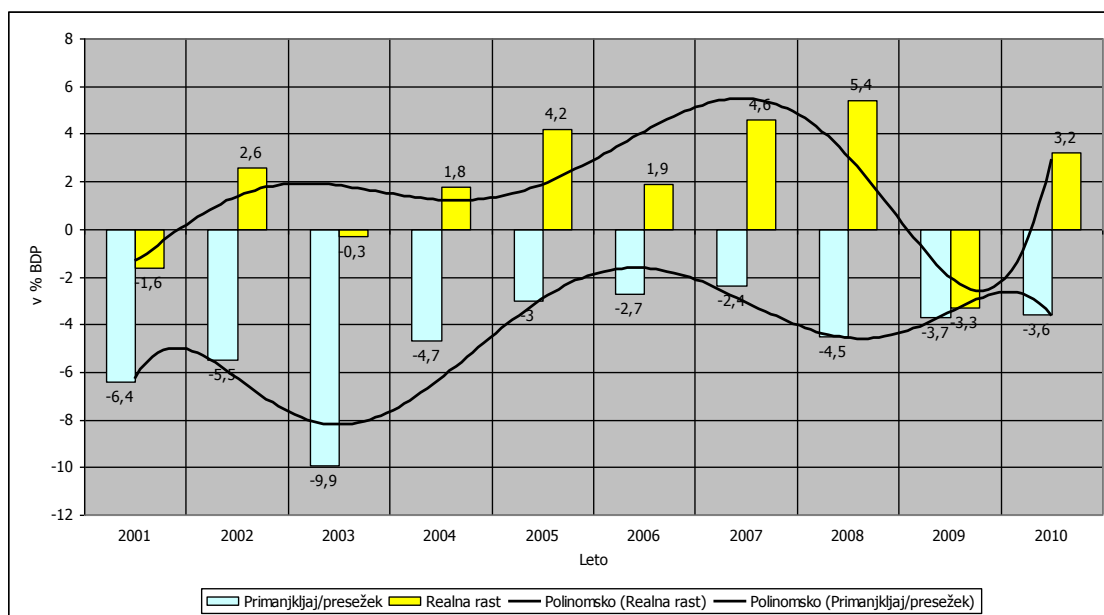
Vir: EUROSTAT, 2011.

Grafikon 17: JFP in realna rast IT v obdobju 1999–2010 (v % BDP)

Vir: EUROSTAT, 2011.

Grafikon 18: JFP in realna rast MT v obdobju 2001–2010¹⁰ (v % BDP)

Vir: EUROSTAT, 2011.

¹⁰ Za leto 1999 in 2000 ni dostopnega podatka o JFP in realni rasti.

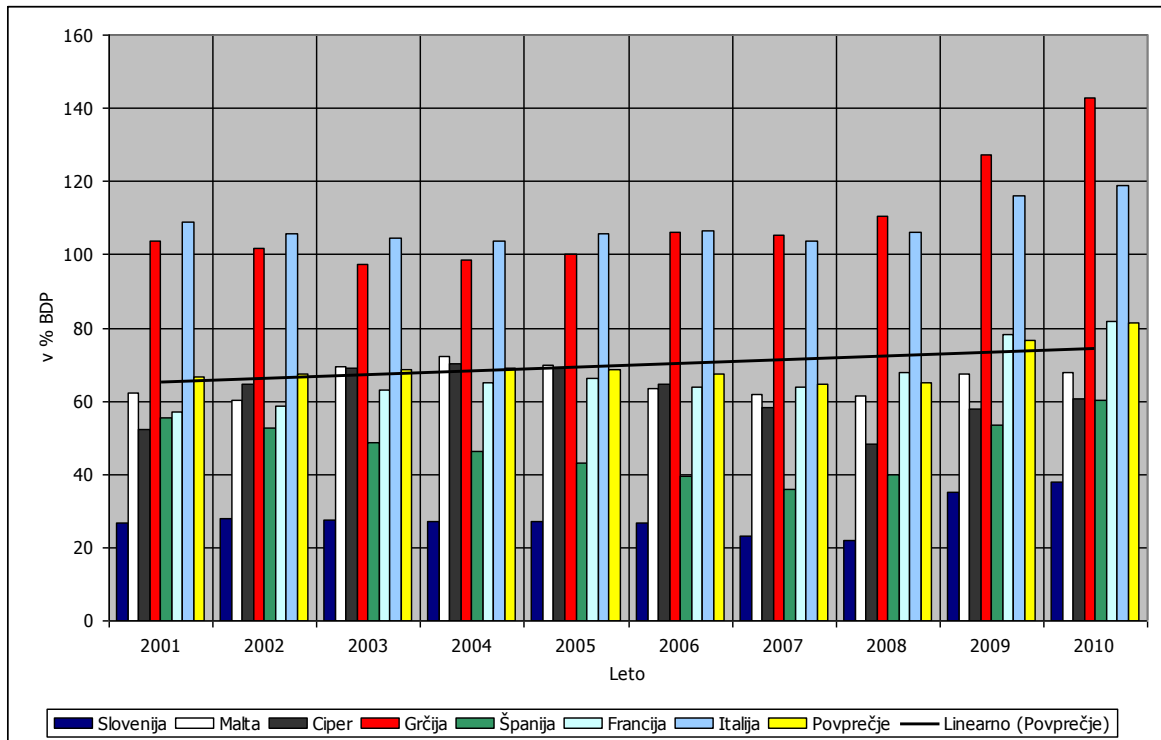
Priloga 4: JFD RS in MD EU (v % BDP)

Tabela 5: JFD RS in MD EU v obdobju 2001–2010 (v % BDP)

JAVNI DOLG (V % BDP)										
DRŽAVA/ČAS	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Slovenija	26,8	28	27,5	27,2	27	26,7	23,1	21,9	35,2	38
Malta	62,1	60,1	69,3	72,2	69,9	63,4	62	61,5	67,6	68
Ciper	52,1	64,6	68,9	70,2	69,1	64,6	58,3	48,3	58	60,8
Grčija	103,7	101,7	97,4	98,6	100	106,1	105,4	110,7	127,1	142,8
Španija	55,5	52,5	48,7	46,2	43	39,6	36,1	39,8	53,3	60,1
Francija	56,9	58,8	62,9	64,9	66,4	63,7	63,9	67,7	78,3	81,7
Italija	108,8	105,7	104,4	103,9	105,9	106,6	103,6	106,3	116,1	119
Povprečje	66,56	67,34	68,44	69,03	68,76	67,24	64,63	65,17	76,51	81,49

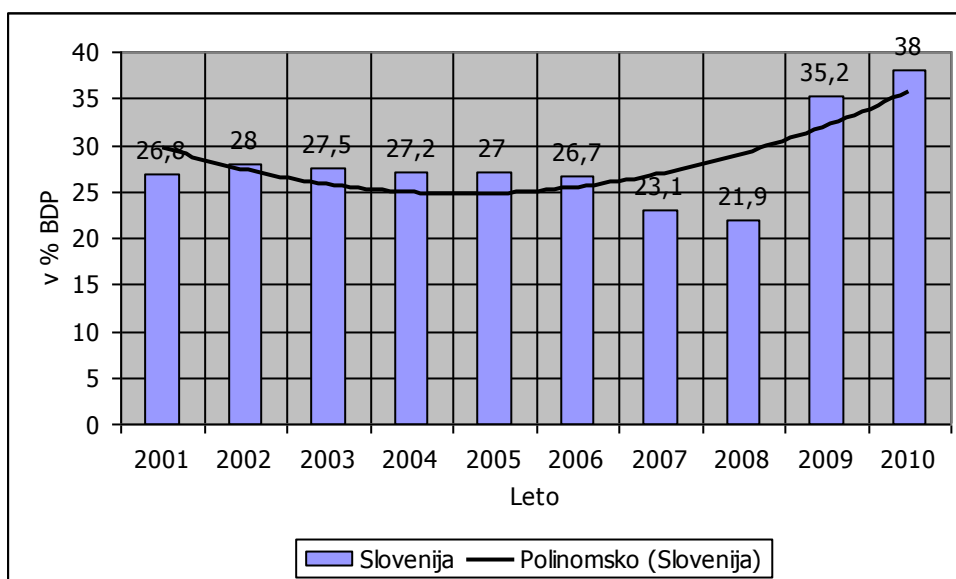
Vir: EUROSTAT, 2011.

Grafikon 19: JFD RS in MD EU v obdobju 2001–2010 (v % BDP)

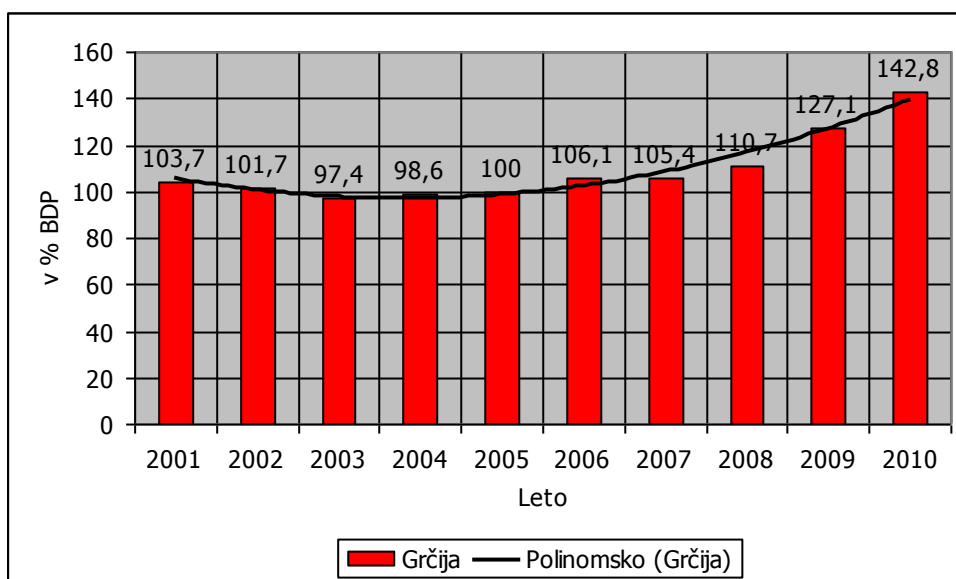
Vir: EUROSTAT, 2011.

Grafikon 20: JFD RS v obdobju 2001–2010 (v % BDP)

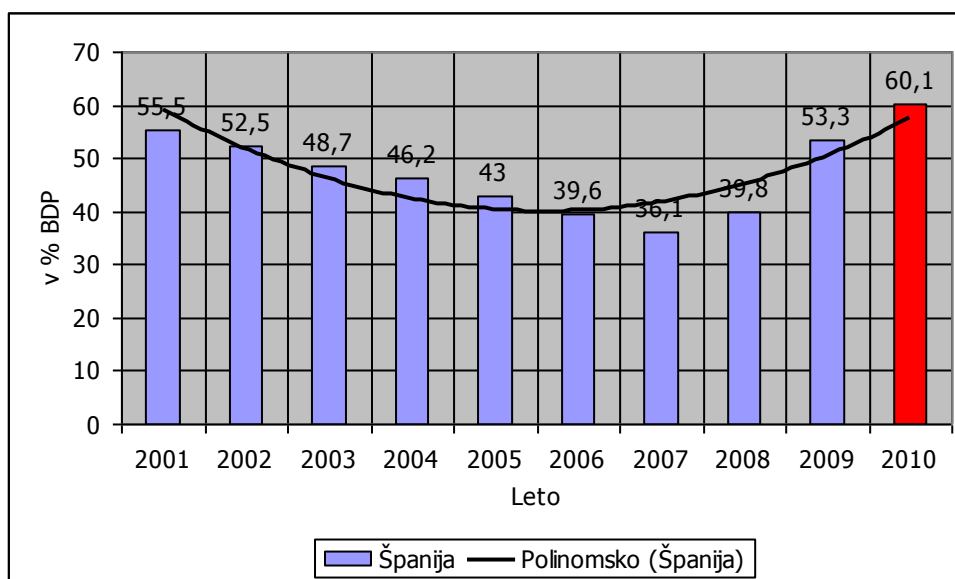
Vir: EUROSTAT, 2011.

Grafikon 21: JFD EL v obdobju 2001–2010 (v % BDP)

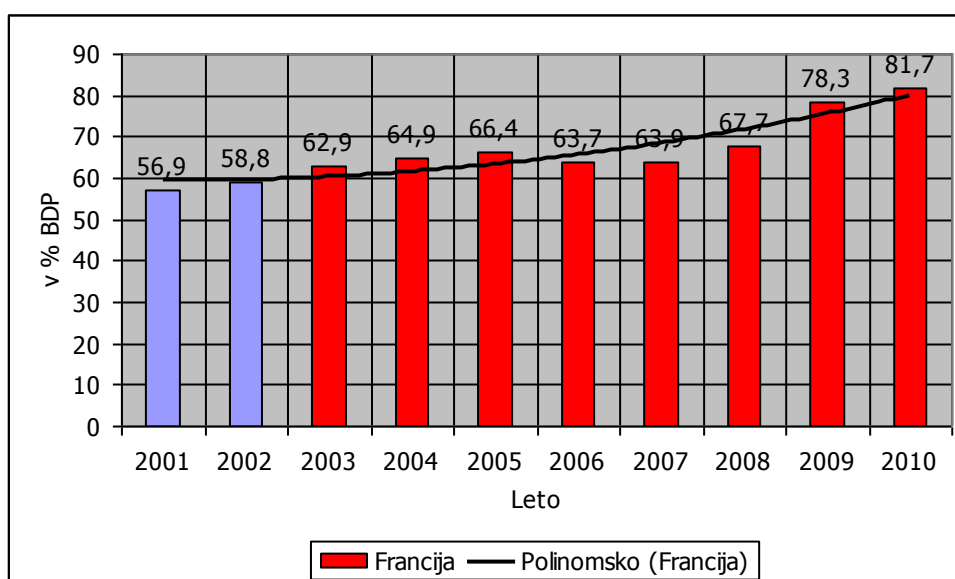
Vir: EUROSTAT, 2011.

Grafikon 22: JFD ES v obdobju 2001–2010 (v % BDP)

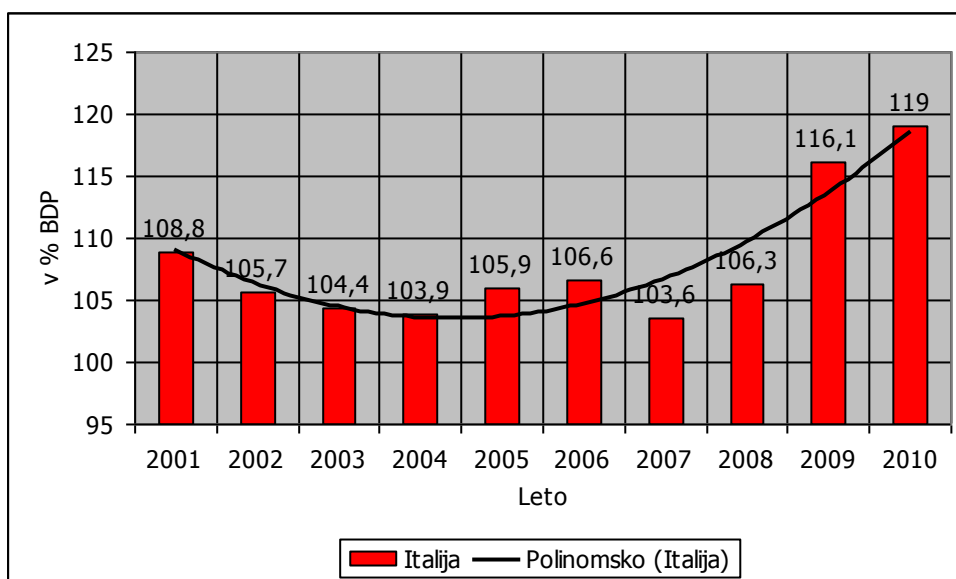
Vir: EUROSTAT, 2011.

Grafikon 23: JFD FR v obdobju 2001–2010 (v % BDP)

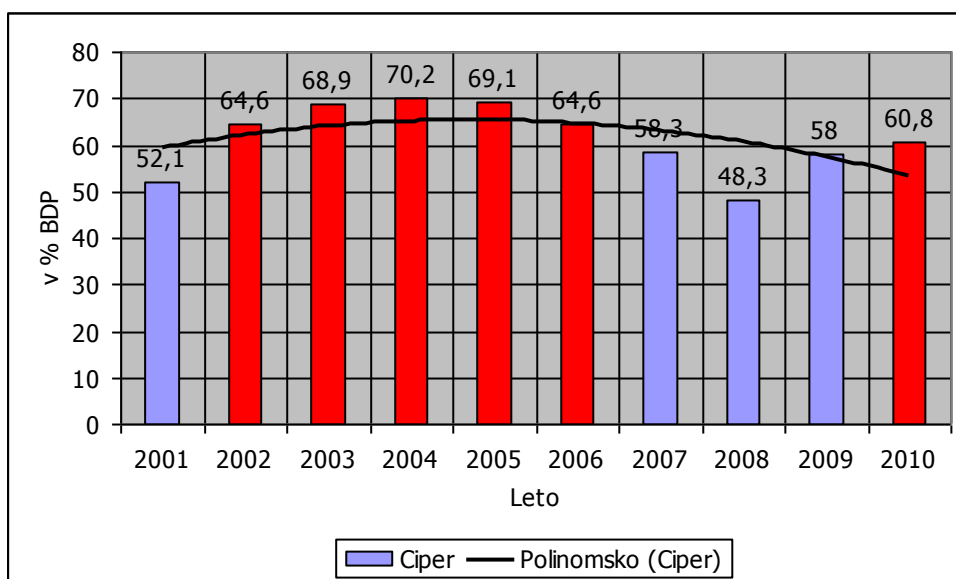
Vir: EUROSTAT, 2011.

Grafikon 24: JFD IT v obdobju 2001–2010 (v % BDP)

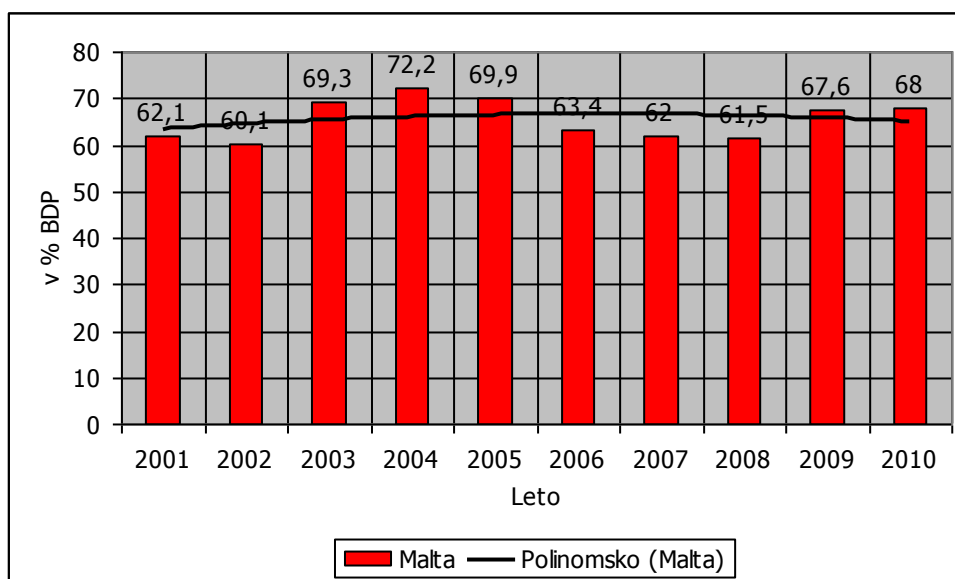
Vir: EUROSTAT, 2011.

Grafikon 25: JFD CY v obdobju 2001–2010 (v % BDP)

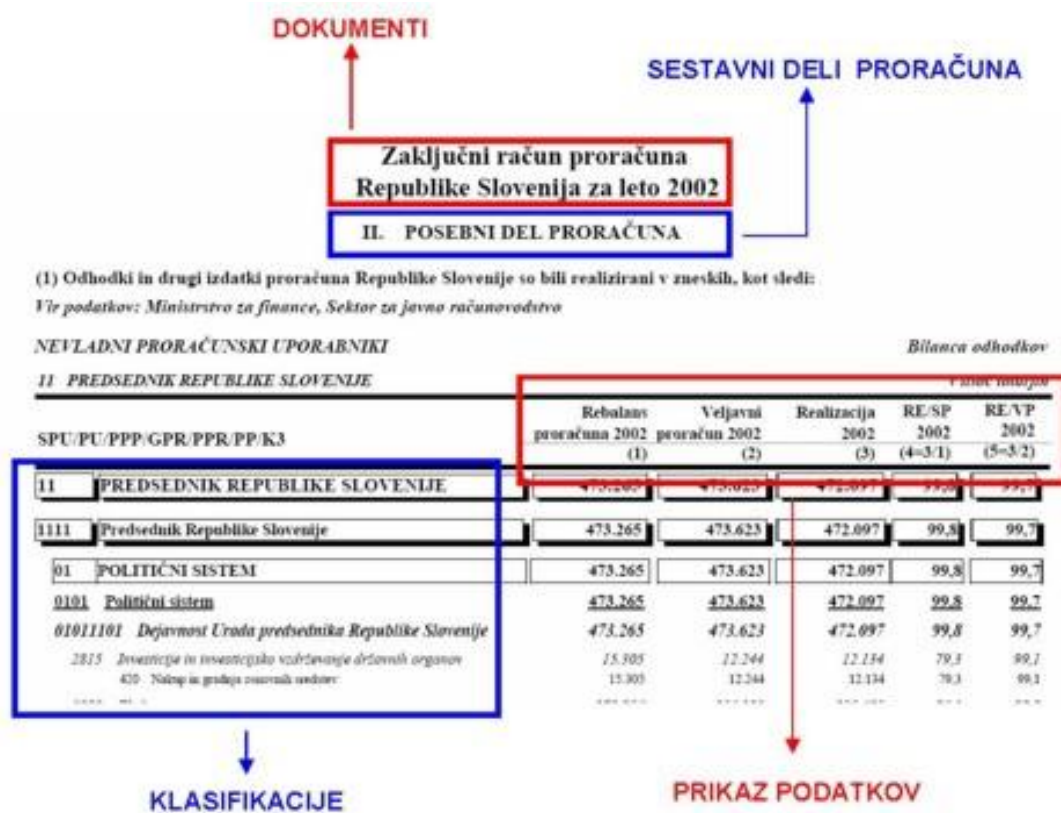
Vir: EUROSTAT, 2011.

Grafikon 26: JFD MT v obdobju 2001–2010 (v % BDP)

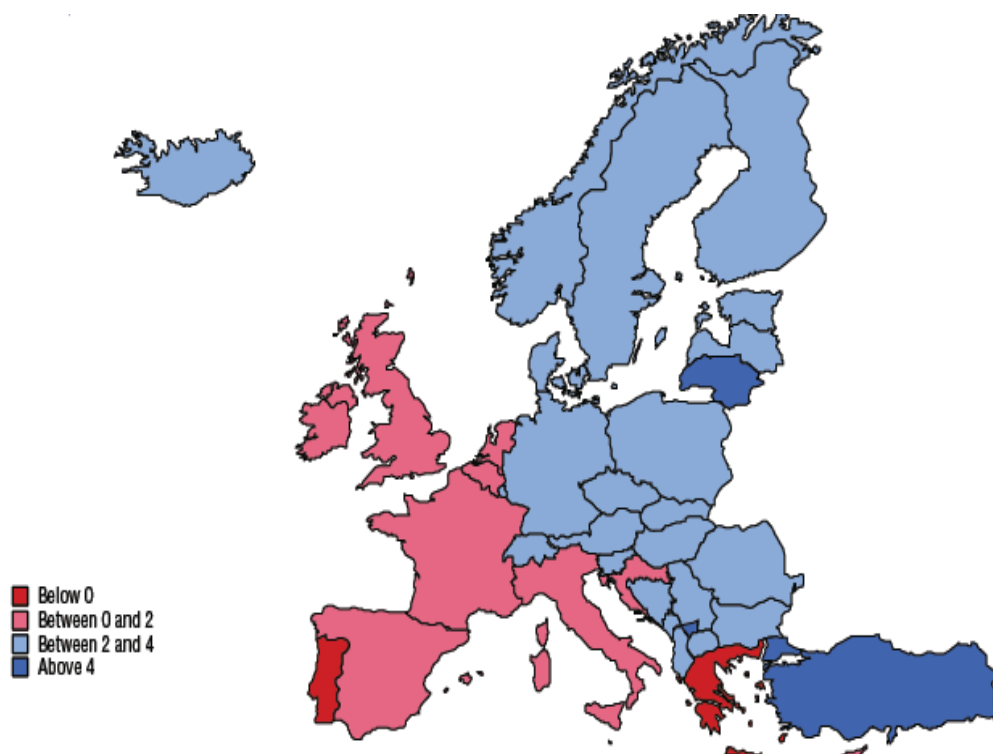
Vir: EUROSTAT, 2011.

Priloga 5: Del slovenskega proračuna

Vir: MF, 2011.

Priloga 6: Projekcija realne rasti v EU za obdobje 2011–2012 (v % BDP)

Vir: IMF (april 2011, str. 65).